

**UCHWAŁA NR 1071/XXXIV/2021
RADY MIASTA LUBLIN**

z dnia 16 grudnia 2021 r.

**w sprawie przyjęcia Programu Wspierania Rodziny i Rozwoju Systemu Pieczy Zastępczej
na Terenie Miasta Lublin w latach 2022-2024**

Na podstawie art. 18 ust. 2 pkt 15 ustawy z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym (Dz. U. z 2021 r. poz. 1372 i 1834), art. 12 pkt 11, art. 92 ust. 1 pkt 1 i ust. 2 ustawy z dnia 5 czerwca 1998 r. o samorządzie powiatowym (Dz. U. z 2020 r. poz. 920 oraz z 2021 r. poz. 1038 i 1834), art. 176 pkt 1 oraz art. 180 pkt 1 ustawy z dnia 9 czerwca 2011 r. o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej (Dz. U. z 2020 r. poz. 821 oraz z 2021 r. poz. 159, 1006 i 1981) - Rada Miasta Lublin uchwala, co następuje:

§ 1.

Przyjmuje się Program Wspierania Rodziny i Rozwoju Systemu Pieczy Zastępczej na Terenie Miasta Lublin w latach 2022-2024, w brzmieniu stanowiącym załącznik do niniejszej uchwały.

§ 2.

Wykonanie uchwały powierza się Prezydentowi Miasta Lublin.

§ 3.

Uchwała wchodzi w życie z dniem podjęcia, z mocą obowiązującą od dnia 1 stycznia 2022 r.

Przewodniczący Rady Miasta Lublin

Jarosław Pakuła

Załącznik
do uchwały nr 1071/XXXIV/2021
Rady Miasta Lublin
z dnia 16 grudnia 2021 r.

**Program Wspierania Rodziny
i Rozwoju Systemu Pieczy Zastępczej
na Terenie Miasta Lublin
w Latach 2022 – 2024**

Lublin, 2021 rok

SPIS TREŚCI

WPROWADZENIE	3
1. SYTUACJA DEMOGRAFICZNA MIASTA LUBLIN	5
1.1. Struktura demograficzna	6
1.2. Gospodarstwa domowe, rodziny i małżeństwa.....	8
1.3. Przyrost naturalny i urodzenia	12
1.4. Dochody mieszkańców Lublina	14
2. WSPIERANIE RODZINY	17
2.1. Rodzina w wybranych aktach prawnych	17
2.2. Diagnoza, w tym zasoby Miasta Lublin w zakresie wspierania rodziny	19
2.2.1. Realizacja rządowych programów „500+” i „Dobry start”	20
2.2.2. Realizacja Programów dla rodzin wielodzietnych	22
2.2.3. Działania z zakresu profilaktyki zdrowotnej	24
2.2.4. Opieka nad dziećmi do lat 3	26
2.2.5. Placówki wychowania przedszkolnego	28
2.2.6. Poradnictwo rodzinne	29
2.2.7. Placówki wsparcia dziennego	32
2.2.8. Inne placówki wspierające rodzinę	35
2.2.9. Asystentura rodzin	38
2.2.10. Wypoczynek dzieci i młodzieży	40
2.2.11. Wsparcie w ramach pomocy społecznej	42
2.2.12. Realizacja programów profilaktycznych w zakresie zapobiegania niekorzystnym zjawiskom społecznym.....	48
2.3. Obszary problemowe. Rekomendacje.....	48
2.4. Cele i zadania	51
3. PIECZA ZASTĘPCZA.....	56
3.1. Organizacja systemu pieczy zastępczej w świetle obowiązujących przepisów prawa	56
3.2. Diagnoza, w tym zasoby Miasta Lublin w zakresie pieczy zastępczej.....	57
3.2.1. Rodzinna piecza zastępcza	58
3.2.2. Pozafinansowe formy wsparcia rodzin zastępczych.....	64
3.2.3. Instytucjonalna piecza zastępcza	69
3.3. Usamodzielnienia	74
3.4. Obszary problemowe. Rekomendacje.....	83
3.5. Cele i zadania	87
4. ŹRÓDŁA FINANSOWANIA	92
5. MONITORING	92
6. EWALUACJA	92
Spis tabel:.....	93
Spis wykresów:.....	94

Wprowadzenie

„Rodzina jest podstawowym, naturalnym środowiskiem narodzin i rozwoju człowieka, mikrostrukturą społeczną, a jednocześnie - fundamentalną instytucją społeczną. Oparta na podstawach związków emocjonalnych i biologicznych podlega jednak przemianom w zakresie swojej struktury, modelu wewnątrzrodzinnego i realizowanych funkcji. Przemiany te dokonują się pod wpływem wielu czynników, wynikających z procesów rozwoju i przemian społeczno-ekonomicznych, pozostających we wzajemnym związku i oddziałujących na rolę rodziny w rozwoju i postępie społecznym”.¹

Ustawa z dnia 9 czerwca 2011 roku o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej (Dz. U. z 2020 r. poz. 821 oraz z 2021 r. poz.159)² jest od dnia 1 stycznia 2012 roku podstawowym dokumentem regulującym na poziomie krajowym system wsparcia dzieci i rodzin w Polsce. Obliguje ona gminy do opracowywania i realizacji 3-letnich gminnych programów wspierania rodziny (art. 176 pkt 1 ustawy) i powiaty do opracowania i realizacji 3-letnich powiatowych programów dotyczących rozwoju systemu pieczy zastępczej zawierających, między innymi, coroczny limit rodzin zastępczych zawodowych (art.180 pkt 1 ustawy).

Lublin jest miastem na prawach powiatu, tym samym realizuje zadania gminy oraz zadania powiatu. Niniejszy Program jest nie tylko odpowiedzią na wymogi ustawowe, ale przede wszystkim stanowi kontynuację działań podejmowanych w latach poprzednich, a także wyznacza plan działań przewidzianych do realizacji w latach 2022 – 2024 w ramach systemu wspierania rodziny i systemu pieczy zastępczej w Mieście Lublin.

Aktualizując Program należy poruszyć zagadnienie deinstytucjonalizacji pieczy zastępczej. Deinstytucjonalizacja określona jest jako proces przejścia od stałej opieki w instytucjach do opieki świadczonej na poziomie lokalnych społeczności. Proces ten wymaga długofalowych działań i nakładów finansowych na rozwój alternatywnych wobec instytucji form opieki i wsparcia. Deinstytucjonalizacja nie oznacza bynajmniej rezygnacji z instytucjonalnych form opieki, a raczej ich ograniczenie. W szczególności odnosi się to do placówek dużych, w których istnieje znaczne prawdopodobieństwo ukształtowania się takiego sposobu zorganizowania życia, w jakim indywidualne potrzeby dzieci stają się marginalne wobec procedur i sztywnych reguł życia zbiorowego.

Szeroko rozumiany proces deinstytucjonalizacji zaczyna się od wsparcia rodziny naturalnej i profilaktyki, w celu ograniczenia przypadków głębokiej dysfunkcyjności rodzin, generującej konieczność objęcia dzieci pieczą zastępczą. Służą temu w szczególności: asysta rodzinna, poradnictwo specjalistyczne, praca socjalna, usługi dla rodzin z dziećmi, placówki wsparcia dziennego. Działania odnoszące się do systemu pieczy zastępczej obejmują: rozwijanie rodzinnych form opieki, placówek opiekuńczo-wychowawczych typu rodzinnego, placówek dla dzieci powyżej 10 roku życia, nie większych niż liczących 14 miejsc, gdzie podopieczni traktowani są indywidualnie, a także pomoc w usamodzielnieniu pełnoletnich wychowanków.³ Wszystkie te aspekty mają

---

¹ B. Balcerzak-Paradowska „Rodzina i polityka rodzinna” Instytut Pracy i Spraw Socjalnych, Warszawa 2004.

² Zwana dalej ustawą.

³ Na podstawie raportu „Postępy deinstytucjonalizacji pieczy zastępczej w Polsce”, (https://wise-europa.eu/wp-content/uploads/2018/06/raport_deinstytucjonalizacja.pdf) wejście 02.12.2021 r. godz. 9.40.

odzwierciedlenie w dotychczasowej praktyce i w założeniach prezentowanych w niniejszym dokumencie.⁴

W celu aktualizacji Programu scharakteryzowano obecną sytuację demograficzną Miasta Lublin, określono zasoby w zakresie wspierania rodziny i systemu pieczy zastępczej oraz dokonano weryfikacji potrzeb w tych obszarach. Aktualizacja Programu wymagała analizy danych zawartych w sprawozdaniach i materiałach zgromadzonych w Miejskim Ośrodku Pomocy Rodzinie w Lublinie, jak również informacji o charakterze sprawozdawczym udostępnionych przez inne Wydziały Urzędu Miasta Lublin.

Przepisy ustawy wyznaczają dwa podstawowe zakresy działania. Obszar pierwszy to działania skierowane na utrzymanie dzieci w ich naturalnej rodzinie. Obszar drugi obejmuje działania odnoszące się do zapewnienia właściwie funkcjonującego systemu pieczy zastępczej dla dzieci pozbawionych należytej opieki rodzicielskiej. Z treści wskazanych obszarów wynika główny cel Programu, jakim jest utrzymywanie, a w niektórych zakresach rozbudowywanie i doskonalenie istniejących form wsparcia dla rodzin zmagających się z trudnościami w wypełnianiu funkcji opiekuńczo-wychowawczych wobec dzieci, optymalizacja funkcjonowania systemu pieczy zastępczej ze szczególnym naciskiem na rozwój rodzinnej pieczy zastępczej oraz utrzymanie i doskonalenie form wsparcia kierowanych do osób usamodzielnianych.

1. Sytuacja demograficzna Miasta Lublin

Lublin to miasto na prawach powiatu, położone we wschodniej Polsce (największe po prawej stronie Wisły). Jako stolica województwa lubelskiego pełni rolę administracyjnego, gospodarczego i kulturalnego centrum regionu z siedzibą Wojewody Lubelskiego oraz Marszałka Województwa Lubelskiego. Zajmuje powierzchnię 147,5 km², co stawia je na szesnastym miejscu pod względem wielkości wśród miast w Polsce. Gęstość zaludnienia wyniosła w 2018 roku 2 303 os/km² (w woj. lubelskim 84 os/ km², w Polsce 123 os/km²). Położenie i duża koncentracja ludności w Mieście Lublin w porównaniu z innymi miejscowościami w regionie i kraju wiąże się z największą koncentracją kadr, szkolnictwa wyższego i innymi funkcjami wyższego rzędu, jakie pełni miasto, a także z największym potencjałem gospodarczym regionu. Miasto administracyjnie podzielone jest na 27 dzielnic, o zróżnicowanej liczbie mieszkańców – od około 1,6 tys. osób w dzielnicy Abramowice do około 28,5 tys. osób w dzielnicy Rury.

Jak wskazują autorzy „Raportu o stanie Miasta Lublin za rok 2020“, „Lublin to obecnie największy w Polsce Wschodniej ośrodek gospodarczy i akademicki, a zarazem jedyne miasto tego makroregionu z aspiracjami metropolitalnymi uzasadnionymi faktycznie posiadanymi zasobami i realizowanymi funkcjami. Lublin jest również aktywnym uczestnikiem sieci współpracy europejskich i światowych metropolii, zaliczanym do najdynamiczniej rozwijających się polskich miast i plasującym się na czołowych miejscach rankingów rozwoju zrównoważonego, absorpcji funduszy unijnych, przyciągania inwestorów czy inteligentnych miast.“⁵

„(...)Jedną z najważniejszych ról, jaką „na zewnątrz” pełni Lublin jest reprezentowanie interesu regionu oraz oferowanie jego mieszkańcom dostępu do nauki, kultury, usług, nowych technologii. Dzięki swojemu potencjałowi miasto jest lokomotywą rozwoju regionu w wymiarze gospodarczym i społecznym. Lublin, jako ośrodek metropolitalny rozwija także relacje ponadregionalne, w tym relacje międzynarodowe.“⁶

Jednym z kluczowych czynników oddziałujących na jakość życia jest mieszkalnictwo. W ostatnich latach zauważono poprawę zasobów mieszkaniowych oraz powiększającą się przeciętną powierzchnię użytkową mieszkania na 1 osobę. Pod względem wyposażenia mieszkań w instalacje sanitarnotechniczne można zauważyć, że w przypadku mieszkań z dostępem do sieci wodociągowej odsetek ten oscyluje wokół 99%, z dostępem do łazienki jest to ponad 96%, a z centralnym ogrzewaniem – ponad 91%.

Dla osób ze szczególną sytuacją materialną Miasto Lublin przewidziało dostęp do mieszkań komunalnych oraz socjalnych, które pozostają w zasobach gminy. W 2020 r. w zasobach mieszkaniowych gminy znalazło się 8 798 mieszkań komunalnych oraz 1 173 mieszkania socjalne. Inną formą pomocy dla osób w trudnej sytuacji jest dodatek mieszkaniowy, który w 2020 r. wynosił średnio 209,86 zł. Jest on wypłacany osobom, które nie są w stanie pokryć pełnych kosztów utrzymania mieszkania. W ubiegłym roku zostało wydanych 4 558 decyzji o przyznaniu dodatku mieszkaniowego na okres 6 miesięcy (przyznanie dodatku uwarunkowane jest spełnieniem kryterium dochodowego, dlatego zmniejszająca się liczba decyzji odzwierciedla poprawę sytuacji materialnej społeczeństwa).

---

⁵ Raport o stanie Miasta Lublin za rok 2020” czerwiec 2021 r, str. 15

⁶ Tamże, str. 92

Lublin posiada przestrzenie publiczne, które wpływają na zwiększony komfort życia mieszkańców. Z takich przestrzeni, jak Ogród Saski, Park Bronowice, Park Jana Pawła II, Park Ludowy, Park Czechów, Park Zawilcowa, Wąwóz Kalinowszczyzna, Wąwóz Rury chętnie korzystają dzieci, młodzież, dorośli oraz osoby starsze. Przestrzenie te są dostosowane również dla osób z niepełnosprawnością. Na komfort życia mieszkańców wpływa również dostępność usług publicznych. Usługi te zlokalizowane są zarówno w centrum miasta, jak i w dzielnicach, co sprawia, że miasto jest kompaktowe, a użytkownik nie musi pokonywać dużych odległości w celu załatwienia spraw.

Czas wolny to jeden z elementów życia codziennego. W odpowiedzi na potrzeby mieszkańców Miasto Lublin przygotowuje różnorodną ofertę spędzania czasu wolnego i tym samym wspiera rozwój kultury. Propozycje te mają za zadanie wspierać potrzeby i wieloaspektowy rozwój mieszkańców. Oferta w zakresie spędzania czasu wolnego jest ściśle powiązana z infrastrukturą kulturową i społeczną.

Uczestnictwo w kulturze jest jedną z ważniejszych potrzeb ludzkich, a korzystanie z dóbr publicznych przyczynia się do rozwoju osobistego, wpływa na poczucie komfortu oraz podnosi jakość życia. Korzystanie z wydarzeń jest możliwe dzięki instytucjom kultury, które promują walory miasta w zakresie dziedzictwa historycznego i kulturowego. W Lublinie funkcjonowało 17 instytucji kultury będących jednostkami organizacyjnymi Miasta Lublin oraz 9, dla których jednostką prowadzącą jest samorząd województwa.

Zgodnie z danymi Wydziału Sportu w 2020 r. funkcjonowało 558 obiektów przeznaczonych do użytku w różnych dziedzinach sportu. Oprócz obiektów sportowych, ofertę sportowo-rekreacyjną wzbogaca blisko 300 ha powierzchni parków spacerowo wypoczynkowych i zieleńców oraz 171 km tras rowerowych.

Jakość edukacji to ważny czynnik decydujący o przyszłości miasta. Zaangażowanie w rozwój placówek oświatowych jest wpisane w działania samorządowe. Należą do nich: zwiększenie funkcjonalności i atrakcyjności sieci przedszkoli i szkół, podnoszenie rozwoju kwalifikacji nauczycieli, wzbogacanie programów nauczania oraz zachęcanie do korzystania z oferty pozaszkolnej. W ramach edukacji publicznej Miasto Lublin zapewnia dostęp do placówek oświatowych.

Do 2020 r. w Lublinie funkcjonowało 211 placówek oświatowych, w tym: szkoły podstawowe - 65, licea ogólnokształcące - 53, technika - 26, w tym technika po szkole podstawowej i branżowe szkoły II stopnia, szkoły policealne - 50, ogólnokształcące szkoły artystyczne - 1 oraz zasadnicze szkoły zawodowe - 16. W przypadku placówek oświatowych, jaki i liczby uczniów w poszczególnych jednostkach należy zwrócić uwagę na reformę systemu nauczania, która zlikwidowała gimnazja. Pod względem statystycznym przyczyniło się to do zwiększenia ilości uczniów w szkołach podstawowych oraz liczby placówek.

1.1. Struktura demograficzna

Według stanu na dzień 31.12.2020 r. Miasto Lublin zamieszkiwało **338 586** mieszkańców, co stanowi 16,16% populacji województwa lubelskiego i 0,88% mieszkańców Polski.⁷ Liczba mieszkańców Lublina w porównaniu do roku 2019 zmniejszyła się o **1 198 osób**. Wśród mieszkańców Miasta Lublin w 2020 kobiety stanowiły

---

⁷ Baza danych GUS

53,87% (**182 390**), a mężczyźni 46,13% (**156 196**) ogółu mieszkańców. Pod względem liczby ludności Miasto Lublin zajmuje dziewiątą pozycję w Polsce. Podobnie, jak w latach poprzednich, na 100 mężczyzn zamieszkałych w Lublinie przypadło 117 kobiet.

Struktura demograficzna Miasta Lublin na dzień 31 grudnia 2020 roku według kryterium wieku przedstawiała się następująco:

- wiek przedprodukcyjny (0-17) – 58 920 osób, co stanowiło 17,40% populacji;
- wiek produkcyjny (18-64 - mężczyźni; 18-59 - kobiety) – 196 342 osoby, co stanowiło 57,99% populacji;
- wiek emerytalny (65 i więcej - mężczyźni, 60 i więcej - kobiety) – 83 324 osoby, co stanowiło 24,61% populacji Miasta Lublin.

Tabela 1. Struktura wiekowa mieszkańców Miasta Lublin w latach 2018 – 2020

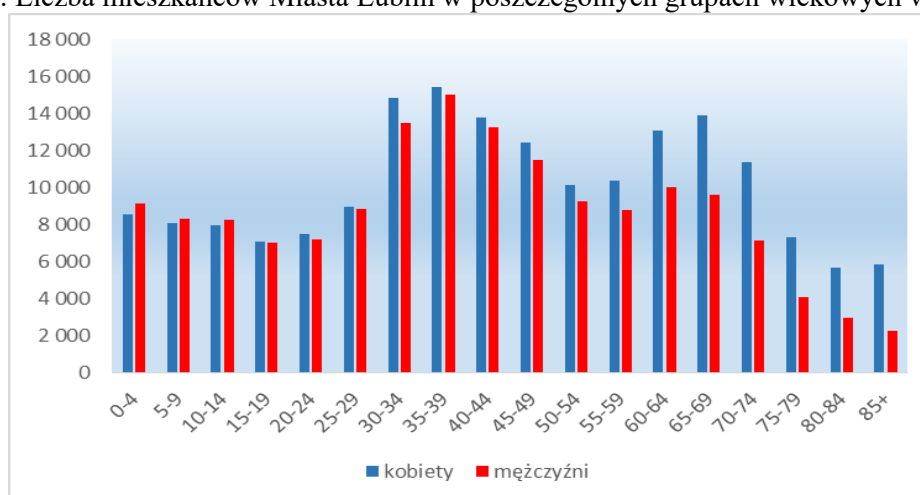
ROK	2018	2019	2020
Liczba osób w wieku przedprodukcyjnym	57 643	58 369	58 920
Liczba osób w wieku produkcyjnym	201 034	199 019	196 342
Liczba osób w wieku poprodukcyjnym	81 005	82 396	83 324
RAZEM	339 682	339 784	338 586

Źródło: Opracowanie własne MOPR na podstawie danych Urzędu Statystycznego

Dane wykazane w Tabeli 1. jednoznacznie wskazują, że społeczeństwo Miasta Lublin można uznać za demograficznie „stare”. Problem ten nieustannie się pogłębia. Na przestrzeni lat 2018 – 2020 liczba osób w wieku emerytalnym (kobiety od 60 roku życia, mężczyźni powyżej 65 roku życia) zwiększyła się o 2 319, podczas gdy w tym samym okresie liczba osób w wieku produkcyjnym zmniejszyła się o **4 692**.

Wykres 1. przedstawia, jak kształtowała się w 2020 roku liczba mieszkańców Miasta Lublin w poszczególnych grupach wiekowych.

Wykres 1. Liczba mieszkańców Miasta Lublin w poszczególnych grupach wiekowych w 2020 roku

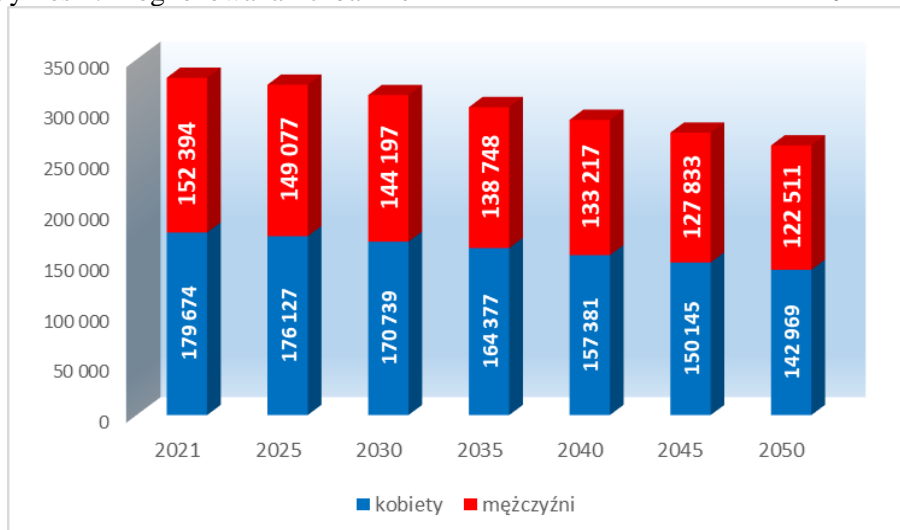

Źródło: Opracowanie własne MOPR na podstawie danych Głównego Urzędu Statystycznego

Na Wykresie 2. przedstawiono jak kształtuje się prognozowana liczba mieszkańców Miasta Lublin w najbliższych latach.

Wykres 2. Prognozowana liczba mieszkańców Miasta Lublin w latach 2021-2050

Źródło: Opracowanie własne MOPR na podstawie danych i prognoz Głównego Urzędu Statystycznego

Zgodnie z prognozami demograficznymi Urzędu Statystycznego spadek liczby ludności będzie się utrzymywał co najmniej do 2050 roku. Liczba mieszkańców Lublina wynosić ma wówczas około 265,5 tys. Oznacza to, iż na przestrzeni 30 lat zmniejszy się ona o około 66,50 tys. osób, tj. o ponad 20%. Ubytek naturalny ludności wynika z nakładającego się oddziaływania wielu czynników wpływających na trwałe zmiany postaw i zachowań prokreacyjnych (m.in. długi okres edukacji, opóźnianie wieku zawierania małżeństw i rodzenia pierwszego dziecka, konsumpcyjny styl życia).⁸

1.2. Gospodarstwa domowe, rodziny i małżeństwa

Według Narodowego Spisu Powszechnego Ludności i Mieszkań 2011 r., w Lublinie funkcjonowało 144 444 gospodarstw domowych⁹. Podział gospodarstw domowych z uwagi na liczbę osób obrazuje Tabela 2.

Tabela 2. Liczba gospodarstw domowych w 2011 roku w Lublinie z podziałem na liczbę osób

liczba osób w gospodarstwie domowym	liczba gospodarstw domowych	udział %
1 os.	46 804	32,40%
2 os.	39 682	27,47%
3 os.	29 125	20,16%
4 os.	19 078	13,21%
5 i więcej os.	9 755	6,75%
RAZEM	144 444	x

Źródło: Opracowanie własne MOPR w Lublinie na podstawie NSPLiM¹⁰ z 2011 roku

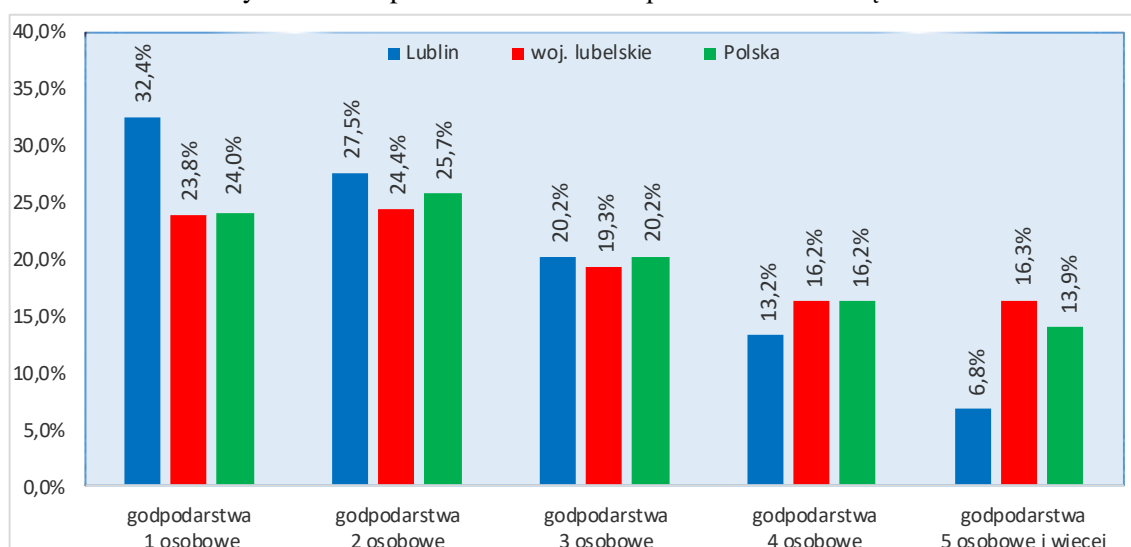
⁸ http://irmir.pl/wp-content/uploads/2019/11/IRM_Przemianydemograficzne_2019-10-14_www.pdf. Sprawdzono w dn. 01.06.2021 r., godz. 12.30.

⁹ Gospodarstwo domowe definiowane jest jako zespół osób (spokrewnionych lub niespokrewnionych) wspólnie zamieszkujących i utrzymujących się.

¹⁰ Narodowy Spis Powszechny Ludności i Mieszkań 2011, Główny Urząd Statystyczny, Warszawa 2012.

Dominują gospodarstwa jednoosobowe, stanowiące 32,4% ogółu gospodarstw. Dostrzegalna jest wyraźna różnica pomiędzy liczbą gospodarstw jednoosobowych w Lublinie w porównaniu z sytuacją w województwie lubelskim i kraju. W Mieście Lublin liczba gospodarstw domowych jednoosobowych była większa o ok. 8% zarówno w odniesieniu do województwa, jak i kraju. Również w przypadku gospodarstw dwuosobowych Lublin charakteryzował się wyższym ich odsetkiem. Odsetek trzyosobowych gospodarstw pozostawał na zbliżonym poziomie. W przypadku gospodarstw cztero- i pięciosobowych zaobserwowano odwrotną tendencję. W Lublinie odsetek czterosobowych gospodarstw wynosił 13,2%, dla kraju jak i województwa wartość wynosiła 16,2%. Bardzo wyraźną różnicę dostrzec można w wypadku gospodarstw pięciosobowych i liczniejszych. Dla kraju ich odsetek wynosił 13,9%, dla województwa lubelskiego 16,3%. W Mieście Lublin wynosił natomiast jedynie 6,8%.

Wykres 3. Gospodarstwa domowe z podziałem na liczbę osób

Źródło: Opracowanie własne MOPR w Lublinie na podstawie NSPLiM z 2011 roku

Liczba osób w gospodarstwie domowym w Lublinie wynosiła przeciętnie 2,38 przy średniej dla województwa lubelskiego wynoszącej 2,92 oraz 2,82 dla kraju.

W statystycznym gospodarstwie domowym w Lublinie na utrzymaniu rodziny pozostawało średnio 1,5 dziecka do 24 roku życia (1,7 w woj. lubelskim).

Tabela 3. Rodziny z dziećmi według liczby dzieci do lat 24 pozostających na utrzymaniu

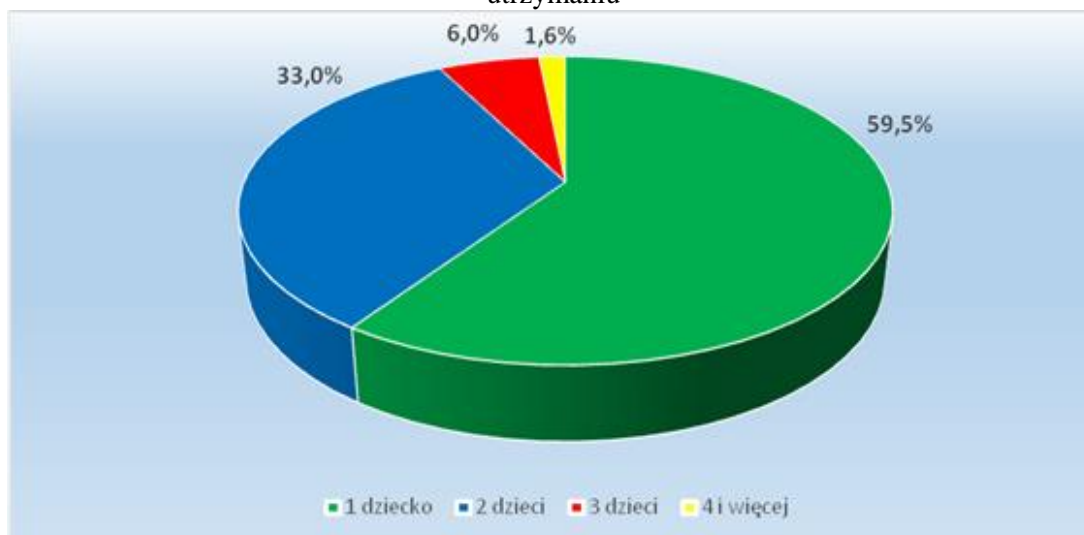
Wyszczególnienie	Ogółem	Rodziny bez dzieci do lat 24 na utrzymaniu	Rodziny według liczby dzieci do lat 24 pozostających na utrzymaniu					Odsetek rodzin według liczby dzieci do lat 24 pozostających na utrzymaniu (w %)				
			razem	1	2	3	4 i więcej	razem	1	2	3	4 i więcej
WOJEWÓDZTWO	455521	144908	310613	156245	109985	32227	12156	100	50,3	35,4	10,4	3,9
Lublin	70799	24223	46576	27706	15361	2776	733	100	59,5	33,0	6,0	1,6

Źródło: Opracowanie własne MOPR w Lublinie na podstawie NSPLiM z 2011 roku

Analizując strukturę rodzin z dziećmi do 24 roku życia pozostających na utrzymaniu rodziców, należy zwrócić uwagę, iż odsetek rodzin z jednym dzieckiem w Mieście Lublin

był wyższy niż dla województwa lubelskiego. Rodziny z 1 dzieckiem w Lublinie stanowiły 59,5%, natomiast w województwie 50,3%. Znaczące różnice w strukturze widoczne są również w przypadku rodzin z 3 dziećmi. W Lublinie ich odsetek wynosił 6%, a dla województwa wartość ta wynosiła 10,4%. Łączny odsetek rodzin wielodzietnych w roku 2011 wyniósł w Lublinie 7,5%, natomiast dla województwa przyjął on wartość 14,3%.

Wykres 4. Rodziny w Lublinie w 2011 r. według liczby dzieci do 24 roku życia pozostających na utrzymaniu

Źródło: Opracowanie własne MOPR w Lublinie na podstawie NSPLiM z 2011 roku

Rodzina w ostatnich trzech dekadach podlega szczególnie istotnym przemianom. Opóźnia się wiek zawierania małżeństw, wzrasta liczba rozwodów i separacji. Ludzie częściej decydują się na życie w pojedynkę. Coraz większą popularnością cieszą się też alternatywne formy życia małżeńskiego – w tym głównie związki kohabitacyjne. Coraz częstszym zjawiskiem są rodziny niepełne, samotni rodzice wychowujący dzieci oraz rodziny zrekonstruowane (tzw. patchworkowe). W związku z powyższymi trendami zmieniają się również sposoby myślenia o małżeństwie i rodzinie. Liberalizacji podlegają opinie dotyczące różnych zjawisk i zachowań związanych zarówno z życiem małżeńskim, jak i rodzinnym.¹¹

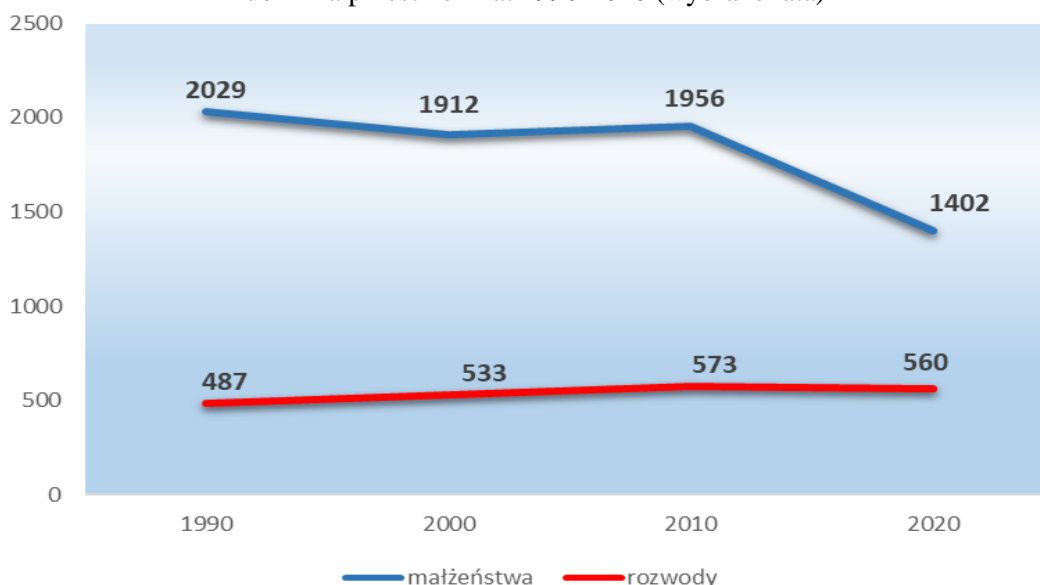
Jak wynika z danych GUS, liczba zawieranych w Lublinie małżeństw sukcesywnie spada. Rośnie natomiast liczba rozwodów, a także średni wiek wchodzenia w sformalizowane związki oraz rodzenia dzieci. W roku 1990 mieszkańcy Lublina zawarli 2 029 małżeństw. Mimo okresowych wahań, przez kolejne lata utrzymywała się tendencja spadkowa liczby zawieranych małżeństw. W 2020 r. zawarto jedynie 1 402 nowe związki małżeńskie¹². Miniony rok nie sprzyjał zawieraniu małżeństw z uwagi na pandemię i wprowadzone obostrzenia dotyczące organizacji wesel.

Wskaźnik rozwodów (czyli ich proporcja w stosunku do nowo zawartych małżeństw) stale rośnie. W roku 1990 sięgał 24%, a w 2010 r. przekroczył 29% (573 rozwody na 1 956 zawartych małżeństw). W 2020 roku w Lublinie rozwiodło się 560 małżeństw, co oznacza, że wskaźnik rozwodów wyniósł niemalże 40%. W 2020 roku, o 164 spadła liczba rozwodów w stosunku do roku poprzedniego.

¹¹ https://cbos.pl/SPISKOM.POL/2019/K_042_19.PDF, 30.06.2021. godz. 8,00

¹² Baza danych GUS

Wykres 5. Liczba zawartych małżeństw oraz prawomocnie orzeczonych rozwodów w Mieście Lublin na przestrzeni lat 1990-2020 (wybrane lata)

Źródło: Opracowanie własne MOPR w Lublinie na podstawie danych GUS roku

Podobne tendencje, jakie zaobserwowano w Lublinie, charakteryzują też województwo lubelskie oraz sytuację w całym kraju, co obrazują dane zawarte w Tabeli 4.

Tabela 4. Liczba zawartych małżeństw oraz prawomocnie orzeczonych rozwodów w skali miasta, województwa i kraju, w wybranych latach

kategoria informacji	rok	Lublin	woj. lubelskie	Polska
małżeństwa	1990	2 029	15 195	255 369
	2000	1 912	12 561	211 150
	2010	1 956	13 302	228 337
	2020	1 402	7 886	145 443
rozwody	1990	487	1 755	42 436
	2000	533	1 712	42 770
	2010	573	2 483	61 300
	2020	560	2 662	51 164

Źródło: Opracowanie własne MOPR w Lublinie na podstawie danych GUS

Jak wskazuje raport 22/2019 badania CEBOS „Rodzina – jej znaczenie i rozumienie” „utrzymująca się w ostatnich latach stosunkowo wysoka liczba rozwodów, a w dłuższej perspektywie także istotny spadek liczby decyzji matrymonialnych i prokreacyjnych nie wpływają na społeczne znaczenie przypisywane rodzinie. Polacy niezmiennie szczęście rodzinne przedkładają nad wszelkie inne cele i dążenia, stojąc jednocześnie w zdecydowanej większości na stanowisku, że bez rodziny trudno jest być rzeczywiście szczęśliwym”.¹³

Dane wskazują jednak, że nie tylko obniża się w społeczeństwie potrzeba zawierania związków małżeńskich, ale także na to, że zawierane związki są coraz częściej nietrwałe, co z punktu widzenia rozwoju społecznego, jest zjawiskiem negatywnym.

¹³ https://www.cbos.pl/SPISKOM.POL/2019/K_022_19.PDF, 28.07.2021. godz. 9.15.

1.3. Przyrost naturalny i urodzenia

Prognozy Głównego Urzędu Statystycznego, dotyczące malejącej liczby mieszkańców polskich miast, w tym Lublina, mają potwierdzenie w danych statystycznych odnoszących się do liczby dzieci urodzonych w mieście na przestrzeni ostatnich lat. Spadek dzietności polskich rodzin obserwowany od dłuższego czasu, widoczny jest również wśród rodzin lubelskich. Liczba dzieci w Polsce systematycznie spada od ponad 20 lat. Jak wynika z Raportu UNICEF „Dzieci w Polsce”, proces ten rozpoczął się pod koniec lat osiemdziesiątych XX wieku (rok 1989 uznaje się za rozpoczynający depresję urodzeniową) i wiąże się ze zmianami kulturowo-społecznymi zachodzącymi w kraju: zmianą modelu funkcjonowania rodziny, wzrostem wieku matek rodzących pierwsze dziecko oraz uwarunkowaniami ekonomicznymi.

Mimo zauważalnej stabilizacji zapoczątkowanej w 2009 roku, w najbliższych dwóch dekadach można spodziewać się zmniejszenia udziału dzieci w ogólnej liczbie mieszkańców Polski (w 2035 roku dzieci będą stanowiły 15,6% populacji). Równocześnie znacząco będzie postępował proces demograficzny starzenia się społeczeństwa co będzie miało wpływ na różne sfery życia społeczno-gospodarczego.

W 2020 roku w Lublinie urodziło się **3 385** dzieci, w tym 47,62% stanowiły dziewczynki i 52,38% chłopcy. W tym samym okresie w mieście odnotowano **4 224** zgony. Współczynnik dynamiki demograficznej, czyli stosunek liczby urodzeń żywych do liczby zgonów wynosi w Mieście Lublin 0,80 i jest korzystniejszy niż współczynnik dynamiki w województwie lubelskim (0,66) oraz w kraju (0,74).

Tabela 5. Liczba dzieci urodzonych w Lublinie w latach 2018 - 2020

Lata	2018	2019	2020
Liczba dzieci	3 617	3 615	3 385

Źródło: Opracowanie własne MOPR na podstawie danych Głównego Urzędu Statystycznego

Zarówno w skali miasta, województwa i kraju odnotowano w 2020 roku spadek liczby urodzeń. Wahania liczby urodzeń w latach 2018-2020 r. na terenie Miasta Lublin, woj. lubelskiego i kraju obrazuje Tabela 6.

Tabela 6. Dzieci urodzone w latach 2018 – 2020 w skali miasta, województwa i kraju

ROK	2018	2019	2020
Miasto Lublin	3 617	3 615	3 385
spadek/wzrost (do roku poprzedzającego)	x	-2	-230
woj. lubelskie	20 168	19 286	18 034
spadek/wzrost (do roku poprzedzającego)	x	-882	-1 252
Polska	389 455	374 954	335 309
spadek/wzrost (do roku poprzedzającego)	x	-14 501	-39 645

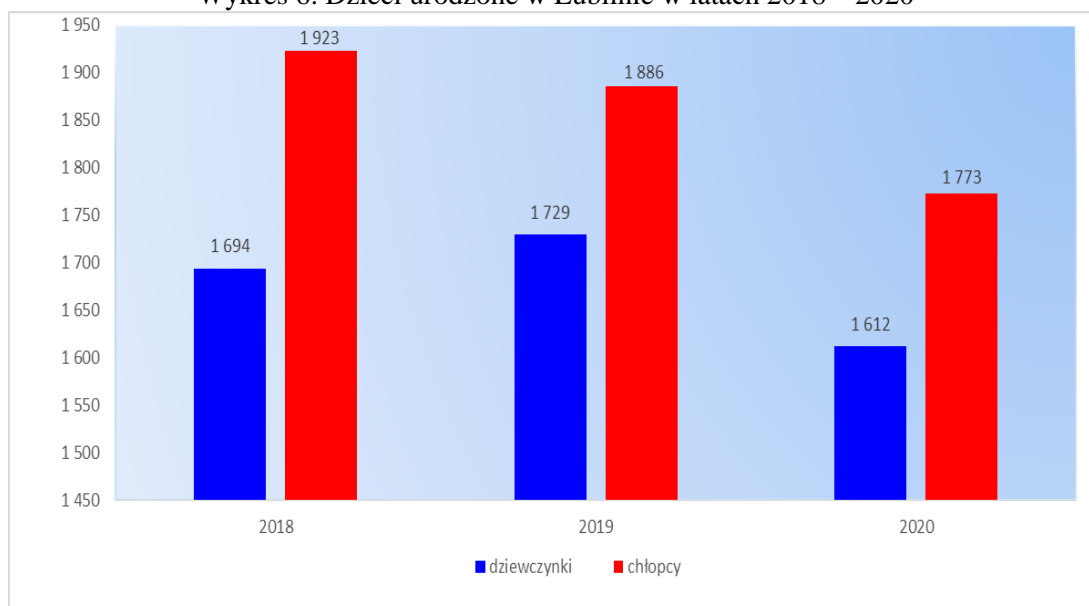
Źródło: Opracowanie własne MOPR w Lublinie na podstawie danych Urzędu Statystycznego w Lublinie

Według publikacji GUS „Polska w liczbach 2021” współczynnik dzietności w Polsce w 2020 roku spadł do 1,378 z 1,419 w roku 2019. W Polsce w 2020 roku na 1000 kobiet w wieku rozrodczym przypadało 1 378 dzieci. Jak wynika z informacji GUS

w województwie lubelskim współczynnik dzietności w 2020 roku wynosił 1,271 co oznacza, że był niższy o około 0,83 pkt. od wielkości optymalnej, określanej, jako korzystna dla stabilnego rozwoju demograficznego. Najbardziej korzystną sytuację demograficzną określa współczynnik kształtujący się na poziomie 2,1 – 2,15, tj. gdy w danym roku na jedną kobietę w wieku 15 – 49 lat przypada średnio 2 dzieci. Wówczas kolejne pokolenia są wystarczająco liczne, żeby zapewnić stabilność społeczną i ekonomiczną.

Mimo korzystniejszej, niż pierwotnie zakładano sytuacji, należy stwierdzić, że nadal liczba urodzeń w Polsce jest o około 50% niższa w stosunku do wielkości rejestrowanych podczas ostatniego wyżu demograficznego (np. 1983 r. 723,6 tys. urodzeń). Tak niska liczba urodzeń nie gwarantuje już od ponad 30 lat prostej zastępowalności pokoleń, a od 1990 roku utrzymuje się okres depresji urodzeniowej czyli wielkość współczynnika dzietności kształtuje się poniżej 2.

Wykres 6. Dzieci urodzone w Lublinie w latach 2018 – 2020

Źródło: Opracowanie własne MOPR na podstawie danych Głównego Urzędu Statystycznego

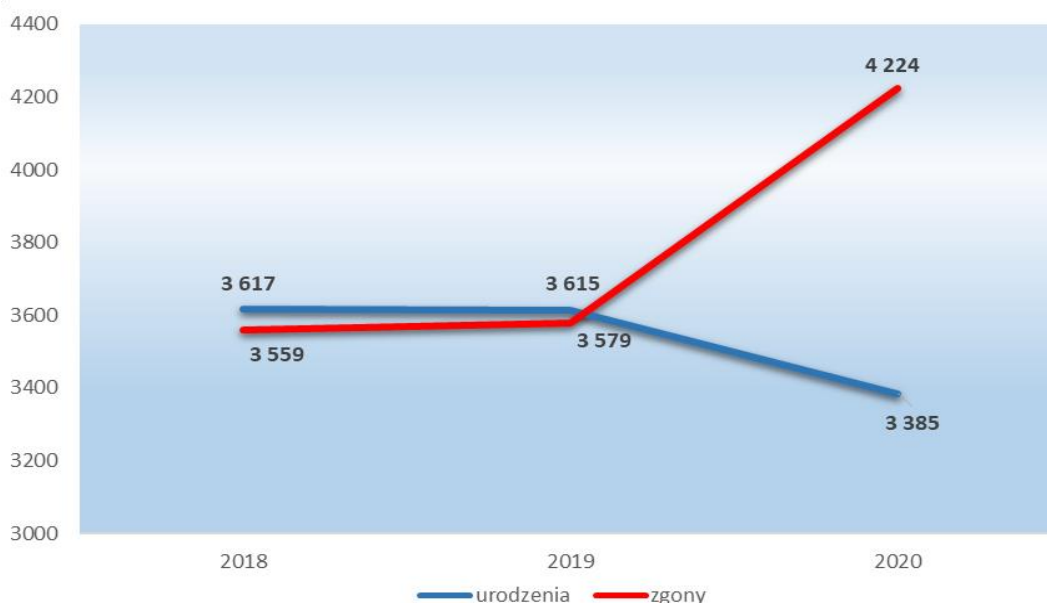
Analizując sytuację demograficzną należy stwierdzić, że na przestrzeni lat 2018 – 2020 liczba dzieci urodzonych w Lublinie ulegała nieznacznym wahaniom. W roku 2020 urodziło się 230 dzieci mniej niż w roku 2019.

Miasto największą populację, według danych GUS miało w 1999 roku – 359 154 mieszkańców. W roku 2020 liczba mieszkańców Lublina wynosiła 338 586, w odniesieniu do roku 2019 ubyłoby 1 198 mieszkańców, a w stosunku do roku 1999, aż 20 568 mieszkańców. Obserwowany jest stały wzrost średniej wieku mieszkańców, zaś efektem tego procesu jest systematyczne pogłębianie się zjawiska starzenia społeczeństwa Miasta. Niepokojącym jest także prognozowany rozdźwięk między liczbą urodzeń, a liczbą zgonów, który według Urzędu Statystycznego, będzie wyraźnie zauważalny już od roku 2025 i stopniowo będzie się pogłębiać, aż do 2050 roku.

Z danych GUS zamieszczonych na Wykresie 7. wynika, że w Lublinie w 2020 roku zaobserwowano wyraźną, zmianę, w dotychczas utrzymującej się stale tendencji. Do roku 2019 odnotowywano corocznie niewielką przewagę liczby urodzeń nad liczbą zgonów, natomiast w roku 2020 zaobserwowano wyraźny spadek urodzeń (o 230 dzieci) i wzrost

liczby zgonów o 645, co dało przyrost naturalny na poziomie minus 839 (58 w roku 2018, 36 w roku 2019).

Wykres 7. Przyrost naturalny w Lublinie w latach 2018 – 2020

Źródło: Opracowanie własne MOPR w Lublinie na podstawie danych Urzędu Statystycznego

Tendencja demograficzna obserwowana w 2020 roku kształtowała się prawdopodobnie pod wpływem pandemii Covid-19, która przyczyniła się do przekładania planów założenia, czy też powiększenia rodziny, przy jednocześnie większej liczbie zgonów.

1.4. Dochody mieszkańców Lublina

W roku 2020 nastąpiła poprawa sytuacji materialnej gospodarstw domowych zarówno w Polsce, jak i w województwie lubelskim. Poziom przeciętnego miesięcznego dochodu rozporządzalnego¹⁴ na osobę wyniósł w województwie lubelskim 1 679,02 zł i był realnie wyższy o 7,85% od dochodu z roku 2019. W porównaniu do przeciętnego dochodu rozporządzalnego w kraju, który wyniósł 1 919,21 zł, mieszkańcy województwa lubelskiego dysponują kwotą niższą o 240,19 zł, miesięcznie

Wprowadzone od 1 kwietnia 2016 r. świadczenie wychowawcze „Rodzina 500+” stanowiło w 2020 r. przeciętnie 7,20% dochodu rozporządzalnego na 1 osobę w gospodarstwach domowych w woj. lubelskim i wyniosło 120,91 zł.

Przeciętne miesięczne wydatki na 1 osobę w gospodarstwach domowych województwa lubelskiego osiągnęły w 2020 r. wartość 1 132,57 zł i były wyższe o 1,64% od wydatków z roku 2019. W porównaniu do przeciętnych miesięcznych wydatków na jedną osobę w gospodarstwie w kraju, które wyniosły 1 209,58 zł, mieszkańcy województwa lubelskiego ponieśli wydatki niższe o 77,01 zł.

W skali kraju wzrost dochodu rozporządzalnego o 100,07 zł względem 2019 r. zbiegł się ze spadkiem wydatków o 42,15 zł, natomiast w skali województwa nastąpił wzrost

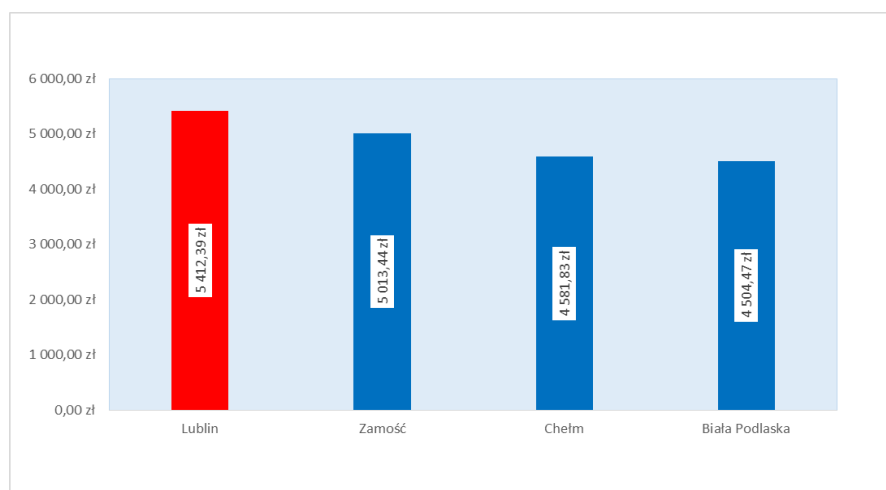
¹⁴ Dochód rozporządzalny gospodarstwa domowego - suma bieżących dochodów gospodarstwa domowego ze wszystkich źródeł pomniejszona o zaliczki na podatek dochodowy, podatki (np. od dochodów z własności) oraz o składki na ubezpieczenie społeczne i zdrowotne.

zarówno dochodu rozporządzalnego o 122,26 zł względem roku poprzedniego, jak i wzrost wydatków o 18,22 zł.

Wyższy wzrost dochodów aniżeli wydatków sprawił, że średni udział wydatków w dochodzie rozporządzalnym w skali kraju, w 2020 roku wyniósł 63,02%, (68,81% w roku 2019), natomiast w skali województwa lubelskiego 67,45% (71,58% w roku 2019).

Wykres 8. Średnie zarobki brutto w 2020 roku, w miastach na prawach powiatu woj. lubelskiego

Źródło: Opracowanie własne MOPR na podstawie danych z GUS za rok 2020 r.

Mając na względzie średnie zarobki brutto, mieszkaniec Miasta Lublin zarobił w 2020 roku 5 412,39 zł, co stanowiło 97,99% średniej krajowej. Zarobki brutto mieszkańca Lublina były wyższe w stosunku do roku 2019 o 357,46. W porównaniu z innymi miastami na prawach powiatu w woj. lubelskim, statystyczny mieszkaniec Miasta Lublin osiągnął najwyższe zarobki brutto.

Tabela 7. Średnie zarobki brutto w największych miastach Polski (wykazanych wg liczby mieszkańców) w 2020 r. oraz ich relacja do średnich zarobków w kraju

Największe miasta w Polsce	liczba mieszkańców	średnie zarobki brutto (zł)	przeciętne miesięczne wynagrodzenia brutto w relacji do średniej krajowej (%)
Warszawa	powyżej 1 000 000:	7 147,46	129,41
Kraków	od 500 000 do 999 999	6 482,24	117,36
Łódź	od 500 000 do 999 999	5 510,99	99,78
Wrocław	od 500 000 do 999 999	6 140,64	111,18
Poznań	od 500 000 do 999 999	6 104,97	110,53
Gdańsk	250 000 do 499 999	6 490,53	117,51
Szczecin	250 000 do 499 999	5 695,84	103,12
Bydgoszcz	250 000 do 499 999	5 252,17	95,09
Lublin	250 000 do 499 999	5 412,39	97,99
Białystok	250 000 do 499 999	5 126,79	92,82
Katowice	250 000 do 499 999	6 525,94	118,15

Źródło: Opracowanie własne MOPR na podstawie danych z GUS za rok 2020 r.

Porównując zarobki w największych miastach w Polsce (o liczbie mieszkańców powyżej 250 000), należy stwierdzić, że przeciętny mieszkaniec Lublina osiąga zarobki plasujące się na 9. w kolejności pozycji, mniej zarabia jedynie mieszkaniec Bydgoszczy i Białegostoku. W porównaniu do miasta stołecznego Warszawy, mieszkaniec Lublina zarabia średnio o 1 735,07 zł (tj. o ok. 24,28%) mniej.

2. Wspieranie rodziny

2.1. Rodzina w wybranych aktach prawnych

Rodzina stanowi podstawową i najważniejszą formę życia społecznego, z tej przyczyny sprawy rodzinne nie są pozostawione do swobodnego uznania przez zainteresowanych, lecz reguluje je prawo. W polskim systemie prawnym pojęcie rodziny występuje w wielu aktach prawnych.

Rolę rodziny – jako podstawowej wartości dla istnienia narodu - wyznacza Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej.¹⁵ Gwarancja ochrony i opieki państwa nad małżeństwem, rodziną, macierzyństwem i rodzicielstwem wyrażona w art. 18 Konstytucji jest jedną z zasad ustrojowych Rzeczypospolitej, a tym samym ideą przewodnią i stałym punktem odniesienia dla wszelkich władz i organów państwa w wykonywaniu ich obowiązków.¹⁶

Zasada ta znajduje rozwinięcie w kolejnych przepisach Konstytucji dotyczących ochrony prawnej prywatności życia rodzinnego i praw rodzicielskich, praw rodziców do wychowywania dzieci zgodnie z własnymi przekonaniami, w tym do zapewnienia dzieciom wychowania i nauczania moralnego i religijnego, ochrony dobra rodziny i prawa rodziny do pomocy ze strony władz publicznych, jak również ochrony praw dziecka, a ich interpretacja powinna w jak największym stopniu gwarantować realizację wartości wskazanych w art. 18 Konstytucji, jako fundamentalnych ram prawnych.

Konsekwencją konstytucyjnych gwarancji ochrony i pomocy rodzinie są zasady prawa rodzinnego i opiekuńczego zawarte w Kodeksie Rodzinnym i Opiekuńczym, których celem jest przede wszystkim ochrona rodziny oraz indywidualnie każdej osoby objętej owymi przepisami prawnymi. Zasady te są dyrektywami uwzględnianymi podczas stosowania przepisów prawnych. Do zasad prawa rodzinnego i opiekuńczego należy przede wszystkim zasada dobra dziecka, głosząca, że obowiązkiem państwa jest zapewnienie dziecku przestrzegania jego praw, zagwarantowanie mu opieki oraz pomocy, a także ochrona przed przemocą i demoralizacją. Kolejną zasadą obowiązującą w prawie rodzinnym i opiekuńczym jest zasada dobra rodziny mówiąca o tym, że małżonkowie zobowiązani są do współdziałania oraz zaspokojenia wszelkich potrzeb rodziny dla jej dobra. Do zasad tych należą również zasada szczególnej ochrony rodziny i dziecka przez państwo, zasada monogamii, zasada równouprawnienia kobiety i mężczyzny oraz zasada trwałości małżeństwa.¹⁷

Prawo rodzinne i opiekuńcze reguluje majątkowe lub niemajątkowe stosunki prawne, które powstały pomiędzy małżonkami, czy też rodzicami bądź dziećmi oraz stosunki, które wynikają z pokrewieństwa i powinowactwa. Inaczej mówiąc określa stosunki prawne w rodzinie, jej istnienie czy też działanie oraz zajmuje się stosunkami wewnątrz rodziny lub

---

¹⁵Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 2 kwietnia 1997 r. (Dz. U. Nr 78, poz. 483 z późn. zm.). <https://sip.lex.pl/#/act/16798613/990986?directHit=true&directHitQuery=Konstytucja> (dostęp: 2021-09-23 12:57)

¹⁶P. Tuleja [w:] P. Czarny, M. Florczak-Wątor, B. Naleziński, P. Radziejewicz, P. Tuleja, *Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej. Komentarz, wyd. II*, LEX/el. 2021, art. 18. <https://sip.lex.pl/#/commentary/587806612/650675/tuleja-piotr-red-konstytucja-rzeczypospolitej-polskiej-komentarz-wyd-ii?cm=URELATIONS> (dostęp: 2021-09-23 12:55)

¹⁷Ustawa z dnia 25 lutego 1964 r. Kodeks rodzinny i opiekuńczy (t.j. Dz. U. z 2020 r. poz. 1359). <https://sip.lex.pl/#/act/16785962/2804128?directHit=true&directHitQuery=Kodeks%20rodzinny%20i%20opieku%C5%84> czy (dostęp: 2021-09-23 13:08)

z osobami trzecimi. Wszystkie te reguły prawa rodzinnego i opiekuńczego ustalane są dla dobra rodziny.

Rodzina została zdefiniowana także w innych aktach prawnych (na potrzeby zawartych w nich regulacji) m.in. w ustawie o Karcie Dużej Rodziny, w ustawie o świadczeniach rodzinnych, o pomocy państwa w wychowaniu dzieci, o pomocy osobom uprawnionym do alimentów, o pomocy społecznej jak również w ustawie o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie.

Ustawa o Karcie Dużej Rodziny w art. 4 ust. 1 i 2 definiuje rodzinę wielodzietną, przez którą rozumie się rodzinę, w której rodzic (rodzice) lub małżonek rodzica mają lub mieli na utrzymaniu łącznie co najmniej troje dzieci bez względu na ich wiek. Członkiem rodziny wielodzietnej może być: rodzic (rodzice) – w tym także rodzic (rodzice) zastępczy lub osoba (osoby) prowadzące rodzinny dom dziecka, małżonek rodzica, dziecko - przez które rozumie się także dziecko, nad którym rodzic sprawuje rodzinną pieczę zastępczą, oraz osobę przebywającą w dotychczasowej rodzinie zastępczej albo w rodzinnym domu dziecka.¹⁸

Ustawa o świadczeniach rodzinnych przez rodzinę rozumie odpowiednio: małżonków, rodziców dzieci, opiekuna faktycznego dziecka oraz pozostające na utrzymaniu dzieci w wieku do ukończenia 25 roku życia, a także dziecko, które ukończyło 25 rok życia legitymujące się orzeczeniem o znacznym stopniu niepełnosprawności, jeżeli w związku z tą niepełnosprawnością przysługuje świadczenie pielęgnacyjne lub specjalny zasiłek opiekuńczy albo zasiłek dla opiekuna.¹⁹

Tożsamy pojęcie rodziny występuje ponadto w ustawie o pomocy państwa w wychowaniu dzieci. Zbliżone do tych definicji jest także określenie „rodziny” przez ustawę o pomocy osobom uprawnionym do alimentów.

Natomiast ustawa o pomocy społecznej wprowadza bardzo szeroką definicję rodziny obejmującą osoby spokrewnione i niespokrewnione, pozostające w faktycznym związku, wspólnie zamieszkujące i gospodarujące.²⁰

Poza zdefiniowaniem rodziny wskazane akty prawne realizują konstytucyjną zasadę wsparcia rodziny ze strony władz publicznych wprowadzając szereg form pomocy na rzecz rodzin, począwszy od najbardziej powszechnej jaką jest świadczenie wychowawcze, poprzez cały system świadczeń finansowych i usług społecznych warunkowanych wystąpieniem określonych problemów i trudności.

Z kolei podstawowym dokumentem regulującym system wsparcia rodzin przeżywających trudności w wypełnianiu funkcji opiekuńczo – wychowawczych jest ustawa o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej, zapewniająca rodzinom dostęp do szerokiej oferty działań na rzecz przywrócenia zdolności do prawidłowego wypełniania tych funkcji. Co istotne, w szczególności w kontekście zasad ustrojowych określonych

¹⁸Ustawa z dnia 5 grudnia 2014 r. o Karcie Dużej Rodziny (t.j. Dz. U. z 2020 r. poz. 1348 z późn. zm.). <https://sip.lex.pl/#/act/18153356/2942467/karta-duzej-rodziny?keyword=Karta%20Du%C5%BCej%20Rodziny&cm=SFIRST> (dostęp: 2021-09-23 13:21)

¹⁹Ustawa z dnia 28 listopada 2003 r. o świadczeniach rodzinnych (t.j. Dz. U. z 2020 r. poz. 111 z późn. zm.). <https://sip.lex.pl/#/act/17066846/2957437/swiadczenia-rodzinne?keyword=%C5%9Awiadczenia%20rodzinne&cm=SFIRST> (dostęp: 2021-09-23 13:30)

²⁰Ustawa z dnia 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej (t.j. Dz. U. z 2020 r. poz. 1876 z późn. zm.). <https://sip.lex.pl/#/act/17087802/2931050/pomoc-spoeczna?keyword=Pomoc%20spo%C5%82eczna&cm=SFIRST> (dostęp: 2021-09-23 13:31)

w Konstytucji, ustawa obliuguje gminy i powiaty – jako organy władzy lokalnej - do opracowania i realizacji gminnych programów wspierania rodziny oraz powiatowych programów dotyczących rozwoju systemu pieczy zastępczej.

Zgodnie z obowiązującymi regulacjami dotychczasowe działania pomocowe podejmowane w Mieście Lublin na rzecz ochrony i wsparcia lubelskich rodzin realizowane były na podstawie Programu Wspierania Rodziny i Rozwoju Systemu Pieczy Zastępczej na Terenie Miasta Lublin w Latach 2019 – 2021, przyjętego uchwałą nr 28/II/2018 Rady Miasta Lublin z dnia 20 grudnia 2018 r. Program ten był nie tylko odpowiedzią na wymogi ustawowe, ale przede wszystkim stanowił kontynuację rozwoju systemu usług społecznych dedykowanych rodzinom.

Główne kierunki działań i wytyczne dla planowanych w niniejszym Programie zadań w zakresie wsparcia lubelskich rodzin i rozwoju pieczy zastępczej zostały z kolei wskazane i scharakteryzowane w Strategii Rozwiązywania Problemów Społecznych Miasta Lublin 2021 - 2030, przyjętej uchwałą nr 776/XXIV/2020 Rady Miasta Lublin z dnia 17 grudnia 2020 r. W zakresie wsparcia rodzin z dziećmi Strategia rekomenduje tworzenie w Mieście Lublin przestrzeni przyjaznej rodzinom, w szczególności, poprzez podejmowanie działań na rzecz utrzymania stabilności socjalno-bytowej lubelskich rodzin, rozwój miejsc opieki nad dziećmi do lat 3, rozbudowę systemu ulg i zniżek dla rodzin wielodzietnych, ofertę organizacji czasu wolnego dla dzieci i młodzieży, jak również wzmocnienie działań profilaktycznych, terapeutycznych i interwencyjnych w zakresie kryzysów rodzinnych i niewydolności opiekuńczo-wychowawczej.

2.2. Diagnoza, w tym zasoby Miasta Lublin w zakresie wspierania rodziny

Rodzina w Polsce ulega procesualnym przemianom typowym dla takich komórek społecznych w Europie i na świecie. Jako instytucja społeczna posiada funkcje wynikające ze specyficznego układu stosunków między osobami pełniącymi w niej określone role, poddane społecznej kontroli. Wypełnianie przez rodzinę w należyty sposób tych funkcji zapewnia stabilny rozwój tak poszczególnym jej członkom, jak również całemu społeczeństwu.

Główne problemy dotyczące rodzin obserwowane obecnie w Polsce i mające swoje miejsce w Lublinie, to różnego rodzaju zaburzenia w wypełnianiu funkcji i niewydolność wychowawcza. Dysfunkcje te wielokrotnie są ze sobą sprzężone. Z brakiem prawidłowego wykonywania funkcji opiekuńczo-wychowawczej związane są często uzależnienia rodziców (od alkoholu, środków psychoaktywnych, hazardu, Internetu). W rodzinach takich może dochodzić do jawnej bądź ukrytej przemocy.

Rok 2020 przyniósł nieprzewidywalną w swych skutkach sytuację pandemii. Z uwagi na konieczność zachowania dystansu społecznego i izolację w niektórych rodzinach pojawiły się dotychczas niezdiagnozowane dysfunkcje, jak również nasiliły się już występujące problemy, tj.: ukryta przemoc, nadużywanie alkoholu przez rodzica/opiekuna, regulowanie emocji za pomocą środków psychoaktywnych oraz objawy różnych zaburzeń, w tym psychicznych, zarówno u dorosłych, jak i u dzieci. Czynnikiem dodatkowo determinującym powyższe było zawieszenie terapii i utrudniony dostęp do specjalistów. Kolejnym problemem w czasie epidemii okazało się zdalne nauczanie małoletnich. Rodzice nie potrafili często pomóc dziecku w nauce, mieli problem z obsługą komputera lub go nie posiadali. Sytuacja epidemii w Polsce generuje konieczność wypracowania nowych

mechanizmów działania. Obowiązek wspierania rodziny, stwarzania dla niej przyjaznych warunków dotyczy zarówno państwa, jak i samorządów lokalnych i regionalnych.

W kontekście obserwowanych zjawisk demograficznych, takich jak coraz niższy udział osób w wieku do 18 roku życia w populacji Miasta Lublin, a także ujemny przyrost naturalny, czy stale rosnący wskaźnik rozwodów, szeroko rozumiane wspieranie rodzin należy uznać za jeden z najistotniejszych elementów polityki społecznej. System wspierania rodzin obejmuje, m.in. zadbanie o zasoby materialne oraz szeroką paletę różnych usług, których celem jest usuwanie przyczyn wywołujących problemy albo niwelowanie ich skutków dla rodziny.

Prowadzona przez samorząd Miasta Lublin polityka społeczna w sposób szczególny uwzględnia różne kierunki działań prorodzinnych. Idea wspierania rodzin jest dla Gminy Lublin impulsem do podejmowania inicjatyw w wielu obszarach funkcjonowania samorządu, dlatego polityka prorodzinna prowadzona przez miasto oparta jest na promowaniu i realizacji działań, inicjatyw i projektów stanowiących odpowiedź na zapotrzebowanie mieszkańców. Prowadzone działania zapewniają rodzinom kompleksowy zakres usług wspomagających, elastycznie odpowiadających na ich potrzeby. Zastosowane formy oddziaływania dają rodzinom potrzebującym wymierną pomoc oraz zapobiegają powstawaniu i nawarstwianiu się problemów mogących doprowadzić do rozpadu więzi rodzinnych i struktury rodziny. Tak prowadzona polityka rodzinna czyni Lublin miastem przyjaznym i otwartym dla rodzin, nie tylko tych niewydolnych wychowawczo, czy rodzin zastępczych, ale też dla rodzin wielodzietnych.

2.2.1. Realizacja rządowych programów „500+” i „Dobry start”

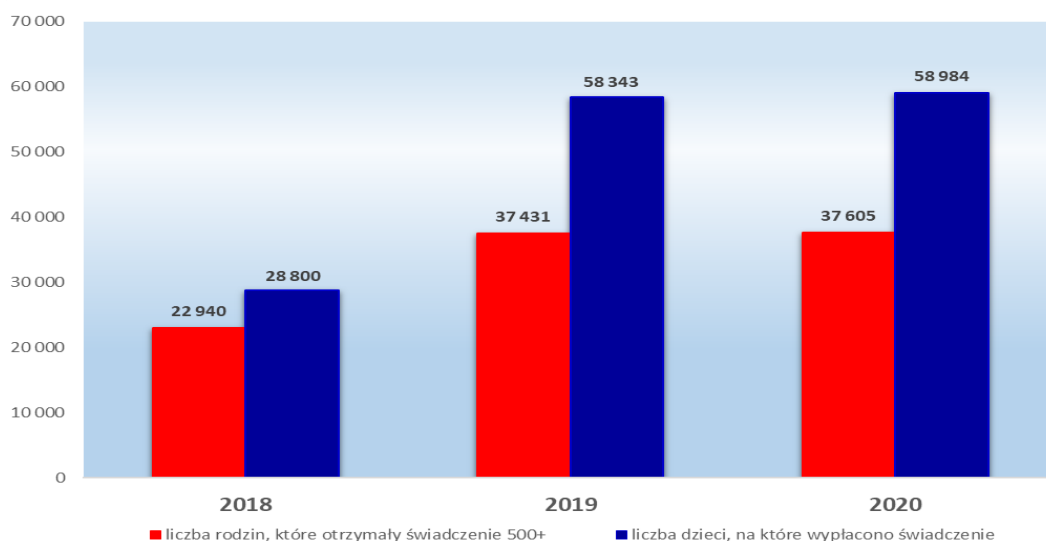
Istotny wpływ na poprawę sytuacji bytowej polskich rodzin ma realizacja Programów „Rodzina 500+” oraz „Dobry start”.

Ustawą z dnia 11 lutego 2016 r. o pomocy państwa w wychowywaniu dzieci (Dz.U. z 2019 poz. 2407) wprowadzono systemowe wsparcie polskich rodzin - świadczenie wychowawcze, którego celem jest częściowe pokrycie wydatków związanych z wychowywaniem dziecka, w tym opieką nad nim i zaspokojeniem jego potrzeb życiowych.

Skalę wsparcia dla rodzin z dziećmi w ostatnich latach dobrze obrazuje realizacja **świadczenia wychowawczego**. W 2019 r. rozszerzono program na wszystkie dzieci do 18 roku życia bez względu na sytuację materialną rodziny, tym samym wystąpił znaczny wzrost liczby rodzin korzystających z tej formy wsparcia.

Na wykresie 9. przedstawiono liczbę rodzin i dzieci objętych pomocą w postaci świadczenia wychowawczego w latach 2018 – 2020. W analizowanym okresie liczba rodzin objętych tą formą pomocy uległa zwiększeniu o 14 665. Natomiast liczba dzieci, na które wypłacono świadczenia wzrosła w stosunku do roku 2018 o 30 184. Wzrost ten spowodowany jest zniesieniem kryterium dochodowego uprawniającego do otrzymania świadczenia wychowawczego.

Wykres 9. Liczba rodzin objętych pomocą w postaci świadczenia wychowawczego oraz liczba dzieci, na które wypłacono świadczenia w latach 2018 – 2020

Źródło: Opracowanie własne MOPR na podstawie Oceny Zasobów Pomocy Społecznej

W związku z realizacją programu, w 2020 roku wypłacono **676 539 świadczeń** dla **37 605 rodzin** (37 431 w 2019 r. a 22 940 w 2018 r.) na 58 984 dzieci (58 343 w 2019 r. a 28 800 w 2018 r.), na łączną kwotę **335 892 391 zł**.

Tabela 8. Wydatki na świadczenia wychowawcze

WYSZCZEGÓLNIENIE	Rok 2018	Rok 2019	Rok 2020
Liczba rodzin	22 940	37 431	37 605
Kwota świadczeń	170 529 185	249 477 040	335 892 391

Źródło: Opracowanie własne MOPR

Tak duży zasięg wsparcia w ramach Programu 500+ przełożył się również na znaczny spadek liczby rodzin z dziećmi korzystających ze wsparcia w ramach ustawy o pomocy społecznej.

Oprócz pomocy w postaci świadczenia wychowawczego, na podstawie Rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 30 maja 2018 r. w sprawie szczegółowych warunków realizacji rządowego programu „Dobry start” (Dz. U. z 2018 r. poz. 1061), ustanowiono program, na podstawie którego rodziny otrzymują raz w roku 300 zł na każde dziecko uczące się w szkole, niezależnie od kryterium dochodowego. W 2020 r. wypłacono 33 509 świadczeń dla 33 509 dzieci na łączną kwotę 10 041 450 zł.

Ww. programy przyczyniły się do zmniejszenia ubóstwa szczególnie wśród rodzin wielodzietnych oraz zwiększenia przez rodziców wydatków związanych z edukacją dzieci, rekreacją, kulturą i czasem wolnym.

Rok 2021 przyniósł zmiany w obu programach. Do 30 czerwca 2021 roku świadczenie „Dobry Start” wypłacały gminy lub powiatowe centra pomocy rodzinie. Zgodnie z rozporządzeniem Rady Ministrów z dnia 15 czerwca 2021 r. w sprawie szczegółowych warunków realizacji rządowego programu „Dobry start”, począwszy od roku szkolnego 2021/2022, świadczenie przyznaje i wypłaca Zakład Ubezpieczeń Społecznych.

Nowelizacja programu "Rodzina 500 plus", wprowadzona ustawą z dnia 17 września 2021 r. o zmianie ustawy o pomocy państwa w wychowywaniu dzieci oraz niektórych innych ustaw, również przewiduje zmianę realizatora świadczenia. Obsługą programu będzie zajmował się Zakład Ubezpieczeń Społecznych a nie – jak obecnie – samorządy. Wnioski o przyznanie świadczenia będzie można składać tylko przez internet, a pieniądze będą wypłacane jedynie bezgotówkowo na wskazany przez wnioskodawcę numer rachunku bankowego.

ZUS będzie stopniowo przejmował program "Rodzina 500 plus". Sprawy dotyczące prawa do świadczenia wychowawczego za okresy sprzed 1 stycznia 2022 r. nadal będą realizowane, do zakończenia postępowania, przez dotychczasowe organy. Samorządy będą również kontynuować wypłacanie świadczeń wychowawczych przyznanych przed 1 stycznia 2022 r. do końca okresu, na jaki zostały przyznane, tj. do 31 maja 2022 r. Od 1 stycznia 2022 r. ZUS będzie wypłacał na bieżąco przyznawane przez siebie świadczenia wychowawcze, będzie też od 1 lutego 2022 r. przyjmował wnioski na kolejne okresy, począwszy od 1 czerwca 2022 r.

2.2.2. Realizacja Programów dla rodzin wielodzietnych

W 2020 roku na terenie Miasta Lublin zameldowanych było **4 245 dużych rodzin**. Miasto może się poszczycić wieloma działaniami oraz programami, wzmacniającymi oraz wspomagającymi te rodziny, wdrożonymi na przestrzeni ostatnich miesięcy oraz lat.

Przykładem takich działań, jest niewątpliwie Program działań na rzecz dużych rodzin „**Rodzina Trzy Plus**” (przyjęty uchwałą Nr 429/XIX/2012 Rady Miasta Lublin z dnia 29 marca 2012 r.). W ramach Programu zintensyfikowano współpracę pomiędzy administracją samorządową a sektorem prywatnym. Program „Rodzina Trzy Plus” ma na celu wsparcie rodzin z co najmniej trojgiem dzieci zamieszkałych na terenie Miasta Lublin. Wydawana od dziewięciu lat Karta „Rodzina Trzy Plus” stanowi wymierną pomoc materialną dla rodzin, a poprzez włączenie do niej lokalnych przedsiębiorców jest istotnym elementem aktywizacji gospodarczej. Współpracujące z Miastem podmioty uzupełniają zarówno zakres wsparcia, jak i dodają takie jego formy, których instytucje samorządowe nie są w stanie – z uwagi na zakres ustawowo przypisanych im zadań – zaoferować rodzinom. Lubelski Program jest rozwiązaniem efektywnym, bowiem cała zdobyta pula ulg trafia bezpośrednio do rodzin. Tym samym Program nie angażuje środków finansowych miasta, czyli nie generuje dodatkowych kosztów. Sukcesy Programu zauważone zostały nie tylko lokalnie, ale także w Polsce i Europie. Program jest laureatem Europejskiej Nagrody Sektora Publicznego (European Public Sector Award, EPSA 2015). To prestiżowy konkurs organizowany przez Europejski Instytut Administracji Publicznej (EIPA). Oficjalnym partnerem konkursu jest m.in. Komisja Europejska. Lublin otrzymał Certyfikat Dobrych Praktyk za działania w ramach Programu „Rodzina Trzy Plus”

Obecnie miasto może pochwalić się współpracą z **220 Partnerami**, a z Programu korzysta prawie 89% uprawnionych rodzin (w sumie wydanych zostało już **19 271 Kart „Rodzina Trzy Plus”**, tym samym posiadaczami Kart jest 3 900 lubelskich rodzin). Niestety trwające obostrzenia związane z pandemią Covid-19, spowodowały spadek zainteresowania ze strony mieszkańców wnioskowaniem o karty Rodzina Trzy Plus. W 2019 roku wydano 1 285 kart „Rodzina Trzy Plus”, a 2020 r. wydano ich jedynie 695 sztuk.

Dzięki podmiotom działającym na terenie miasta, które zgodziły się na udział w Programie rodziny wielodzietne mają bogatą ofertę towarów i usług, z której mogą korzystać na specjalnych warunkach. Są to głównie usługi handlowe, przewozowe, medyczne, szkoleniowe, kosmetyczne, fotograficzne, serwisowe, konsumpcyjne itp.

Warto tu wymienić możliwość bezpłatnego i ulgowego korzystania z:

- zajęć edukacyjnych takich, jak nauka języków, nauka tańca;
- zajęć sportowych, np. zajęcia w siłowniach, w klubach karate, klubach piłkarskich, zajęcia w ośrodkach sportu i rekreacji;
- zajęć rekreacyjnych, czy też kulturalnych takich, jak udział w spektaklach teatralnych lub muzycznych;
- ulgowych zakupów realizowanych w sklepach i niektórych marketach: ulgi na zakup żywności, książek, czasopism, ubrań, artykułów szkolnych czy zabawek, wyposażenia domu i jego budowy;
- ulgi w zakresie usług handlowych, przewozowych, zdrowotnych, w tym stomatologicznych, szkoleniowych, hotelarskich, kosmetycznych, fotograficznych, serwisowych, gastronomicznych etc.

Reasumując, wydawana w ramach Programu Karta obejmuje większość usług niezbędnych do codziennego funkcjonowania rodziny. Sukcesywnie do Programu dołączają nowi Partnerzy. Program jest otwarty i ciągle ewoluuje. Dzięki Programowi „Rodzina Trzy Plus” w znaczącym stopniu podniosła się jakość życia dużych rodzin w Lublinie. Przykładem jest możliwość bezpłatnego korzystania z basenów działających przy ośmiu lubelskich szkołach. Od początku istnienia programu dyrektorzy szkół udostępniają każdego roku bezpłatne karnety wstępu na baseny. Ich liczba waha się od 200 do 650 sztuk rocznie. W roku 2020 r. udostępniono 210 miejsc w siedmiu szkołach. Należy wspomnieć również, iż wśród innych form pomocy dla dużych rodzin oferowanych przez Miasto Lublin jest wprowadzenie z dniem 1 stycznia 2013 r. ulg w odpłatnościach w przedszkolach publicznych (zakres ulg waha się od 50% dla jednego dziecka do 100% na trzecie i kolejne dziecko).

Elementem wspierającym rodziny wielodzietne jest również stworzona przez Zarząd Transportu Miejskiego w Lublinie możliwość korzystania z tzw. „biletu rodzinnego”. Zgodnie z regulacjami obowiązującymi od 1 kwietnia 2012 r. z biletu rodzinnego korzystać mogą rodziny z minimum czwórką dzieci. Dodatkowo wprowadzono, bardzo istotną z punktu widzenia użytkowników zmianę polegającą na przyznaniu prawa do odrębnych egzemplarzy biletu dla każdego z członków rodziny (10 zł/sztukę).

Należy również podkreślić, że działania realizowane na rzecz dużych rodzin przez Miasto Lublin obejmują także udział w działaniach ogólnopolskich. Z dniem 1 stycznia 2015 r. weszła w życie ustawa z dnia 23 grudnia 2014 r. o Karcie Dużej Rodziny nakładająca na gminę obowiązek wydawania ogólnopolskiej Karty Dużej Rodziny. Zadanie to, w praktyce realizowane jest już od 16 czerwca 2014 r. jako rządowy program dla rodzin wielodzietnych.

Ogólnopolska Karta Dużej Rodziny to system zniżek dla rodzin wielodzietnych. Przysługuje ona niezależnie od dochodu, rodzinom z przynajmniej trójką dzieci w wieku do ukończenia 18 roku życia lub w wieku do ukończenia 25 roku życia, w przypadku gdy dziecko uczy się w szkole lub w szkole wyższej. Karta jest wydawana bezpłatnie, każdemu członkowi rodziny. Do dnia 31 grudnia 2020 r. przyznano 23 010 Kart tradycyjnych oraz

5 524 Kart w formie elektronicznej. Programem objętych zostało w sumie ponad 4 500 lubelskich rodzin.

Karta Dużej Rodziny to system zniżek i dodatkowych uprawnień dla dużych rodzin zarówno w instytucjach publicznych, jak i w firmach prywatnych. Oferta obejmuje zniżki w przejazdach pociągami, ulgi w opłacie przy staraniu się o paszport, ulgi przy zakupie paliwa, ulgi w środkach telekomunikacji i w usługach bankowych. Posiadacze kart mają możliwość tańszego korzystania z oferty instytucji kultury, ośrodków rekreacyjnych, bezpłatnego wejścia do parków i innych obszarów chronionych, jak również zakupu ze zniżką wielu innych usług na terenie całego kraju. Posiadanie Karty ułatwia więc dużym rodzinom dostęp do usług oraz obniża koszty codziennego życia. Obecnie KDR honoruje ok. 5 000 partnerów w ponad 22 000 punktów w całej Polsce, a takich miejsc wciąż przybywa.

2.2.3. Działania z zakresu profilaktyki zdrowotnej

W ramach wspierania rodziny Miasto Lublin podejmuje działania w obszarze polityki zdrowotnej mających na celu promocję i ochronę zdrowia swoich mieszkańców. Program „Zdrowie dla Lublina” jest strategicznym dokumentem z obszaru zdrowia wyznaczającym główne kierunki działań Miasta w obszarze polityki zdrowotnej w określonej perspektywie czasowej. Głównym celem działań zakładanych w obszarze polityki zdrowotnej jest poprawa stanu zdrowia mieszkańców. Program stanowi dokument do opracowania i wdrażania na terenie miasta Lublin programów szczegółowych w obszarze polityki zdrowotnej, takich jak:

1. Program szczepień ochronnych przeciw wirusowi brodawczaka ludzkiego (HPV) dla 12-letnich mieszanek Lublina. Celem programu jest zwiększenie odporności na zakażenia wirusem brodawczaka ludzkiego (HPV) oraz zmniejszenie zachorowań na raka szyjki macicy. Program realizowany jest wśród 12 letnich dziewczynek zamieszkałych na terenie Miasta Lublin oraz ich rodziców. Program jest realizowany w ramach działań profilaktyki chorób onkologicznych. W latach 2018-2020 zaszczepiono **1 667** dziewczynek - mieszanek Lublina. Na realizację programu wydatkowano środki finansowe ogółem w kwocie 492 520,00 zł.

2. Program profilaktyki próchnicy zębów dla uczniów lubelskich szkół. Program polega na realizacji świadczeń stomatologicznych z zakresu profilaktyki próchnicy, m.in. lakowanie i lakierowanie zębów, leczenie zębów z zastosowaniem wypełnień światłoutwardzalnych oraz edukacji uczniów i rodziców klas I szkół podstawowych. Celem programu jest zapewnienie dzieciom i młodzieży łatwiejszego dostępu do usług stomatologicznych. Program będzie realizowany w 65 lubelskich szkołach przez okres najbliższych 3 lat, tj. 2021, 2022 oraz 2023. Są to działania w ramach profilaktyki chorób cywilizacyjnych. W latach 2018-2020 z programu skorzystało 20 899 uczniów. Na realizację programu wydatkowano środki finansowe ogółem w kwocie: 1 602 520,52zł.

3. Program profilaktyczny wczesnego wykrywania wad wzroku i zezów dla uczniów klas II szkół podstawowych na terenie Miasta Lublin. Celem programu jest zapobieganie rozwojowi wad wzroku i poprawa funkcji narządu wzroku u dzieci uczęszczających do klas II szkół podstawowych (w wieku 8-9 lat) na terenie Miasta Lublin poprzez wczesne wykrywanie wad wzroku. Istotnym elementem programu jest także zwiększenie świadomości społecznej wśród rodziców/opiekunów prawnych dzieci

oraz kadry pedagogicznej szkół na temat występowania wad wzroku u dzieci, ich konsekwencji oraz potrzeby wczesnego diagnozowania i leczenia. Rocznie w programie uczestniczy 2 000 dzieci. Na realizację programu rocznie wydatkowano środki finansowe w kwocie 100 000 zł.

4. Program Ochrony Zdrowia Psychicznego dla Miasta Lublin na lata 2018 - 2022. Program wyznacza główne kierunki działania miasta w sferze promocji i ochrony zdrowia psychicznego mieszkańców Lublina. Stanowi też dokument bazowy do opracowywania i wdrażania na terenie Miasta Lublin lokalnych programów polityki zdrowotnej i projektów dotyczących ochrony zdrowia psychicznego. W roku 2020 rozpoczęto realizację projektu: Działania informacyjno–edukacyjne w zakresie profilaktyki i promocji zdrowia psychicznego „Szkoła proMOCji zdrowia psychicznego w latach 2020-2022”. Celem realizacji projektu jest popularyzowanie wiedzy z zakresu zdrowia psychicznego i jego uwarunkowań oraz kształtowanie umiejętności radzenia sobie w sytuacjach trudnych wśród uczniów klas I szkół ponadpodstawowych z terenu Miasta Lublina, rodziców/opiekunów oraz nauczycieli. Działaniami programu objętych zostanie około 2 000 uczniów, 200 nauczycieli oraz 150 rodziców. Na realizację programu w roku 2020 wydatkowano środki finansowe ogółem w kwocie: **13 900,00 zł.**

5. Program polityki zdrowotnej w przedmiocie opieki paliatywnej i hospicyjnej dla dzieci i młodzieży oraz dla osób dorosłych w stanach terminalnych choroby. Celem programu jest poprawa jakości życia chorych cierpiących na choroby przewlekłe lub znajdujących się w stanie terminalnym oraz zwiększenie dostępu do opieki paliatywnej nad dziećmi, młodzieżą i osobami starszymi chorującymi na nieuleczalne, niepoddające się leczeniu przyczynowemu, postępujące choroby. W ramach programu zapewniane jest również fachowe wsparcie dla rodzin osób objętych opieką paliatywną, zarówno w okresie choroby jak i osierocenia. W ciągu trzech lat trwania programu (2018 - 2020) pomocą objęto **142** pacjentów wymagających opieki paliatywnej i hospicyjnej, w tym **23** dzieci i **119** pacjentów dorosłych. Na realizację programu w latach 2018 - 2020 wydatkowano środki finansowe w kwocie 812 473,00 zł.

6. Program polityki zdrowotnej na lata 2019-2021 w zakresie zdrowego odżywiania dla dzieci klas I-III szkół podstawowych w Lublinie „Jedz z głową”. Celem programu jest zwiększenie świadomości dzieci i ich rodziców w zakresie zdrowego żywienia i aktywnego stylu życia. W ramach programu przeprowadzono badania przesiewowe w zakresie nadwagi i otyłości wśród uczniów, z badań skorzystało **2 557** uczniów. Prowadzone są również działania edukacyjne dla rodziców/opiekunów, nauczycieli oraz pracowników stołówek szkolnych w zakresie zdrowego odżywiania. Program jest realizowany w ramach działań profilaktycznych nadwagi i otyłości. Ogółem w programie uczestniczyło 7 537 osób. W latach 2019 - 2020 wydatkowano środki finansowe w kwocie: 404 857,00 zł.

7. Program profilaktyki czerniaka. Celem programu jest zwiększenie świadomości w społeczeństwie na temat czerniaka – jednego z najbardziej agresywnych nowotworów i zachęcenie do regularnego badania skóry oraz przestrzegania podstawowych zasad ochrony przed czerniakiem. Program skierowany jest do uczniów szkół ponadpodstawowych oraz klas 7 i 8 szkół podstawowych. Realizacja programu wpisuje się w działania z zakresu profilaktyki onkologicznej.

2.2.4. Opieka nad dziećmi do lat 3

Wspomaganie godzenia ról zawodowych i rodzicielskich, co przyczynia się do stymulowania dzietności rodzin, wymaga zapewnienia powszechnie dostępnych form opieki dla małych dzieci. Opieka nad dziećmi w wieku do lat 3 może być organizowana w formie żłobka lub klubu dziecięcego, a także sprawowana przez dziennego opiekuna oraz nianię. W żłobku opieka jest sprawowana nad dziećmi w wieku od ukończenia 20 tygodnia życia, a w klubie dziecięcym od ukończenia 1 roku życia. Populacja 1, 2 i 3-latków na terenie Miasta Lublin (liczba dzieci urodzonych w latach 2018-2020) wynosiła **10 617**. Według danych Głównego Urzędu Statystycznego w Lublinie liczba urodzeń w latach 2021 – 2030 będzie się zmniejszała. Tendencja ta spowoduje, że więcej dzieci będzie miało zapewnioną instytucjonalną opiekę.

Tabela 9. Liczba urodzeń na terenie Miasta Lublin w latach 2018-2020

Rok	2018	2019	2020
Liczba urodzeń	3617	3615	3385

Źródło: Opracowanie własne Wydziału Zdrowia i Profilaktyki UM Lublin na podstawie banku danych lokalnych GUS

Tabela 10. Prognoza urodzeń na terenie Miasta Lublin na lata 2021-2030

Rok	Liczba urodzeń
2021	3163
2022	3065
2023	2964
2024	2864
2025	2771
2026	2681
2027	2603
2028	2535
2029	2479
2030	2438

Źródło: Opracowanie własne Wydziału Zdrowia i Profilaktyki UM Lublin na podstawie banku danych lokalnych GUS

Na terenie Miasta Lublin funkcjonuje 9 żłobków publicznych, zapewniających 1 209 miejsc opieki nad małymi dziećmi, 57 żłobków niepublicznych, oferujących 2 125 miejsc, 5 niepublicznych klubów dziecięcych, zapewniających 89 miejsc. Łącznie na terenie Miasta Lublin zapewniona jest opieka dla 3 423 dzieci w wieku do lat 3 (stan na 1 września 2021 r.).

W 2018 r. utworzono nowy żłobek publiczny Nr 9, przy ul. Zelwerowicza w dzielnicy Czechów. Żłobek jest największą tego typu placówką w mieście, zapewnia 210 miejsc opieki nad małymi dziećmi. Fakt ten miał znaczący wpływ na zwiększenie liczby miejsc opieki w żłobkach publicznych z 971 w 2014 r. do 1 209 miejsc w 2020 roku, w tym 65 miejsc dla dzieci niepełnosprawnych.

Tabela 11. Liczba miejsc opieki nad dziećmi w wieku do lat 3 w publicznych żłobkach w latach 2018 - 2020

Rok	2018	2019	2020
Liczba żłobków	9	9	9
Liczba miejsc	1209	1209	1209

Źródło: Opracowanie własne Wydziału Zdrowia i Profilaktyki UM Lublin

Stale rosnące zapotrzebowanie na miejsca w placówkach zapewniających opiekę nad dziećmi w wieku do lat 3 powoduje, że istnieje potrzeba rozwoju miejsc opieki nad dziećmi. Utworzenie dodatkowych miejsc pozwoliłoby zwiększyć wskaźnik gwarantowanych miejsc opieki dla populacji 1, 2 i 3-latków, który aktualnie wynosi 28,76%. Ponadto zwiększyłyby szanse na osiągnięcie przez Miasto Lublin tzw. celu barcelońskiego, czyli zapewnienia 33% gwarantowanych miejsc w żłobkach dla populacji dzieci w wieku do lat 3.

Najbardziej znacząca różnica w analizowanym okresie 2018-2020 dotyczy liczby funkcjonujących niepublicznych żłobów, klubów dziecięcych i instytucji dziennego opiekuna z 47 placówek utworzonych w 2018 r. do 66 w 2020 r. Znajduje to odzwierciedlenie w ilości miejsc opieki, oferowanych przez niepubliczne żłobki, kluby dziecięce i dziennego opiekuna z 1 187 miejsc w 2018 r. do 2 056 w 2020 r.

Tabela 12. Liczba niepublicznych żłobków, klubów dziecięcych i dziennego opiekuna wraz z liczbą miejsc opieki w latach 2014-2020

Rok	2018	2019	2020
Liczba niepublicznych żłobków, klubów dziecięcych i dziennego opiekuna	47	60	66
Liczba miejsc opieki	1187	1775	2056

Źródło: Opracowanie własne Wydziału Zdrowia i Profilaktyki UM Lublin

Analiza danych dotyczących liczby funkcjonujących na terenie Miasta Lublin w powyższym okresie niepublicznych żłobków wskazuje w każdym roku na tendencję wzrostową, w związku z czym w najbliższych latach prognozuje się dalsze zwiększenie liczby żłobków niepublicznych, a w konsekwencji – zwiększenie liczby miejsc opieki nad dziećmi w wieku do lat 3 w placówkach tego rodzaju.

Duży wpływ na zwiększanie liczby miejsc opieki w niepublicznych żłobkach i klubach dziecięcych ma fakt dotowania przez Gminę Lublin miejsc opieki nad dziećmi w wieku do lat 3. Zgodnie z Uchwałą nr 15/II/2014 Rady Miasta Lublin z dnia 23 grudnia 2014 r. w sprawie wysokości, zasad ustalania oraz rozliczania dotacji celowej dla podmiotów prowadzących żłobek lub klub dziecięcy na terenie Miasta Lublin ze zmianami, niepubliczne żłobki i kluby dziecięce wpisane do rejestru żłobków i klubów dziecięcych, prowadzonego przez Prezydenta Miasta Lublin, mogą wnioskować o przyznanie dotacji na każde dziecko objęte opieką w placówce w kwocie 400 zł na dziecko w żłobku oraz 200 zł na dziecko w klubie dziecięcym.

W 2020 roku dotacje zostały przyznane dla 56 żłobków. Kwota wydatkowana na wypłatę dotacji wyniosła 5 700 800 zł. Dla porównania, w 2015 r. dotacje zostały przyznane dla 8 żłobków a kwota wydatkowana na wypłatę dotacji wyniosła 667 200 zł. W 2021 r. dotacje zostały przyznane dla 61 żłobków. Kwota wydatkowana na wypłatę dotacji wyniosła 3 826 800 zł (stan na 1 września 2021 r.).

Tabela 13. Zestawienie kwot wydatkowanych na wypłatę dotacji w latach 2018-2020 – żłobki niepubliczne

Rok	2018	2019	2020
Liczba podmiotów, którym przyznano dotację	38	51	56
Kwota wydatkowana w zł	3 720 000	4 724 000	5 700 800

Zródło: Opracowanie własne Wydziału Zdrowia i Profilaktyki UM Lublin

Tabela 14. Zestawienie kwot wydatkowanych na wypłatę dotacji w latach 2018-2020 – kluby dziecięce

Rok	2018	2019	2020
Liczba podmiotów, którym przyznano dotację	10	6	5
Kwota wydatkowana w zł	347 000	234 400	150 000

Zródło: Opracowanie własne Wydziału Zdrowia i Profilaktyki UM Lublin

W 2021 r. dotowanych jest 61 niepublicznych żłobków i 4 kluby dziecięce. Wysokość środków finansowych przeznaczonych na dotację miejsc opieki nad dziećmi w wieku do lat 3 w budżecie Miasta Lublin w 2021 roku wynosi 7 585 600 zł.

Analiza łącznych kwot przeznaczanych na dotacje dla podmiotów prowadzących niepubliczny żłobek lub klub dziecięcy na terenie Miasta Lublin, z uwagi na stale rosnącą liczbę miejsc opieki, wykazuje z roku na rok tendencję wzrostową. Warto podkreślić, że w części innych miast wojewódzkich miejsca w niepublicznych żłobkach i klubach dziecięcych nie są objęte tego rodzaju dotacjami, co czyni Lublin miastem aktywnie wspierającym rodziny.

2.2.5. Placówki wychowania przedszkolnego

Wychowanie przedszkolne obejmuje dzieci od początku roku szkolnego w roku kalendarzowym, w którym dziecko kończy 3 lata, do końca roku szkolnego w roku kalendarzowym, w którym dziecko kończy 7 lat.

Zgodnie ustawą z dnia 14 grudnia 2016 r. – Prawo oświatowe, dziecko w wieku 6 lat obowiązane jest odbyć roczne przygotowanie przedszkolne w przedszkolu, oddziale przedszkolnym w szkole podstawowej lub innej formie wychowania przedszkolnego, zaś dzieci 3-5 letnie mają prawo do korzystania z wychowania przedszkolnego. Zapewnienie warunków do realizacji prawa i obowiązku jest zadaniem własnym gminy. Wychowanie przedszkolne jest realizowane w przedszkolach, oddziałach przedszkolnych w szkołach podstawowych oraz w innych formach wychowania przedszkolnego.

Działalność dydaktyczno-wychowawczo-opiekuńcza w przedszkolach i oddziałach przedszkolnych w szkołach podstawowych prowadzona jest w oparciu o podstawę programową realizowaną zgodnie z wytycznymi zawartymi w Rozporządzeniu Ministra Edukacji Narodowej z dnia 14 lutego 2017 r. w sprawie podstawy programowej wychowania przedszkolnego oraz podstawy programowej kształcenia ogólnego dla szkoły podstawowej, w tym dla uczniów z niepełnosprawnością intelektualną w stopniu umiarkowanym lub znacznym, kształcenia ogólnego dla branżowej szkoły I stopnia, kształcenia ogólnego dla szkoły specjalnej przysposabiającej do pracy oraz kształcenia ogólnego dla szkoły policealnej (Dz. U. 2018 r., poz. 1679).

W roku szkolnym 2020/2021 Miasto Lublin w 63 przedszkolach samodzielnych, 3 przedszkolach wchodzących w skład zespołów szkół i jednym zespole przedszkolnym

przygotowało 9 158 miejsc. Sieć przedszkoli prowadzonych przez miasto uzupełniają 43 oddziały przedszkolne w 25 szkołach podstawowych, które łącznie przygotowały ok. 1000 miejsc wychowania przedszkolnego. Miasto na bieżąco monitoruje sytuację dotyczącą potrzeb w zakresie zwiększania liczby miejsc w przedszkolach dla dzieci w wieku 3-6 lat, zwłaszcza w nowo rozwijających się dzielnicach. Liczba miejsc wychowania przedszkolnego sukcesywnie rośnie.

Tabela 15. Wzrost liczby miejsc w przedszkolach samorządowych od 2018 r. do 2020 r.

Rok	2018	2019	2020
Liczba nowych miejsc wychowania przedszkolnego	0	37	425

Źródło: Opracowanie własne Wydziału Oświaty i Wychowania UM Lublin

Ofertę przedszkoli prowadzonych przez Miasto Lublin uzupełnia sieć przedszkoli prowadzonych przez osoby fizyczne i prawne inne niż jednostki samorządu terytorialnego. Ich liczba oraz przeznaczana na ich działalność kwota dotacji sukcesywnie wzrasta.

Tabela 16. Zestawienie liczby miejsc w niepublicznych oraz publicznych przedszkolach oraz w innych formach wychowania przedszkolnego, prowadzonych przez osoby fizyczne lub prawne inne niż jst.

Rok	2018	2019	2020
Liczba przedszkoli i punktów przedszkolnych	97	98	102
Liczba miejsc	4 949	5 362	5 653

Źródło: Opracowanie własne Wydziału Oświaty i Wychowania UM Lublin

Tabela 17. Zestawienie kwot wydatkowanych na wypłatę dotacji w latach 2018-2020 – oddziały przedszkolne w szkołach podstawowych

Rok	2018	2019	2020
Liczba podmiotów, którym przyznano dotację	4	4	5
Liczba dzieci	77	69	79
Kwota wydatkowana w zł	607 746	519 627	598 373

Źródło: Opracowanie własne Wydziału Oświaty i Wychowania UM Lublin

Przedszkola ściśle współpracują z poradniami psychologiczno-pedagogicznymi, w rejonie działania których się znajdują.

2.2.6. Poradnictwo rodzinne

Rodziny doznające różnego rodzaju problemów życiowych i wymagające wsparcia w rozwiązywaniu kryzysów mogą skorzystać ze specjalistycznego poradnictwa. W Mieście Lublin bezpłatne poradnictwo dla rodzin prowadzone jest przez Specjalistyczną Poradnię dla Rodzin działającą w strukturze Miejskiego Ośrodka Pomocy Rodzinie. Realizuje ona zadania z zakresu poradnictwa rodzinnego, działań profilaktycznych i wspomagających rozwój dzieci, młodzieży i rodziców oraz udziela rodzinie pomocy psychologicznej, włączając w to terapię.

Praca z rodzinami przeżywającymi trudności w wypełnianiu funkcji opiekuńczo-wychowawczych jest prowadzona w szczególności poprzez:

- terapię psychologiczną, indywidualną, małżeńską i rodzinną,
- terapię pedagogiczną i trening EEG-Biofeedback,
- działalność szkoleniową, warsztaty umiejętności wychowawczych.

Tabela 18. Liczba rodzin²¹ objętych wsparciem Specjalistycznej Poradni dla Rodzin w latach 2018-2020

Typy rodzin	Liczba rodzin objętych wsparciem w 2018 roku	Liczba rodzin objętych wsparciem w 2019 roku	Liczba rodzin objętych wsparciem w 2020 roku
ogółem, w tym:	817	777	595
rodzin naturalnych	783	740	563
rodzin zastępczych	17	23	19
rodzin adopcyjnych	10	10	8
dzieci przebywające w placówkach opiekuńczo-wychowawczych	7	4	5

Źródło: Opracowanie własne MOPR na podstawie Sprawozdań opisowych z działalności Miejskiego Ośrodka Pomocy Rodzinie w Lublinie.

Wsparciem w formie terapii objęto w 2020 roku 595 rodzin, z czego 94,6% to rodziny naturalne (563 rodzin), a 3,2% (19 rodzin) stanowiły rodziny zastępcze. Ponadto wsparciem objęto 8 rodzin adopcyjnych (1,3%) oraz 5 dzieci przebywających w placówkach opiekuńczo-wychowawczych. W roku 2020 zmniejszyła się liczba rodzin objętych wsparciem Poradni w odniesieniu do roku poprzedniego, o 182 rodziny, to jest o 23,42%.

Tabela 19. Liczba osób objętych wsparciem Specjalistycznej Poradni dla Rodzin w latach 2018 – 2020 z podziałem na rodzaj wsparcia

Kategoria informacji	Liczba osób objętych wsparciem w 2018 roku:		Liczba osób objętych wsparciem w 2019 roku:		Liczba osób objętych wsparciem w 2020 roku:	
	1 516		1 495		1 126	
	w tym dorosłych	w tym dzieci	w tym dorosłych	w tym dzieci	w tym dorosłych	w tym dzieci
Łączna liczba osób korzystających z usług:	1 283	233	1 226	269	945	181
w tym: liczba osób w terapii w tym:	1 017	173	968	179	911	171
liczba osób w psychoprofilaktyce	266	60	258	90	34	10

Źródło: Opracowanie własne MOPR na podstawie Sprawozdań opisowych z działalności Miejskiego Ośrodka

W 2020 roku, w terapii uczestniczyły **1 082 osoby**, tj. o 65 osób mniej niż w roku 2019. Ogółem odbyło się **7 960 sesji** terapeutycznych i konsultacyjnych, mimo pandemii koronawirusa została utrzymana wysoka liczba przyjęć. Odnotowany w 2020 roku niewielki

²¹W ogólnej liczbie rodzin ujęto również dzieci przebywające w placówce, których nie ujęto w tabeli, dlatego liczba rodzin się nie sumuje.

spadek liczby przyjętych osób, przy jednoczesnym utrzymaniu liczby przeprowadzonych sesji na poziomie roku poprzedniego (7 966 sesji w 2019 roku), wynika przede wszystkim z zawieszenia grupowych działań profilaktycznych i terapeutycznych spowodowanego pandemią COVID-19. Bardzo pozytywnym zjawiskiem jest to, iż niemal wszystkie sesje to prowadzenie procesów terapeutycznych, które skutkują oczekiwaną, trwałą, zmianą. Korzystanie z trwającej kilka miesięcy terapii, zamiast jednorazowych konsultacji, przynosi widoczną poprawę funkcjonowania osób i rodzin. Profesjonalna kadra prowadzi terapię, która pozwala osobom, małżeństwom i rodzinom powrócić do równowagi, umocnić relację i rozwiązać konflikty. Jest to szczególnie ważne, w okresie, gdy skutki pandemii pogłębiły trudności z jakimi borykały się małżeństwa i rodziny. Obserwowany obecnie wzrost zaburzeń depresyjnych, zwłaszcza u dzieci i młodzieży, wymaga wsparcia całego systemu rodzinnego. Z dotychczasowych doświadczeń Poradni wynika, iż systematyczna terapia rodzinna niemal zupełnie pozwala unikać hospitalizacji psychiatrycznej dzieci i młodzieży (ok. 1% nieletnich klientów Poradni jest kierowany do szpitala).

W okresie pandemii Specjalistyczna Poradnia dla Rodzin MOPR w Lublinie prowadziła działania terapeutyczne na poziomie lat ubiegłych, zmieniając jedynie tryb pracy na kontakt telefoniczny i online. Ograniczenia wynikające z pandemii wymusiły zawieszenie działań grupowych czyli psychoprofilaktyki oraz terapii grupowej.

Ofertę w zakresie poradnictwa wzbogacają publiczne poradnie psychologiczno-pedagogiczne²². Do ich zadań należy, m.in.: udzielanie dzieciom i młodzieży pomocy psychologiczno-pedagogicznej, w tym pomocy logopedycznej, pomocy w wyborze kierunku kształcenia i zawodu, a także udzielania rodzicom i nauczycielom wsparcia w zakresie wychowania i kształcenia dzieci i młodzieży.

Miasto Lublin wspiera rodzinę poprzez szeroką sieć poradnictwa psychologiczno-pedagogicznego, którą tworzy 6 poradni psychologiczno-pedagogicznych oraz 3 poradnie specjalistyczne. Poradnie pełnią funkcję wspomagającą uczniów. Głównymi obszarami funkcjonowania poradni są: działalność diagnostyczna, wydawanie orzeczeń i opinii oraz pomoc postdiagnostyczna skierowana do dzieci i młodzieży, a także różne formy wsparcia kierowane do nauczycieli, rodziców i wychowawców.

Poradnie wydają orzeczenia o potrzebie kształcenia specjalnego, orzeczenia o potrzebie indywidualnego obowiązkowego rocznego przygotowania przedszkolnego, orzeczenia o potrzebie indywidualnego nauczania i orzeczenia o potrzebie zajęć rewalidacyjno-wychowawczych. Wydawane są także opinie o potrzebie wczesnego wspomaganie rozwoju dziecka. Łącznie poradnie przyjmują rocznie ok. 12 000 osób. Pracownicy zatrudnieni w placówkach spełniają wszystkie wymagania dotyczące kwalifikacji zawodowych, konsekwentnie doskonalą swój warsztat pracy, pozyskują nowe narzędzia diagnostyczne. Wśród zatrudnionej kadry są psycholodzy, pedagodzy, logopedzi, rehabilitanci. Sieć poradni specjalistycznych prowadzonych przez Miasto Lublin tworzą:

---

²²Poradnia Psychologiczno-Pedagogiczna nr 1, Poradnia Psychologiczno-Pedagogiczna nr 2, Poradnia Psychologiczno-Pedagogiczna nr 3, Zespół Poradni nr 1 (Poradnia Psychologiczno-Pedagogiczna nr 5 Specjalistyczna Poradnia Zawodowa), Zespół Poradni nr 2 (Poradnia Psychologiczno-Pedagogiczna nr 4 Specjalistyczna Poradnia Psychoprofilaktyki i Terapii Rodzin), Zespół Poradni nr 3 (Poradnia Psychologiczno-Pedagogiczna nr 6, Specjalistyczna Poradnia Wczesnej Diagnostyki i Rehabilitacji), Specjalistyczna Poradnia Zawodowa w Lublinie.

Źródło informacji: <https://lublin.eu/mieszkanicy/edukacja/szkoly-i-placowki/poradnie-psychologiczno-pedagogiczne/alpha.html?filter=1&dictionary%5B14%5D=1.publiczne+prowadzone+przez+Miasto+Lublin>, stan na dzień 05.06.2020 r.

Specjalistyczna Poradnia Zawodowa, Specjalistyczna Poradnia Psychoprofilaktyki i Terapii Rodzin im. Włodzimierza Fijałkowskiego oraz Specjalistyczna Poradnia Wczesnej Diagnostyki i Rehabilitacji.

Wsparcie psychologiczno-pedagogiczne i bieżąca pomoc dla uczniów i ich rodziców oraz nauczycieli udzielane jest też przez pedagogów, psychologów i doradców zawodowych zatrudnianych przez szkoły i placówki oświatowe wszystkich typów.

2.2.7. Placówki wsparcia dziennego

Lubelskie rodziny mogą uzyskać pomoc w opiece i wychowaniu dziecka w placówkach wsparcia dziennego. Na terenie Miasta Lublin wszystkie placówki wsparcia dziennego, funkcjonujące na podstawie przepisów ustawy z dnia 9 czerwca 2011 r. o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej, prowadzone są przez podmioty pozarządowe.

Celem pracy placówki jest wsparcie rodziny, poprzez objęcie dziecka opieką i wychowaniem. Placówki zapewniają dzieciom z rodzin przeżywających trudności opiekuńczo-wychowawcze zagospodarowanie czasu wolnego, pomoc w pokonywaniu trudności szkolnych oraz uczyć radzenia sobie z emocjami.

Do placówki wsparcia dziennego dzieci są przyjmowane na prośbę i za zgodą rodziców, mogą też być kierowane przez sąd. Prowadzenie placówek wsparcia dziennego oraz zapewnienie w nich miejsc dla dzieci należy do zadań własnych gminy. Placówki wsparcia dziennego, pełnią również funkcję prewencyjną i nierzadko chronią dzieci przed umieszczeniem w pieczy zastępczej. Placówka wsparcia dziennego przeznaczona jest dla dzieci i młodzieży do 18. roku życia. Pobyt dziecka w takiej placówce jest nieodpłatny i dobrowolny, chyba, że do placówki skieruje sąd.

Placówki mogą być prowadzone w formach: opiekuńczej, specjalistycznej, pracy podwórkowej realizowanej przez wychowawcę lub w formach łączonych.

Placówka wsparcia dziennego prowadzona w formie opiekuńczej zapewnia dziecku:

- 1) opiekę i wychowanie,
- 2) pomoc w nauce,
- 3) organizację czasu wolnego, zabawę i zajęcia sportowe oraz rozwój zainteresowań.

Placówka wsparcia dziennego prowadzona w formie specjalistycznej w szczególności:

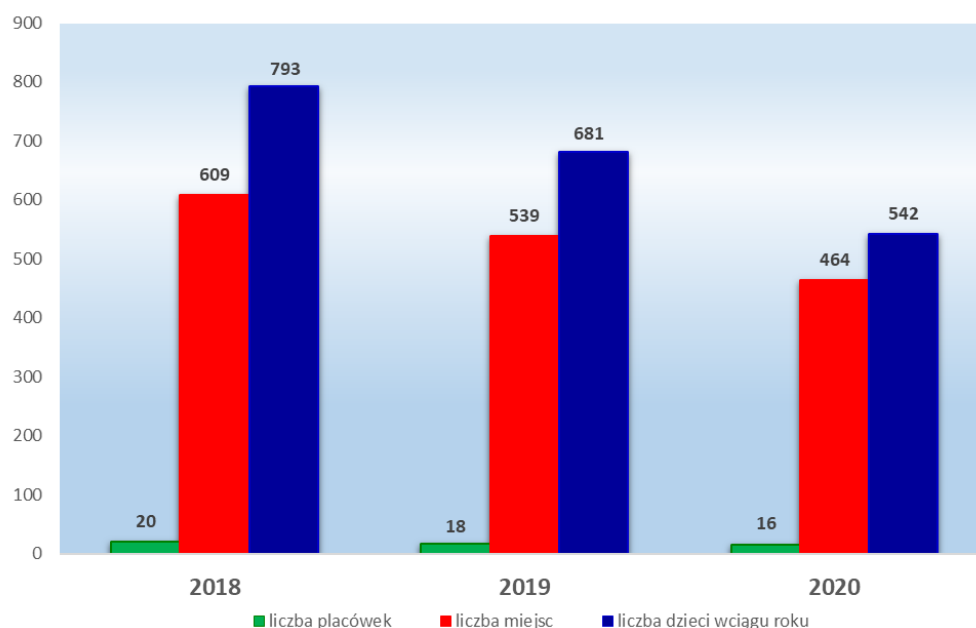
- 1) organizuje zajęcia socjoterapeutyczne, terapeutyczne, korekcyjne, kompensacyjne oraz logopedyczne,
- 2) realizuje indywidualny program korekcyjny, program psychokorekcyjny lub psychoprofilaktyczny, w szczególności terapię pedagogiczną, psychologiczną i socjoterapię.

Placówka wsparcia dziennego prowadzona w formie pracy podwórkowej realizuje działania animacyjne i socjoterapeutyczne.

W Lublinie działają wyłącznie placówki wsparcia dziennego prowadzone przez uprawnione podmioty, którym Prezydent Miasta Lublin zlecił realizację tego zadania. Liczba dzieci, które skorzystały z oferty programowej placówek wsparcia dziennego

(nadzorowanych przez MOPR, czyli prowadzonych na zlecenie Miasta Lublin) w latach 2018 – 2020 została przedstawiona na Wykresie 10²³.

Wykres 10. Liczba placówek wsparcia dziennego i liczba dzieci z nich korzystających na przestrzeni 2018 – 2020 roku

Źródło: Opracowanie własne MOPR na podstawie Sprawozdań z realizacji zadań z zakresu wspierania rodziny i systemu pieczy zastępczej na terenie Miasta Lublin za lata 2018 – 2020

W Tabeli 20. przedstawiono wykaz placówek wsparcia dziennego działających na zlecenie Miasta Lublin w latach 2018 - 2020.

Tabela 20. Placówki wsparcia dziennego działające na zlecenie Miasta Lublin w latach 2018-2020

lp.	Nazwa placówki	Typ placówki	Adres placówki
1.	Specjalistyczny Ośrodek Opiekuńczo-Wychowawczy „Domostwo Amigoniańskie”	specjalistyczna	ul. Jaworowskiego 12, 20- 612 Lublin
2.	Ośrodek Terapeutyczny	specjalistyczna	ul. Narutowicza 74a, 20-019 Lublin
3.	„Specjalistyczna Placówka AGAPE CLUB”	specjalistyczna	ul. Bernardyńska 5, 20-109 Lublin
4.	Dom Św. Józefa dla Dzieci i Młodzieży Ognisko Wychowawcze zakończyła działalność z dniem 31.08.2020 r.	opiekuńcza	ul. ks. Michała Słowikowskiego 1a, 20-124 Lublin
5.	Salezjańska Świetlica Środowiskowa im. Św. Dominika Savio	opiekuńcza	ul. Kalinowszczyzna 3, 20-129 Lublin
6.	Świetlica Opiekuńczo-Wychowawcza im. bł. Edmunda Bojanowskiego	opiekuńcza	ul. Królewska 10, 20-109 Lublin

²³ Źródło: dane MOPR

7.	Świetlica św. Antoniego Akcji Katolickiej Archidiecezji Lubelskiej	<i>opiekuńcza</i>	ul. Kasztanowa 1, 20-245 Lublin
8.	Świetlica św. Michała Archanioła Akcji Katolickiej Archidiecezji Lubelskiej	<i>opiekuńcza</i>	ul. Fabryczna 19, 20-301 Lublin
9.	Ośrodek nr 1 „Teatr”	<i>opiekuńcza</i>	ul. Kunickiego 128, 20-434 Lublin
10.	Ośrodek nr 2 „Bliźniak”	<i>opiekuńcza</i>	ul. ks. Michała Słowikowskiego 1, 20-124 Lublin
11.	Świetlica Katolickiego Stowarzyszenia Młodzieży zakończyła działalność z dniem 31.12.2019	<i>opiekuńcza</i>	ul. Krakowskie Przedmieście 1, 20-002 Lublin
12.	Świetlica Integracyjna „Razem”	<i>opiekuńcza</i>	ul. Doświadczalna 46, 20-236 Lublin
13.	Placówka Wsparcia Dziennego „Jutrzenka”	<i>opiekuńcza</i>	ul. Jutrzenki 1, 20-538 Lublin
14.	Świetlica Stowarzyszenia Przyjaciół Dzieci i Młodzieży „con amore” zakończyła działalność z dniem 30.06.2019.	<i>opiekuńcza</i>	ul. Róży Wiatrów 9, 20-468 Lublin
15.	Środowiskowe Ognisko Wychowawcze Towarzystwa Przyjaciół Dzieci	<i>opiekuńcza</i>	ul. Prezydenta Gabriela Narutowicza 54, 20-016 Lublin
16.	Placówka Wsparcia Dziennego „Misericordia” zakończyła działalność 31.12.2018 r.	<i>opiekuńcza</i>	ul. Głuska 138, 20-380 Lublin
17.	Placówka Wsparcia Dziennego „Dom Ciepła” im. św. Antoniego	<i>opiekuńcza</i>	Al. Kraśnicka 65, 20 - 718 Lublin
18.	Świetlica Kowalska 3	<i>opiekuńcza i specjalistyczna</i>	ul. Kowalska 3, 20 -115 Lublin
19.	Klub Młodzieżowy	<i>opiekuńcza</i>	ul. Łabędzia 15, 20-335 Lublin
20.	Świetlica Środowiskowa ORATORIUM zakończyła działalność 26.01.2018 r.	<i>opiekuńcza</i>	ul. Krochmalna 47, 20-401 Lublin

Źródło: Opracowanie własne MOPR na podstawie Sprawozdań z działalności Miejskiego Ośrodka Pomocy Rodzinie w Lublinie za lata 2018 – 2020

Liczba placówek wsparcia dziennego na terenie Miasta Lublin na przestrzeni lat 2018 – 2020 zmniejszyła się z 20 w 2018 roku do 16 w roku 2020. Ta liczba placówek zaspokaja jednak potrzeby rodzin z dziećmi. Lubelskie placówki wsparcia dziennego pracują w formach: opiekuńczej, specjalistycznej oraz w formie łączonej (opiekuńczej i specjalistycznej).

Liczba miejsc w placówkach specjalistycznych od lat utrzymuje się na stałym poziomie i wynosi 74. W analizowanym okresie zmniejszyła się liczba dzieci korzystających z tych placówek ze 111 w 2018 roku do 93 w 2020 roku. W 2020 roku spadła liczba miejsc w placówkach opiekuńczych z 520 w 2018 r. do 390 w 2020 r.

Co istotne placówki wsparcia dziennego zlokalizowane są w różnych obszarach Miasta Lublin, co znacznie ułatwia dostępność do ich oferty. Zauważalna jest też poprawa warunków przebywania dzieci i jakości sprawowanej opieki oraz doposażenie placówek w sprzęt i urządzenia.

W 2020 roku ze względu na wprowadzone obostrzenia związane z sytuacją epidemiczną kraju i koniecznością prowadzenia pracy zdalnej, z wykorzystaniem środków komunikacji elektronicznej, dzieci miały ograniczoną możliwość korzystania z pełnej oferty placówek.

2.2.8. Inne placówki wspierające rodzinę

W Lublinie, poza opisanymi wcześniej, funkcjonują jeszcze inne placówki, w których rodziny mogą uzyskać pomoc.

Celem działalności **Centrum Interwencji Kryzysowej w Lublinie** mieszczącego się przy ul. Probstwo 6a jest świadczenie bezpłatnej pomocy psychologicznej, pedagogicznej, terapeutycznej, prawnej, socjalnej i interwencyjnej mieszkańcom Miasta Lublin pozostającym trudnej sytuacji życiowej spowodowanej:

- przemocą w rodzinie;
- uzależnieniem własnym lub członka rodziny;
- niepełnosprawnością;
- długotrwałą lub ciężką chorobą własną lub członka rodziny;
- bezradnością w sprawach opiekuńczo-wychowawczych i prowadzeniu gospodarstwa domowego, zwłaszcza w rodzinach niepełnych, wielodzietnych;
- potrzebą ochrony macierzyństwa;
- kryzysami osobistym;
- zdarzeniami losowymi i sytuacjami kryzysowymi (np. strata bliskich osób, utrata pracy, napad, gwałt, próba samobójcza);
- utratą ciąży (poronienie, aborcja).

Pomoc udzielana jest zarówno w Centrum, jak i w środowisku, przede wszystkim w formie kontaktu indywidualnego oraz telefonicznego. W stałej ofercie Centrum znajduje się pomoc dla kobiet doświadczających przemocy w rodzinie. Pomoc ta realizowana jest poprzez uczestnictwo w grupach psychoedukacyjnych, terapeutycznych, samopomocowych oraz wsparcia. Ponadto realizowane są inne zajęcia poprawiające funkcjonowanie w rodzinie, takie jak grupa DDA oraz Szkoła dla Rodziców.

W Centrum Interwencji Kryzysowej w Lublinie w roku 2020 prowadzono programy dla osób stosujących przemoc w rodzinie tj.:

1. Program korekcyjno–edukacyjny dla osób stosujących przemoc w rodzinie, grupę dla osób stosujących przemoc w rodzinie pokierowanych wyrokiem sądu, nakazem kuratorskim lub zgłaszających się samodzielnie. Do udziału w programie zakwalifikowano 15 osób, program ukończyło 8 osób.
2. Program psychologiczno–terapeutyczny dla osób stosujących przemoc w rodzinie - w formie spotkań grupowych i indywidualnych dla osób, które ukończyły program korekcyjno–edukacyjny. Do udziału w programie zakwalifikowano 17 osób, program ukończyło 10 osób.

Centrum Interwencji Kryzysowej w Lublinie udziela także wsparcia w formie schronienia w Mieszkaniach Interwencyjnych. Z tej formy pomocy mogą skorzystać osoby, a także rodziny, które w wyniku traumatycznych wydarzeń losowych znalazły się w sytuacji kryzysu oraz wymagają pomocy. W szczególności dotyczy to ofiar pożarów, powodzi, klęsk żywiołowych, przemocy domowej, handlu ludźmi oraz innych zdarzeń losowych uniemożliwiających pobyt w dotychczasowym miejscu zamieszkania. Pobyt ma charakter krótkoterminowy, jest nieodpłatny. Osobom korzystającym ze schronienia udzielana jest pomoc psychologiczna, prawna, terapeutyczna i socjalna wspierająca ich działania ukierunkowane na przezwyciężenie sytuacji kryzysowej. W 2020 roku z pobytu w mieszkaniu interwencyjnym skorzystało 8 osób, w tym 3 dzieci.

W Centrum prowadzone jest także poradnictwo specjalistyczne. W 2020 roku udzielono ogółem **15 356 porad**, w tym m.in:

1. **1 665 porad w kontakcie bezpośrednim**²⁴ (270 porad prawnych, 1 282 konsultacje psychologiczno-terapeutyczne).
2. **1 236 porad w kontakcie niebezpośrednim** (790 porad psychologiczno-terapeutycznych, 265 porad prawnych, 181 porad socjalnych, informacyjnych i innych).
3. **4 773 konsultacji telefonicznych i mailowych.**
4. **7 682 porad i konsultacji w Całodobowym Telefonie Zaufania.**

W ciągu całego 2020 roku z pomocy Centrum skorzystało 715 osób (w tym 408 osób skorzystało z pomocy po raz pierwszy). Wiele osób spośród klientów Centrum Interwencji Kryzysowej to osoby doświadczające przemocy. Zorganizowano i przeprowadzono dla nich 712 spotkań psychologiczno-terapeutycznych. Z uwagi na zapotrzebowanie na taką formę wsparcia, spotkania w Centrum odbywały się w kontakcie bezpośrednim z zachowaniem reżimu sanitarnego. W 2020 roku pracownicy CIK założyli 11 Niebieskich Kart oraz brali udział w posiedzeniach grup roboczych.

Pracownicy Centrum podejmowali działania interwencyjne w środowisku, w ramach zadań mobilnego interwenta – na wezwanie Policji. W ramach współpracy z Polskim Centrum Mediacji w Lublinie pracownicy Centrum kwalifikują klientów do udziału w nieodpłatnej mediacji. Prowadzona jest również współpraca z Fundacją Przed Czasem, wspierającą wcześniaki i ich rodziców na terenie Lubelszczyzny. Poza tym podjęto współpracę z różnymi instytucjami i organizacjami pozarządowymi na rzecz osób potrzebujących pomocy, m.in. z Fundacją Dajemy Dzieciom Siłę w zakresie przygotowania rekomendacji dotyczącej oferty wsparcia i pomocy dla dzieci pokrzywdzonych i ich rodzin w CIK.

Od 2016 roku w strukturach Centrum Interwencji Kryzysowej w Lublinie działa Ośrodek Wczesnej Interwencji dla Osób z Problemem Alkoholowym i ich Rodzin. Ośrodek dysponuje **20 miejscami** dla osób nietrzeźwych. Czynny jest przez całą dobę, 7 dni w tygodniu. Siedziba Ośrodka znajduje się przy ul. Północnej 3 w Lublinie. W 2020 roku do Ośrodka przyjęto **1 469 osób**.

W ramach Ośrodka udzielane jest wsparcia psychologiczne poprzez przeprowadzanie rozmów indywidualnych dotyczących szkodliwości spożywania alkoholu.

²⁴ Spotkania w kontakcie bezpośrednim odbywały się w Centrum Interwencji Kryzysowej w Lublinie mimo ogłoszonego 20 marca 2020 roku stanu epidemii wirusa SARS-CoV-2.

Ponadto świadczone jest poradnictwo socjalne oraz działania profilaktyczne, w tym informacyjne na rzecz mieszkańców miasta mające na celu zapobieganie nadużywaniu alkoholu.

W ramach interwencji kryzysowej w Mieście Lublin działa Specjalistyczny Ośrodek Wsparcia dla Ofiar Przemocy w Rodzinie wykonujący zadania pomocy społecznej z zakresu administracji rządowej oraz dwa ośrodki wsparcia, tj. Dom dla matek z małoletnimi dziećmi i kobiet w ciąży - mieszkańek Miasta Lublin oraz Schronisko dla bezdomnych kobiet - mieszkańek Miasta Lublin.

Specjalistyczny Ośrodek Wsparcia dla Ofiar Przemocy w Rodzinie jest prowadzony przez Fundusz Ochrony Życia Archidiecezji Lubelskiej. Dysponuje 25 miejscami, jest czynny całą dobę i zapewnia schronienie osobom i rodzinom pozostającym w trudnej sytuacji doświadczania przemocy w rodzinie. Oferuje wyżywienie w postaci 3 posiłków dziennie oraz wsparcie rzeczowe: odzież, obuwie, środki higieny osobistej dla dzieci i dorosłych, środki czystości, lekarstwa, pomoce dydaktyczne, zabawki itp. Ponadto mieszkańcom Ośrodka zapewnione jest wsparcie, m. in.: psychologa, pedagoga, prawnika, opiekuna – wychowawcy, pracownika socjalnego i terapeuty, a także w miarę potrzeb udzielana jest pomoc medyczno-pielęgniarska i psychiatryczna. Podejmowane przez kadrę działania zapewniają kompleksowe wsparcie ofiary przemocy w rodzinie, m. in. poprzez opracowanie indywidualnego planu pomocy, który prowadzi do przezwyciężenia sytuacji kryzysowej, w której osoba lub rodzina się znalazła. Ponadto Ośrodek prowadzi również całodobowy dyżur telefoniczny, pod którym ofiary przemocy mogą uzyskać poradę i wsparcie. W 2020 roku dotacja z budżetu Państwa wynosiła **405 000,00 zł**.

Dom dla matek z małoletnimi dziećmi i kobiet w ciąży - mieszkańek Miasta Lublin, prowadzony jest przez Fundację SOS Ziemi Lubelskiej. Ośrodek, dysponując 25 miejscami, zabezpiecza potrzeby bytowe, nocleg dla matek i ich dzieci oraz kobiet w ciąży. Mieszkanki Ośrodka otrzymują wsparcie specjalistów: psychologa, pedagoga, prawnika oraz pracownika socjalnego, których pomoc minimalizuje negatywne skutki bezdomności. Podejmowane działania w dużym stopniu przyczyniły się do zmniejszenia zagrożeń związanych z bezdomnością poprzez naukę gospodarności, oszczędności, wzrost umiejętności efektywnego poszukiwania pracy oraz wzrost umiejętności przeciwdziałania i pokonywania problemów życiowych skutkujących bezdomnością.

Schronisko dla bezdomnych kobiet - mieszkańek Miasta Lublin, prowadzone jest przez Fundację SOS Ziemi Lubelskiej, dysponuje 20 miejscami. Ośrodek zapewniał schronienie, posiłek interwencyjny, żywność, odzież oraz pomoc rzeczową. Mieszkanki Ośrodka otrzymywały wsparcie psychologiczne, prawne oraz w zakresie pracy socjalnej.

Centrum Aktywności Środowiskowej, jest komórką organizacyjną Miejskiego Ośrodka Pomocy Rodzinie w Lublinie. Jest to placówka o zasięgu lokalnym realizująca zadania w zakresie udzielania pomocy osobom i rodzinom z grup szczególnego ryzyka, zagrożonym wykluczeniem społecznym, zamieszkałym na osiedlu Antoniny Grygowej w Lublinie.

Najistotniejsze zadania realizowane przez Centrum obejmowały: wspieranie rodziny w sprawowaniu funkcji opiekuńczo-wychowawczej poprzez zapewnienie opieki wychowawczej dzieciom i młodzieży, pomoc w nauce, stwarzanie warunków do rozwijania zainteresowań i uzdolnień oraz organizację czasu wolnego, zapewnienie pomocy rodzinie,

dzieciom i młodzieży sprawiającym problemy wychowawcze, zagrożonym demoralizacją, przestępczością lub uzależnieniami poprzez organizację zajęć profilaktycznych, socjoterapeutycznych, korekcyjnych i terapeutycznych oraz udzielanie doraźnej i kompleksowej pomocy osobom znajdującym się w trudnych sytuacjach życiowych, które wynikają z dysfunkcji życia rodzinnego i sytuacji kryzysowych o charakterze losowym.

W 2020 roku ze wsparcia Centrum skorzystały łącznie **203 osoby** (w tym 71 dzieci i młodzieży), spośród których **49 dzieci** uczestniczyło w grupie wsparcia. Zajęcia w pełnym zakresie prowadzone były w okresie od 2 stycznia do 17 marca 2020 roku. Następnie z uwagi na pandemię COVID - 19, prowadzenie zajęć w kontakcie bezpośrednim było niemożliwe, zajęcia odbywały z wykorzystaniem metod i technik porozumiewania się na odległość.

2.2.9. Asystentura rodzin

Asystenturę rodzin należy rozumieć jako pomoc służącą rozwiązywaniu konkretnych problemów rodziny, wzbudzaniu w członkach rodziny wiary w siebie i możliwość zmiany sytuacji. Zadaniem asystenta jest wspieranie rodzin z dziećmi przeżywających trudności w wypełnianiu funkcji opiekuńczo-wychowawczych, tak by w przyszłości potrafiły pokonywać samodzielnie występujące w ich życiu problemy.

Wsparcie w formie asystenta rodziny udzielane jest również rodzinie, której dziecko czasowo przebywa w pieczy zastępczej. Praca asystenta rodziny polega na systemowym, i częstym kontakcie z rodziną, w miejscu jej zamieszkania lub przez nią wskazanym. Docelowo praca ta ma doprowadzić do usamodzielnienia rodziny, która będzie potrafiła prawidłowo funkcjonować w systemie rodzinnym i społecznym.

Asystent rodziny to osoba towarzysząca komuś, współobecna, pomagająca, będąca w pogotowiu. Asystentura to kompleksowe działanie polegające na towarzyszeniu z zachowaniem profesjonalnych relacji²⁵. Praca metodą asystowania ma za zadanie dać wsparcie nie tylko informacyjne i instrumentalne, ale również oparcie osobowe w trudnych sytuacjach.

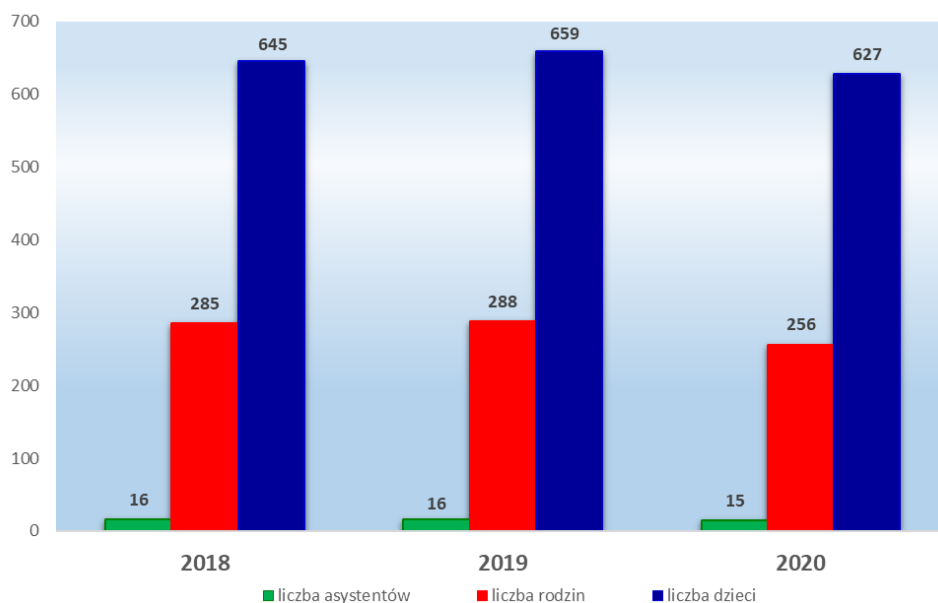
Jak wynika z Informacji Rady Ministrów o Realizacji w Roku 2020 Ustawy z dnia 9 czerwca 2011 r. o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej (Dz. U. z 2020 r. poz. 821 oraz z 2021 r. poz. 159 i 1006), w 2020 r. na terenie całego kraju zatrudnionych było ogółem 3 824 asystentów rodziny, tj. o 2,8% mniej niż w 2019 r. (3 934 asystentów), z tego 3 318 (tj. 87%) asystentów było zatrudnionych na podstawie umowy o pracę w systemie zadaniowego czasu pracy oraz 506 (tj. 13%) asystentów zatrudnionych było na podstawie umów o świadczenie usług. Oznacza to wzrost o 1 pkt procentowy liczby asystentów zatrudnionych w oparciu o umowę o pracę w stosunku do 2019 r., i świadczy o tym, że samorząd gminy utrzymuje tak bardzo postulowaną przez samych asystentów rodziny formę ich zatrudnienia.

W 2020 r. na terenie Miasta Lublin zatrudnionych było 15 asystentów. Jak wynika z danych przedstawionych na Wykresie 11. liczba wspieranych w ciągu roku rodzin wzrastała i w 2019 r. wyniosła 288. W 2020 roku liczba rodzin objętych wsparciem asystenta rodziny zmniejszyła się o 32 i wyniosła 256 rodzin.

---

²⁵A. Dunajska, D. Dunajska, B. Klein, Asystentura w pomocy społecznej, Wyd. Verlag Dashofer, Warszawa 2011

Wykres. 11. Asystentura rodzin w Lublinie w latach 2018 – 2020

Źródło: Opracowanie własne MOPR w Lublinie

Z uwagi na stan epidemii ogłoszony na terenie Polski od dnia 20 marca 2020 r., bezpośrednia współpraca z rodzinami została utrudniona, kontakt z rodzinami odbywał się głównie drogą telefoniczną. W przypadkach wymagających kontaktu osobistego, członkowie rodzin objętych wsparciem, przychodzili do siedziby Sekcji, gdzie zgodnie z zasadami reżimu sanitarnego, spotykali się z pracownikami. W sytuacjach interwencyjnych, szczególnie w przypadku narażenia bezpieczeństwa małoletnich, wizytowali środowiska.

Dzięki współpracy asystentów z rodzicami biologicznymi dzieci umieszczonych w pieczy zastępczej, w latach 2018 -2020 do rodzin naturalnych powróciło:

- w 2018 roku – 20 dzieci,
- w 2019 roku – 15 dzieci,
- w 2020 roku – 15 dzieci.

W związku z wejściem 1 stycznia 2017 r. w życie ustawy z dnia 4 listopada 2016 r. o wsparciu kobiet w ciąży i rodzin „Za życiem” (Dz.U. z 2020.poz. 1329), zwanej dalej ustawą „Za życiem”, asystentom rodziny przypisano nowe zadania. Ustawa „Za życiem” rozszerza zakres zadań asystenta rodziny o funkcję koordynatora w zakresie usług wsparcia oferowanego kobietom w ciąży oraz ich rodzinom, ze szczególnym uwzględnieniem kobiet w ciąży z powikłaniami lub mających dziecko, u którego w prenatalnej fazie rozwoju lub w czasie porodu zdiagnozowano ciężkie i nieodwracalne upośledzenie albo nieuleczalną chorobę zagrażającą jego życiu. Działania podejmowane przez asystenta polegają przede wszystkim na opracowaniu wspólnie z osobami zainteresowanymi katalogu możliwych do uzyskania form wsparcia oraz występowania w ich imieniu, w celu skorzystania przez nie z należytej im pomocy.

Na stronie internetowej Miejskiego Ośrodka Pomocy Rodzinie został udostępniony „Katalog możliwego wsparcia dla kobiet w ciąży i ich rodzin w Mieście Lublin”²⁶, w którym zawarte są informacje dotyczące możliwej pomocy materialnej oraz

²⁶ http://mopr.lublin.eu/poradnik/pomoc_specjalistyczna/asystent_rodziny/katalog.pdf

pozafinansowego wsparcia instytucjonalnego rodzin biologicznych. Asystenci zatrudnieni w Mieście Lublin systematycznie podnoszą swoje kwalifikacje poprzez szkolenia, także w zakresie odnoszącym się do nowych zadań.

Rodziny z dziećmi objęte wsparciem asystenta rodziny otrzymywały w latach 2018-2020 także pomoc w ramach **projektu „Rozwój zintegrowanych usług uzupełniających i wspierających rolę rodziny, również o charakterze profilaktycznym w Mieście Lublin”**, współfinansowanego ze środków Europejskiego Funduszu Społecznego, którego realizatorem jest Miejski Ośrodek Pomocy Rodzinie w Lublinie (umowa o dofinansowanie projektu z dnia 22 maja 2018 r. Nr 46/RPLU.11.02.00-06-0045/17-00). Działania obejmują: zajęcia socjoterapeutyczne dla dzieci z zaburzeniami zachowania, zajęcia „Broker edukacyjny”, zajęcia wyrównujące wiedzę z wybranych przedmiotów”, warsztaty edukacyjne dla osób dorosłych („Pieczenie i gotowanie”, „Profilaktyka uzależnień i planowanie rodziny”, „Dziecko z FAS w życiu, domu i szkole”, „Skuteczny w domu - aktywny w pracy”). W ramach projektu zorganizowano „Punkt konsultacyjno-doradczy”, w którym specjaliści”, udzielają nadal w ramach trwałości projektu wsparcia psychologicznego, pedagogicznego oraz prawnego.

W sytuacji występowania trudności w wypełnianiu funkcji opiekuńczo-wychowawczych, rodzina może zostać objęta pomocą **rodziny wspierającej**. Jej zadaniem jest, przy współpracy asystenta rodziny, pomaganie w opiece i wychowaniu dzieci, prowadzeniu gospodarstwa domowego oraz kształtowaniu i wypełnianiu podstawowych ról społecznych. W 2015 r. wypracowano procedurę kwalifikowania rodzin do pełnienia funkcji rodziny wspierającej, w zgodzie z obowiązującymi przepisami ustawy o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej.

W latach 2017-2018 współpracowano z dwiema rodzinami wspierającymi. W 2019 roku Miejski Ośrodek Pomocy Rodzinie w Lublinie prowadził szeroką akcję promocyjną w celu pozyskania rodzin wspierających (plakaty, ulotki), dzięki której pozyskano kandydatów do pełnienia tej roli. Należy jednak zwrócić uwagę na fakt, że przyjęcie pomocy ze strony rodziny wspierającej jest dobrowolne i pomimo zachęt ze strony asystentów, rodziny przeżywające trudności w wypełnianiu funkcji opiekuńczo-wychowawczej, nie są taką formą zainteresowane. W 2020 r., z uwagi na brak zainteresowania ze strony rodzin oraz wprowadzony stan epidemii w kraju, nie było rodzin objętych tą formą wsparcia.

Od 2013 roku w Miejskim Ośrodku Pomocy Rodzinie prowadzona jest **grupa wsparcia** dla rodzin naturalnych przeżywających trudności w wypełnianiu funkcji opiekuńczo-wychowawczych. Problematyka spotkań koncentruje się głównie wokół więzi w rodzinie oraz bieżących problemów opiekuńczo-wychowawczych, jak: motywowanie dzieci do nauki, komunikacja wewnątrzrodzinna, czy radzenie sobie z emocjami w sytuacjach trudnych. W 2020 roku nie kontynuowano prowadzenia grupy wsparcia dla rodzin naturalnych z uwagi na pandemię, prowadzenie spotkań w 2021 roku uzależnione będzie od sytuacji epidemicznej.

2.2.10. Wypoczynek dzieci i młodzieży

Stworzenie możliwości aktywnego wypoczynku dzieci i młodzieży szkolnej stanowi finansowe wsparcie rodziny oraz zapewnia fachową opiekę na czas pracy rodziców/opiekunów.

Coroczne akcje „Lato w mieście” i „Zima w mieście” realizowane przy współpracy z podmiotami zewnętrznymi oferującymi różnorodne działania podejmowane na rzecz zachęcenia młodych mieszkańców Lublina do aktywnego spędzania czasu wolnego poprzez udział w półkoloniach, cyklicznych zajęciach i warsztatach organizowanych podczas wakacji letnich i ferii zimowych, to kolejne niezwykle istotne działanie podejmowane z myślą o najmłodszych mieszkańcach uczących się lub zamieszkujących w Lublinie.

Oprócz promocji zdrowego i aktywnego stylu życia, zajęcia dają dzieciom możliwość spędzania aktywnie wolnego czasu, pogłębiania i rozwijania zainteresowań w różnych dziedzinach. Praca realizowana z dziećmi podczas wakacji letnich i ferii zimowych stanowi często kontynuację pracy podejmowanej w środowisku szkolnym i opiekuńczo-wychowawczym.

W 2020 roku w ramach akcji „Lato w mieście” i „Zima w mieście”, podczas wakacji letnich i ferii zimowych Wydział Sportu zorganizował półkolonie dla dzieci ze szkół podstawowych. W 40 turnusach półkolonii udział wzięło 857 dzieci. Dofinansowanie z budżetu Miasta Lublin wyniosło 136 510,00 zł. Ponadto zorganizowane zostały wycieczki, różnego rodzaju warsztaty, zajęcia sportowo-rekreacyjne. Z tych atrakcji skorzystało łącznie około 4 000 uczestników. Dofinansowanie z budżetu Miasta Lublin w tym zakresie wyniosło 121 678,01 zł. Należy zaznaczyć, że ze względu na wprowadzone ograniczenia związane z sytuacją epidemiologiczną w kraju, udział dzieci w proponowanych w czasie wakacji letnich różnorodnego typu atrakcjach był ograniczony nie tylko ze względu na formę propozycji programowych, ale także ze względu na liczebność.

Duże znaczenie dla zdrowego i aktywnego stylu życia, dają dzieciom inne projekty realizowane przez Wydział Sportu Urzędu Miasta Lublin, m.in.: projekt „Aktywny Lublin”, projekt „Aktywne Pokolenie” oraz program Animator „Moje Boisko ORLIK”.

- Projekt „Aktywny Lublin” - skierowany do różnych grup społecznych, realizowany był w ramach środków pochodzących z Budżetu Obywatelskiego na rok 2020. Głównym celem projektu było promowanie sportu jako formy spędzania czasu wolnego oraz propagowania zdrowego i aktywnego stylu życia wśród mieszkańców Miasta. Zorganizowano ponad 1 287 jednostek bezpłatnych zajęć sportowych, na które zapisało się ponad 16 000 mieszkańców Lublina. Koszt całkowity projektu – 299 000,00 zł.
- Projekt „Aktywne Pokolenie” - skierowany do osób w wieku 10 - 26 lat, realizowany w ramach środków pochodzących z Budżetu Obywatelskiego na rok 2020. W ramach projektu zorganizowano ponad 310 jednostek bezpłatnych zajęć sportowych, które w związku z pandemią koronawirusa odbyły się na świeżym powietrzu z zachowaniem reżimu sanitarnego. Udział w projekcie wzięło 217 uczących się osób. Całkowity koszt projektu realizowanego w ramach środków pochodzących z Budżetu Obywatelskiego na rok 2020 wyniósł 67 800,00 zł.
- Program Animator „Moje Boisko ORLIK” - współfinansowany ze środków Ministerstwa Sportu mający na celu wspomaganie samorządów terytorialnych w zapewnieniu systematycznej działalności sportowo-rekreacyjnej na obiektach typu Orlik oraz przeciwdziałanie zjawiskom agresji i patologii wśród dzieci i młodzieży, poprzez skierowanie do tych środowisk profesjonalnej oferty zajęć sportowych

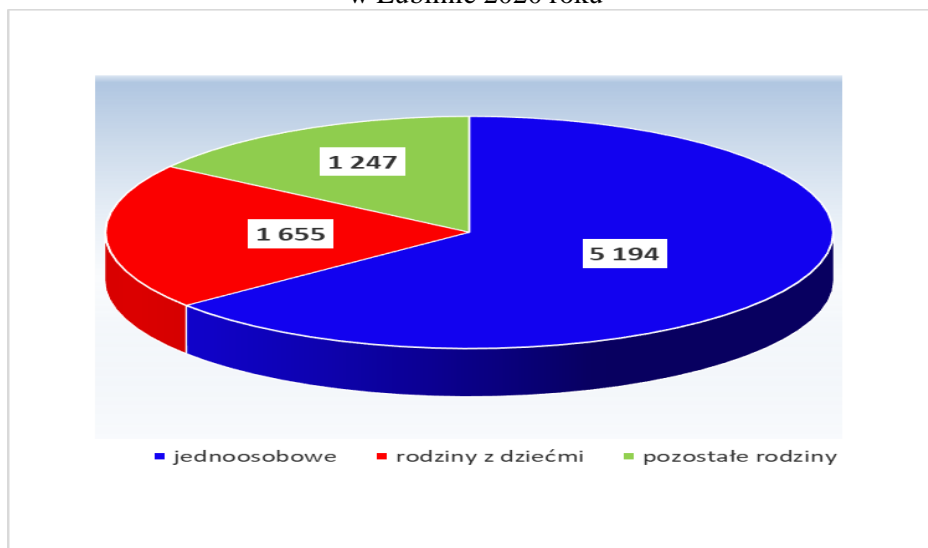
i sportowo-rekreacyjnych. W 2020 roku Miasto Lublin organizowało w 13 obiektach zajęcia sportowe, szkoleniowe, imprezy sportowo-rekreacyjne skierowane do dzieci, młodzieży, seniorów oraz całych rodzin. Sezonowo, od marca do listopada z boisk Orlika skorzystało ponad 4 000 użytkowników. Łączny koszt projektu wyniósł 693 316,00 zł, z czego – 124 800,00 zł pozyskano z Ministerstwa Sportu, a 568 516,00 zł z budżetu Gminy Lublin.

2.2.11. Wsparcie w ramach pomocy społecznej

Prawidłowo funkcjonująca rodzina jest naturalnym i niezastąpionym środowiskiem rozwoju dziecka. Z punktu widzenia polityki społecznej, bardzo ważną sprawą jest zdolność rodziny do pokonywania sytuacji kryzysowych i umiejętność radzenia sobie z różnorodnymi problemami życiowymi. W każdej społeczności lokalnej część rodzin przeżywa czasowe lub długotrwałe trudności i wymaga wsparcia w różnych sferach swojego funkcjonowania.

Miejski Ośrodek Pomocy Rodzinie w Lublinie udziela pomocy, na zasadach określonych w ustawie z dnia 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej (Dz. U. z 2020 r. poz. 1876, 2369, z 2021 r. poz. 794, 803), osobom i rodzinom znajdującym się w sytuacji kryzysowej, której swoimi zasobami nie są w stanie przezwyciężyć.

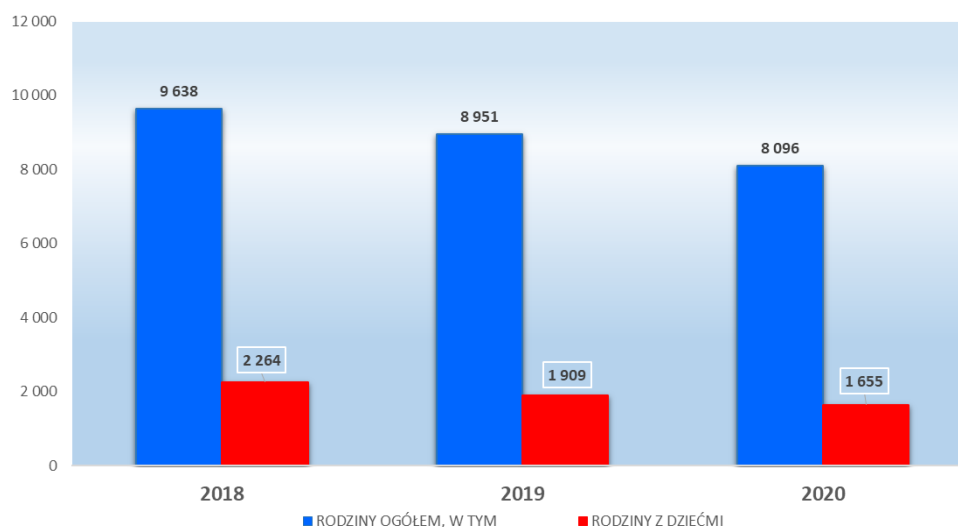
Wykres 12. Struktura rodzin korzystających z pomocy Miejskiego Ośrodka Pomocy Rodzinie w Lublinie 2020 roku

Źródło: Opracowanie własne na podstawie sprawozdania MRPiPS 03 za 2020 r.

Spośród 8 096 rodzin jakie Miejski Ośrodek Pomocy Rodzinie w Lublinie objął pomocą w 2020 roku 64,16% stanowiły jednoosobowe gospodarstwa domowe, 20,44% stanowiły rodziny z dziećmi, a 15,40 % pozostałe rodziny.

Wykres 13. Rodziny ogółem i rodziny z dziećmi korzystające z pomocy MOPR w latach 2018 – 2020

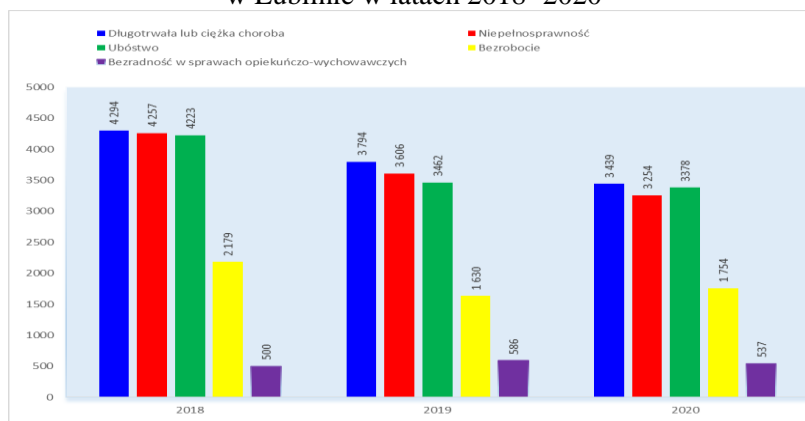

Źródło: Opracowanie własne MOPR na podstawie sprawozdań MPiPS

Na podstawie analizy danych przedstawionych na Wykresie 13. stwierdzono, że liczba rodzin z dziećmi, korzystających z pomocy MOPR na przestrzeni lat 2018 – 2020 stanowiła średnio 21,8% ogółu rodzin, które zostały objęte pomocą. Przy czym w 2018 roku rodziny z dziećmi stanowiły 23,51%, a w roku 2020 już 20,44% ogółu rodzin korzystających z pomocy. W analizowanym okresie ogólna liczba rodzin korzystających z pomocy zmniejszała się. Spadały także liczba oraz odsetek rodzin z dziećmi korzystających z pomocy. W 2020 roku pomocą objęto o 609 rodzin z dziećmi mniej, niż w 2018 roku. W tym samym czasie ogólna liczba rodzin korzystających z pomocy zmniejszyła się o 542. Jest to pozytywny trend związany z obserwowaną poprawą sytuacji na rynku pracy oraz wypłacaniem świadczeń z ustawy o pomocy państwa w wychowaniu dzieci.

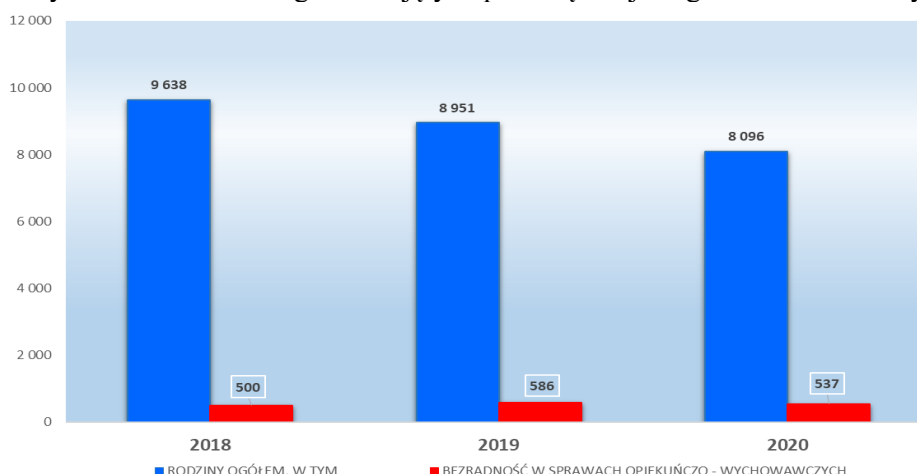
Wśród pięciu dominujących przesłanek korzystania z pomocy przez rodziny, obok problemów: ubóstwa, bezrobocia, długotrwałej choroby i niepełnosprawności jest bezradność w sprawach opiekuńczo-wychowawczych. Problem ten plasuje się na 5 miejscu wśród wyróżnionych 15 powodów przyznawania pomocy, wskazywanych w ustawie z dnia 12 marca 2004 roku o pomocy społecznej (Dz. U. z 2021 r. poz. 803).

Wykres 14. Dominujące powody przyznania pomocy przez Miejski Ośrodek Pomocy Rodzinie w Lublinie w latach 2018 -2020

Źródło: Opracowanie własne MOPR na podstawie sprawozdań MPiPS Dział 4 – Powody przyznania pomocy

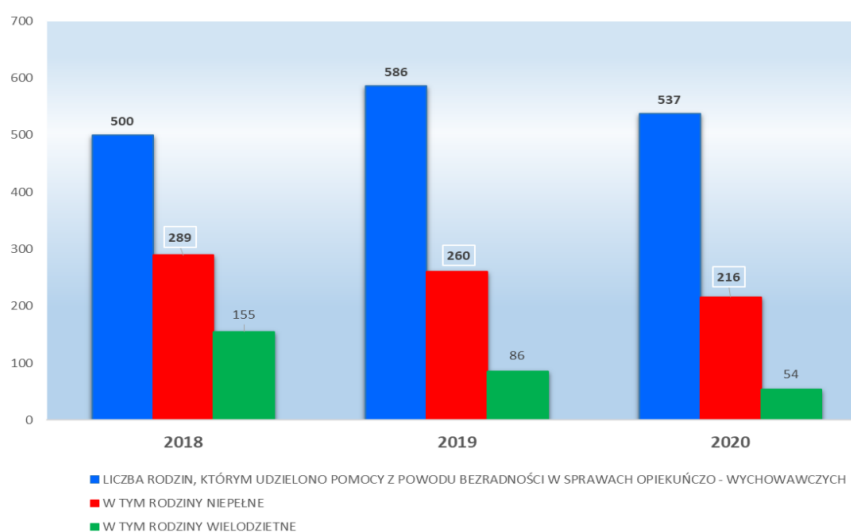
Wykres 15. Liczba rodzin korzystających z pomocy z powodu bezradności w sprawach opiekuńczo-wychowawczych a liczba rodzin ogółem objętych pomocą Miejskiego Ośrodka Pomocy Rodzinie

Źródło: Opracowanie własne MOPR na podstawie sprawozdań MPiPS Dział 4 – Powody przyznania pomocy

Liczba rodzin korzystających z pomocy z powodu bezradności w sprawach opiekuńczo-wychowawczych na przestrzeni lat 2018 - 2020 nieznacznie wzrosła (o 37 rodzin). W 2018 roku stanowiły one 5,19% ogółu rodzin zaś w 2020 roku 6,63%.

Wykres 16. Struktura rodzin lubelskich, korzystających z pomocy z powodu bezradności w sprawach opiekuńczo - wychowawczych w latach 2018 – 2020

Źródło: Opracowanie własne MOPR na podstawie sprawozdań MPiPS. Dział 5 – Typy rodzin

Dane przedstawione na Wykresie 16. wskazują jednoznacznie, że w całym analizowanym przedziale czasowym najliczniejszą grupą rodzin dotkniętych problemem bezradności były rodziny niepełne. W 2018 roku stanowiły one 57,8% ogółu rodzin, w 2019 roku 44,4% ogółu rodzin, zaś w 2020 roku 40,2% ogółu rodzin dotkniętych problemem bezradności. Drugą grupą rodzin szczególnie narażonych na występowanie problemu bezradności są rodziny wielodzietne. W 2018 roku stanowiły 31% rodzin dotkniętych problemem bezradności, w 2019 roku 14,7% zaś w 2020 roku 10,1% ogółu rodzin dotkniętych problemem bezradności. Zauważalny jest trend spadkowy ilości rodzin wielodzietnych i niepełnych w stosunku do wszystkich rodzin korzystających z pomocy z powodu bezradności.

Ważnym instrumentem wsparcia rodziny jest także rządowy program „**Posilek w szkole i w domu**”. Celem Programu jest pomoc osobom starszym, niepełnosprawnym, o niskich dochodach, jak i dzieciom, które wychowują się w rodzinach znajdujących się w trudnej sytuacji, poprzez wsparcie finansowe gmin w udzieleniu pomocy w formie posiłku, świadczenia pieniężnego w postaci zasiłku celowego na zakup posiłku lub żywności oraz świadczenia rzeczowego w postaci produktów żywnościowych. Istotnym elementem Programu jest zapewnienie dzieciom i młodzieży w wieku szkolnym zjedzenia gorącego posiłku przygotowanego w stołówce szkolnej.

Strategicznym celem programu jest ograniczenie zjawiska niedożywienia dzieci i młodzieży z rodzin o niskich dochodach lub znajdujących się w trudnej sytuacji.

Programem „Posilek w szkole i w domu” w 2020 roku objęto 6 168 osób²⁷ w tym:

- 763 dzieci do czasu rozpoczęcia nauki w szkole,
- 1 187 uczniów szkół podstawowych, gimnazjalnych i ponadgimnazjalnych,
- 4 279 pozostałych osób.

W 2020 r. wydatki poniesione w ramach Programu „Posilek w szkole i w domu” wyniosły 3 936 156,85 zł. Z Programu skorzystało 3 250 rodzin, zrealizowano 93 552 świadczenia.

Oprócz wsparcia finansowego Miejski Ośrodek Pomocy Rodzinie w Lublinie udziela pomocy w formie pozafinansowej, do której zaliczamy również pracę socjalną.

W ramach działań podejmowanych w środowisku pracownicy socjalni wspierają rodziny przeżywające trudności w wypełnianiu funkcji opiekuńczo-wychowawczej, w szczególności poprzez udzielanie informacji, wskazówek i pomocy w rozwiązywaniu problemów życiowych. Ponadto monitorują środowiska zagrożone trudnymi sytuacjami życiowymi, diagnozują problemy dziecka i rodziny, prowadzą systematyczne działania profilaktyczne, udzielają informacji o instytucjach świadczących pomoc na rzecz rodziny, możliwościach i perspektywach poprawy stylu życia, jak również prowadzą współpracę z organizacjami pozarządowymi i instytucjami, zajmującymi się pomocą dziecku i rodzinie.

Podejmowane są kompleksowe działania, ukierunkowane, m.in. na budowanie więzi społecznych, właściwe wypełnianie funkcji opiekuńczych, zapobiegające umieszczeniu dzieci w pieczy zastępczej. Działania mające na celu przywracanie i wzmacnianie zdolności opiekuńczo-wychowawczych w rodzinach naturalnych stanowią jeden z podstawowych kierunków rozwoju systemu wspierania rodziny.

Funkcjonujące w strukturach Miejskiego Ośrodka Pomocy Rodzinie w Lublinie Filie, usytuowane w poszczególnych obszarach Miasta Lublin w ramach zadań statutowych, oprócz szeroko zakrojonej pracy socjalnej, diagnozowania sytuacji, rozpoznawania potrzeb, planowania pomocy, świadczenia poradnictwa, monitorowania jakości funkcjonowania rodzin, podejmują działania interwencyjne w zakresie zapewnienia odpowiedniego wsparcia dzieciom i rodzinom w celu ograniczenia bądź wyeliminowania ewentualnych zachowań patologicznych i dysfunkcji oraz realizują liczne działania środowiskowe skierowane do rodzin, uwzględniające spotkania integracyjne oraz imprezy okolicznościowe.

²⁷ Łączna liczba osób objętych programem „Posilek w szkole i w domu” nie jest sumą matematyczną osób zaliczonych do wymienionych grup dyspanseryjnych, ponieważ beneficjenci programu w trakcie roku sprawozdawczego zmieniają przynależność do grupy.

Prowadzona jest ścisła współpraca z wieloma placówkami, jak również instytucjami funkcjonującymi na terenie Miasta Lublin.

Wśród działań realizowanych na rzecz środowisk z dziećmi, znajdujących się w trudnej sytuacji życiowej należy wskazać inicjatywy ukierunkowane na:

1. Pomoc w prawidłowym pełnieniu funkcji opiekuńczo-wychowawczej, poprzez:

- udzielanie wsparcia w zaspokojeniu podstawowych potrzeb bytowych (m.in. pomoc rzeczowa, finansowa, dożywianie dzieci i młodzieży na terenie placówek oświatowych),
- zawieranie kontraktów socjalnych w ramach pracy z rodziną niewydolną wychowawczo, mających na celu poprawę jej funkcjonowania w środowisku oraz wzmocnienie rodziców w wypełnianiu przez nich funkcji opiekuńczo-wychowawczych,
- prowadzenie pracy socjalnej we współpracy z przedstawicielami Policji, placówek służby zdrowia, pedagogami szkolnymi, poradniami rodzinnymi oraz parafiami,
- prowadzenie pracy socjalnej na rzecz rodzin we współpracy z kuratorami zawodowymi i społecznymi Sądu Rejonowego w Lublinie (w rodzinach wobec których podjęto działania zmierzające do ingerencji we władzę rodzicielską),
- udział pracowników socjalnych w przesłuchaniach nieletnich w ramach porozumienia z Komendą Miejską Policji w Lublinie,
- prowadzenie współpracy z Komisją Rozwiązywania Problemów Alkoholowych w Lublinie (celem zastosowania obowiązku poddania się leczeniu odwykowemu rodzica/opiekuna dziecka, udział pracownika socjalnego w charakterze świadka),
- prowadzenie współpracy z asystentami rodziny MOPR w Lublinie.

2. Zapobieganie powstawaniu sytuacji kryzysowych wymagających interwencji, głównie w zakresie przeciwdziałania przemocy w rodzinie, poprzez:

- systematyczny monitoring sytuacji rodziny przez pracowników socjalnych, a także działania interwencyjne podejmowane w sytuacjach zagrożenia bezpieczeństwa dzieci i rodzin,
- realizowanie działań w zakresie przeciwdziałania zjawiskom patologicznym oraz zapewnienie bezpieczeństwa dzieciom w ramach „Przyjaznego patrolu”,
- współdziałanie z funkcjonariuszami policji, kuratorami, pedagogami szkolnymi, służbą zdrowia i innymi instytucjami oraz organizacjami pozarządowymi, zajmującymi się wsparciem na rzecz dzieci i rodzin oraz z Sekcją ds. przeciwdziałania przemocy w rodzinie MOPR w Lublinie. Współpraca dotyczy głównie działań podejmowanych na rzecz rodzin zagrożonych występowaniem zjawiska przemocy w zakresie prowadzenia procedury „Niebieskie Karty”.

3. Organizowanie imprez integracyjnych promujących wartości rodzinne:

Promowanie prawidłowo funkcjonującej rodziny oraz wartościowych form spędzania czasu wolnego jest działaniem realizowanym przez Miasto Lublin. Umożliwia zaspokojenie potrzeby kontaktów społecznych, akceptacji oraz przynależności. Wśród inicjatyw realizowanych we współpracy z innymi podmiotami, należy wskazać, m.in.:

- spotkania okolicznościowe oraz imprezy plenerowe mające na celu integrację rodzin, promowanie zachowań prospołecznych, wolnych od agresji i przemocy oraz propagowanie aktywnych form spędzania czasu wolnego z dziećmi,

- realizację projektów socjalnych mających na celu integrację rodzin z dziećmi znajdującymi się w trudnej sytuacji życiowej poprzez wskazanie form spędzania wolnego czasu.

4. Upowszechnianie wolontariatu i angażowanie wolontariuszy w działania wspomagające rodziny

Wychodząc naprzeciw rozpoznany potrzebom i oczekiwaniom społecznym, jak również w celu uzupełnienia oraz wzbogacenia oferty pomocy Miejskiego Ośrodka Pomocy Rodzinie w Lublinie realizowane są działania wolontarystyczne, skierowane, m.in. do rodzin wieloproblemowych oraz wielodzietnych, które własnym staraniem nie są w stanie przezwyciężyć rodzących się problemów życia codziennego.

Pomoc dzieciom z rodzin dysfunkcyjnych objętych wsparciem Miejskiego Ośrodka Pomocy Rodzinie w Lublinie polega na wyrównywaniu braków w nauce. Dzięki pomocy wolontariuszy dzieci osiągają lepsze wyniki w edukacji szkolnej, mają lepiej zorganizowany czas przeznaczony na naukę i rozrywkę, stają się bardziej otwarte na innych ludzi. Wolontariusze pomagają dzieciom w rozwijaniu indywidualnych zdolności oraz wykształceniu umiejętności wytrwałej pracy w procesie samodzielnego uczenia. Dzięki wolontariuszom dzieci poznają pozytywne wzorce zachowań oraz rozwijają kompetencje społeczne.

W 2019 roku w Miejskim Ośrodku Pomocy Rodzinie wolontariat świadczyło 8 wolontariuszy na rzecz osób potrzebujących, korzystających z pomocy społecznej, którzy objęli swoim wsparciem 4 środowiska indywidualne oraz 4 środowiska w Centrum Aktywności Środowiskowej. Z uwagi na wprowadzony 20 marca 2020 roku na terytorium Polski stan epidemii koronawirusa i związane z tym obostrzenia, działalność wolontarystyczna odbywająca się w domu, np. przy odrabianiu lekcji była niemożliwa. Pomoc wolontariuszy skierowana była do osób starszych w ramach Programu „Wspieraj seniora”, który zakładał pomoc w dostarczaniu niezbędnych produktów żywnościowych oraz środków higienicznych do domu seniora, by ograniczyć konieczność wychodzenia osób starszych na zewnątrz podczas pandemii COVID-19. Wsparciem objęte zostały 144 osoby, w tym: 123 powyżej 70 roku życia i 21 osób do 70 roku życia. W 2020 roku **57 wolontariuszy** świadczyło pomoc w ramach Programu „Wspieraj Seniora”.

5. Współpraca z Kuratorium Oświaty w Lublinie w zakresie organizowania bezpłatnego wycieczki letniej dla dzieci ze środowisk ubogich i zagrożonych patologią.

W ramach współpracy z Kuratorium Oświaty w Lublinie w 2020 r. pracownicy Miejskiego Ośrodka Pomocy Rodzinie w Lublinie koordynowali działania związane z rekrutacją dzieci i młodzieży (w wieku od 7–15 lat), ze środowisk ubogich i zagrożonych patologią na bezpłatny wypoczynek wakacyjny. W ramach ww. działań przygotowano oraz przekazano do Kuratorium Oświaty oraz organizatorów wycieczki – listę uczestników, jak również dokonywano uzgodnień dotyczących terminów odjazdów oraz powrotów dzieci. W 2020 r., kolonie odbyły się w Ełku w dwóch terminach, tj.: od 15 do 24 lipca 2020 r. oraz od 25 lipca do 3 sierpnia 2020 r. Łącznie w zorganizowanym wycieczki letnim uczestniczyło 105 dzieci.

2.2.12. Realizacja programów profilaktycznych w zakresie zapobiegania niekorzystnym zjawiskom społecznym

„Zjawisko społeczne, które jest niezgodne z wzorami zachowań (postaw) zawartymi w systemach normatywnych społeczności, stale się nasila i jest dysfunkcjonalne, bowiem wyraźnie zakłóca funkcjonowanie danej społeczności.

Patologia społeczna jest zjawiskiem związanym z zachowaniem się jednostek lub grup społecznych, niezgodnym z powszechnie obowiązującymi wartościami kulturowymi. Za zachowania patologiczne dzieci i młodzieży uważa się: ucieczki z domu, wagary, agresję i przemoc, picie alkoholu, niktynizm, zażywanie narkotyków, różnego rodzaju zachowania przestępcze oraz udział w życiu grup działających według odrębnych wzorców i zasad postępowania, nieprzestrzegających zwyczajowo przyjętych w społeczeństwie norm”.²⁸

Miasto Lublin od wielu lat realizuje wielopłaszczyznowe zadania w ramach Gminnego Programu Profilaktyki i Rozwiązywania Problemów Alkoholowych, oraz Gminnego Programu Przeciwdziałania Narkomanii, które poprzez oddziaływanie profilaktyczne i wspierające promuje pozytywne wzorce rodzinne i wspomaga w przypadku problemów w funkcjonowaniu rodziny. Do najważniejszych działań na rzecz rodziny należą, między innymi:

1. Działania informacyjne promujące zdrowy styl życia, wolny od uzależnień, abstynencję oraz działania profilaktyczne w zakresie szkód wynikających z używania alkoholu i środków psychoaktywnych.
2. Działania profilaktyczne w zakresie przeciwdziałania uzależnieniom, w tym programy rekomendowane oparte na sprawdzonych strategiach profilaktycznych realizowane między innymi w ramach półkolonii, zajęć rekreacyjno-sportowych oraz pobytu w świetlicach socjoterapeutycznych.
3. Działania profilaktyczne dla dzieci i młodzieży z grup ryzyka oraz działania mające na celu motywowanie do zmiany ryzykownego zachowania osób zagrożonych uzależnieniem.
4. Działania rozwijające kompetencje wychowawcze i profilaktyczne rodziców, sprzyjające kształtowaniu postaw i zachowań prozdrowotnych dzieci i młodzieży.

Działania w tym zakresie realizuje również Komenda Miejska Policji w Lublinie poprzez cyklicznie programy profilaktyczne, m.in.: „Nie odbieraj mi młodości”, „Odpal myślenie, nie wchodź w uzależnienie”, „Jestem bezpieczny”, „Trzeźwy umysł na drodze” i inne.

2.3. Obszary problemowe. Rekomendacje

Tendencja obniżania się w ciągu ostatnich lat stopy bezrobocia i podnoszenia standardu życia mieszkańców może w wyniku pandemii COVID-19 ulec zmianie. Wiele przedsiębiorstw traci zyski, następuje zwalnianie pracowników, a część prywatnych firm różnych branż bankrutuje. Należy się zatem w nadchodzących latach spodziewać wzrostu problemów materialnych wielu osób i rodzin, zwłaszcza w obliczu stale rosnącej inflacji.

W Lublinie z roku na rok spada liczba zawieranych związków małżeńskich i jednocześnie wzrasta liczba rozwodów. Może to oznaczać, że w hierarchii wartości

²⁸ Leszek Albański „Wybrane zagadnienie z patologii społecznej”, Jelenia Góra 2010.

społeczeństwa pozycja rodziny spada. Wzrost liczby rozwodów świadczy o nasileniu się kryzysów w małżeństwach, prowadzących do trwałego rozpadu rodzin. Można przyjąć, że obok przemian kulturowych jest to ważny czynnik niskiej dzietności rodzin. Rozpad związków, prowadzi do wzrostu liczby rodzin monoparentalnych, które doświadczają specyficznych dla samotnego rodzicielstwa trudności w funkcjonowaniu. Istotnym trendem obserwowanym od kilkunastu lat jest zwiększająca się liczba urodzeń pozamałżeńskich. Od 1989 roku udział urodzeń pozamałżeńskich w ogóle urodzeń w Polsce wzrósł pięciokrotnie z 4,8% do 24,1% w roku 2017.²⁹ Wiąże się to ze wzrastającymi potrzebami wsparcia rodziców samotnie wychowujących dzieci.

Analizując dane dotyczące ubiegłych lat i rysujące się trendy można przyjąć, że struktura wsparcia dla rodzin będzie ulegać zmianom w nadchodzących latach. W związku z tymi prognozami, rekomenduje się tworzenie w Mieście Lublin przestrzeni przyjaznej rodzinom z dziećmi poprzez rozwój systemu usług społecznych, w szczególności poprzez podejmowanie działań na rzecz utrzymania stabilności socjalno-bytowej lubelskich rodzin.

Bardzo istotny jest także rozwój miejsc opieki nad dziećmi do lat 3, co sprzyjać powinno dzietności rodzin. Systemowe wspieranie rodzin powinno mieć na celu utrzymanie dostępnej dla wszystkich, którzy tego potrzebują, pomocy w postaci opieki instytucjonalnej nad dziećmi (żłobki, przedszkola).

Stawiając, jako priorytet kreowanie warunków sprzyjających dobremu funkcjonowaniu rodziny w Lublinie, należy wzorem lat ubiegłych, podejmować aktywne działania promujące pozytywny wizerunek rodzin (między innymi poprzez kampanie społeczne i spotkania edukacyjne), ze szczególnym uwzględnieniem rodzin wielodzietnych. Negatywne prognozy demograficzne oraz zagrożenie wykluczeniem społecznym części rodzin powinny skłaniać do podejmowania szeroko zakrojonych działań prewencyjnych zmierzających do łagodzenia skutków społecznych i ekonomicznych zachodzących procesów, np. poprzez rozbudowę systemu ulg i zniżek dla rodzin wielodzietnych w ramach miejskich programów.

Zmieniające się warunki życia i egalitaryzacja rodziny wymagają promowania dostosowanych do tych warunków wzorców funkcjonowania rodziny (np. wzorców pełnienia ról rodzinnych, czy podziału obowiązków), a także oferty organizacji czasu wolnego dla dzieci i młodzieży. Jest to jeden z elementów w systemie działań zapobiegających występowaniu zjawisk patologicznych w rodzinach oraz ich dysfunkcyjności.

Rekomenduje się wzmocnienie działań profilaktycznych, terapeutycznych i interwencyjnych w zakresie kryzysów rodzinnych i niewydolności opiekuńczo-wychowawczej lubelskich rodzin. Ze względu na utrzymujące się na wysokim poziomie zapotrzebowanie na pomoc psychologiczną i pedagogiczną oraz rosnące zainteresowanie osób i rodzin poradnictwem prawnym, należy dążyć do zwiększenia oferty pomocy specjalistycznej i permanentnie rozszerzać współpracę z organizacjami pozarządowymi, świadczącymi poradnictwo prawne, w szczególności w zakresie prawa rodzinnego i opiekuńczego.

---

²⁹ <http://stat.gov.pl>

W miarę możliwości finansowych budżetu Miasta Lublin oraz pozyskanych środków pozabudżetowych należy zadbać o infrastrukturę oraz systematycznie zwiększać środki finansowe przeznaczone na dofinansowanie działalności placówek wsparcia dziennego, by stały się dla dzieci atrakcyjnym miejscem spędzania czasu wolnego. Należy promować działania mające na celu wzrost poziomu usług oferowanych przez placówki wsparcia dziennego oraz upowszechniać, a także promować oferty, których realizacja zapewnia organizowanie dzieciom czasu wolnego, w szczególności w ramach działań środowiskowych.

Dla podniesienia efektywności zabiegów na rzecz wspierania rodzin przeżywających trudności w sprawowaniu funkcji opiekuńczo-wychowawczej oraz wspierania kobiet w ciąży i rodzin oczekujących narodzin dzieci, ze szczególnym uwzględnieniem dzieci ze stwierdzonym w życiu płodowym prawdopodobieństwem dysfunkcji rozwojowych oraz rodzin już wychowujących dzieci z obciążeniami rozwojowymi, należy dostosowywać do potrzeb ofertę usług asystentów rodziny i rozważyć możliwość zatrudnienia większej ich liczby (w miarę możliwości budżetowych i przy wykorzystaniu zewnętrznych źródeł finansowania), co pozwoliłoby na zintensyfikowanie indywidualnej pracy z większą liczbą rodzin.

2.4. Cele i zadania

Większość celów i zadań ujętych w niniejszym Programie ma charakter stały, co uwarunkowane jest prawidłową realizacją zapisów ustawy o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej. Na podstawie diagnozy oraz analizy sprawozdań z realizacji poprzedniego Programu Wspierania Rodziny i Rozwoju Systemu Pieczy Zastępczej na Terenie Miasta Lublin w Latach 2018 – 2021 dokonano weryfikacji i modyfikacji zapisów w wybranych obszarach.

Cel 1	Stwarzanie rodzinom z dziećmi przyjaznych warunków do funkcjonowania w Mieście Lublin
Zadania do realizacji	1. Zapewnienie dostępności miejsc opieki nad dziećmi do lat 3. 2. Rozwijanie infrastruktury dla dzieci w wieku przedszkolnym. 3. Realizacja programów dla rodzin wielodzietnych. 4. Organizowanie różnorodnych form integracji oraz spędzania czasu wolnego dzieci i młodzieży (w tym zajęć sportowych oraz wypoczynku w okresie wakacji letnich i ferii zimowych dla dzieci i młodzieży). 5. Realizacja profilaktycznych programów zdrowotnych.
Wskaźniki realizacji Celu 1	Wskaźniki Zadanie 1. – liczba miejsc opieki nad dziećmi do lat 3 prowadzonych przez Miasto Lublin (nie mniejsza niż 900), – liczba miejsc opieki nad dziećmi do lat 3 objętych dotacją Miasta Lublin (nie mniejsza niż 1000), – liczba żłobków prowadzonych przez Miasto Lublin (nie mniejsza niż 7), – liczba żłobków i klubów dziecięcych dotowanych przez Miasto Lublin (nie mniejsza niż 50), – liczba dzieci korzystających z opieki w żłobkach prowadzonych przez Miasto Lublin (nie mniejsza niż 900), – liczba dzieci korzystających z opieki w żłobkach dotowanych przez Miasto Lublin (nie mniejsza niż 1000), – odsetek gwarantowanych miejsc opieki w publicznych i niepublicznych żłobkach oraz klubach dziecięcych (nie niższy niż 28%). Wskaźniki Zadanie 2. – wykorzystanie co najmniej 90% miejsc w przedszkolach i oddziałach przedszkolnych w jednostkach prowadzonych przez Miasto Lublin, – prowadzenie przez Miasto Lublin co najmniej 90 przedszkoli i oddziałów przedszkolnych, – co najmniej 65% populacji dzieci w wieku przedszkolnym zameldowanych na terenie miasta korzysta z opieki w przedszkolach i oddziałach

	przedszkolnych prowadzonych przez Miasto Lublin, - liczba przedszkoli i oddziałów przedszkolnych dotowanych przez Miasto Lublin, - liczba dzieci korzystających z opieki w przedszkolach i oddziałach przedszkolnych dotowanych przez Miasto Lublin. Wskaźniki Zadanie 3. - liczba rodzin wielodzietnych objętych Programem Rodzina Trzy Plus - minimum 91,5% uprawionych rodzin, - pozyskanie minimum 5 nowych Partnerów Programu „Rodzina Trzy Plus” rocznie, - wydanie min. 2 tys. kart „Rodzina Trzy Plus” - objęcie Programem ogólnopolskiej Karty Dużej Rodziny - minimum 0,5% rocznie więcej rodzin uprawionych, Wskaźniki Zadanie 4. - liczba zorganizowanych pikników, festynów i innych imprez, - przeprowadzenie minimum 2 akcji dla dzieci i młodzieży w okresie ferii zimowych i wakacji letnich, - zapewnienie minimum 3 000 miejsc dla dzieci i młodzieży uczestniczących w zajęciach w czasie ferii zimowych i wakacji letnich, - liczba zorganizowanych spotkań edukacyjnych. Wskaźniki Zadanie 5. - liczba programów profilaktyki zdrowotnej - zrealizowanie minimum 4 programów rocznie, - liczba uczestników programów polityki zdrowotnej-około 10 tys. osób rocznie, - liczba akcji prozdrowotnych dla mieszkańców Lublina - zorganizowanie minimum 3 akcji rocznie, - liczba uczestników akcji prozdrowotnych – około 1 tys. osób rocznie.
Realizatorzy	Wydział Zdrowia i Profilaktyki UML, Wydział Oświaty i Wychowania UML, Wydział Inicjatyw i Programów Społecznych UML, Wydział Sportu UML, Miejski Ośrodek Pomocy Rodzinie w Lublinie.
Cel 2	Wzmacnianie rodzin w wypełnianiu funkcji opiekuńczo – wychowawczych
Zadania do realizacji	1. Realizacja programów edukacyjno-profilaktycznych wzmacniających prawidłowe postawy rodzicielskie (np. szkoła dla rodziców). 2. Zapewnienie dostępności poradnictwa specjalistycznego. 3. Zapewnienie wsparcia rodzinom poprzez funkcjonowanie sieci placówek wsparcia dziennego. 4. Wsparcie rodzin przeżywających trudności opiekuńczo-wychowawcze w formie asystentury rodzin. 5. Prowadzenie grupy wsparcia dla rodzin przeżywających

	trudności w wypełnianiu funkcji opiekuńczo-wychowawczej (pod warunkiem ustabilizowania się sytuacji epidemicznej).
Wskaźniki realizacji Cele 2	Wskaźniki Zadanie 1. - objęcie wsparciem minimum 30 osób rocznie w ramach warsztatów Szkoła dla Rodziców. Wskaźniki Zadanie 2. - objęcie poradnictwem specjalistycznym przez Specjalistyczną Poradnię dla Rodzin oraz pedagogów zatrudnionych w Dziale ds. rodzinnej pieczy zastępczej i asysty rodzinnej minimum 500 rodzin rocznie, - objęcie terapią w ramach działalności Specjalistycznej Poradni dla Rodzin minimum 800 osób/450 rodzin rocznie. Wskaźniki Zadanie 3. - prowadzenie nie mniej niż 10 placówek wsparcia dziennego rocznie, - liczba dzieci, które skorzystały z oferty placówek, nie mniejsza niż 348 dzieci rocznie, - wykorzystanie minimum 75% miejsc w placówkach wsparcia dziennego. Wskaźniki Zadanie 4. - zatrudnienie minimum 15 asystentów rodziny, - objęcie wsparciem asystenta rodziny minimum 225 rodzin rocznie, - objęcie wsparciem asystenta rodziny minimum 550 dzieci rocznie, - liczba rodzin wspierających, - liczba rodzin objętych pomocą w formie rodziny wspierającej, - liczba rodzin objętych koordynacją asystenta rodziny zgodnie z ustawą o wsparciu kobiet w ciąży i rodzin „Za życiem” rocznie - objęcie koordynacją wszystkich rodzin, które zawnioskowały i były do tego uprawnione, - objęcie szkoleniami minimum 20% zatrudnionych asystentów, - liczba ulotek i plakatów edukacyjno-informacyjnych promujących asystenturę rodziny oraz rodzin wspierających (w zależności od możliwości finansowych Miasta Lublin). Wskaźniki Zadanie 5. - liczba osób biorących udział w grupie wsparcia - nie mniej niż 5 osób w ciągu roku (pod warunkiem ustabilizowania się sytuacji epidemicznej), - liczba spotkań grupy wsparcia - nie mniej niż 6 spotkań rocznie (pod warunkiem ustabilizowania się sytuacji epidemicznej).
Realizatorzy	Miejski Ośrodek Pomocy Rodzinie w Lublinie, Centrum

	Interwencji Kryzysowej w Lublinie, organizacje pozarządowe.
Cel 3	Zapobieganie kryzysom i udzielanie pomocy w przypadku wystąpienia sytuacji kryzysowej w rodzinie.
Zadania do realizacji	1. Realizowanie programów profilaktycznych w zakresie zapobiegania niekorzystnym zjawiskom społecznym. 2. Realizacja wsparcia w wymiarze finansowym oraz pozafinansowym na rzecz rodzin z dziećmi. 3. Realizacja projektu „Przyjazny patrol”. 4. Realizacja poradnictwa psychologiczno-pedagogicznego, prawnego i socjalnego w sytuacji ostrej fazy kryzysu. 5. Zapewnienie schronienia w mieszkaniu interwencyjnym osobom znajdującym się w sytuacji kryzysowej.
Wskaźniki realizacji Cele 3	Wskaźniki Zadanie 1. – liczba realizowanych programów z zakresu profilaktyki uzależnień - nie mniejsza niż 100 rocznie, – liczba dzieci i młodzieży objętych programami z zakresu profilaktyki uzależnień - nie mniejsza niż 6 000 rocznie, – liczba realizowanych w ciągu roku programów z zakresu zapobiegania niekorzystnym zjawiskom społecznym, – liczba osób objętych w ciągu roku programami profilaktycznymi w zakresie zapobiegania niekorzystnym zjawiskom społecznym. Wskaźnik Zadanie 2. – liczba rodzin z dziećmi objętych wsparciem finansowym w skali roku, w ramach: – ustawy o pomocy społecznej, – zasiłków rodzinnych i dodatków do zasiłków rodzinnych, – świadczenia pielęgnacyjnego z tyt. rezygnacji z pracy zarobkowej, – jednorazowej zapomogi z tyt. urodzenia się dziecka, – świadczeń rodzicielskich, – świadczeń z funduszu alimentacyjnego – świadczeń „Za życiem”. Wskaźnik Zadanie 3. – realizacja minimum 50 patroli rocznie w ramach projektu „Przyjazny Patrol”. Wskaźnik Zadanie 4. – zapewnienie 27 miejsc noclegowych w mieszkaniach interwencyjnych w sytuacjach kryzysowych. Wskaźniki Zadanie 5. – udzielenie minimum 6000 porad rocznie (psychologicznych, pedagogicznych, prawnych i socjalnych) w kontakcie bezpośrednim.

Realizatorzy	Miejski Ośrodek Pomocy Rodzinie w Lublinie, Centrum Interwencji Kryzysowej w Lublinie, Wydział Zdrowia i Profilaktyki UML, Policja, organizacje pozarządowe.

3. Piecza zastępcza

3.1. Organizacja systemu pieczy zastępczej w świetle obowiązujących przepisów prawa

Uregulowania dotyczące funkcjonowania rodzin zastępczych, rodzinnych domów dziecka i instytucjonalnych form pieczy zastępczej, które aktualnie obowiązują, przyjęto w Ustawie z dnia 9 czerwca 2011 roku o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej. Jest ona kolejnym etapem ewolucji pieczy zastępczej, rozpoczętej w Polsce ponad 12 lat wcześniej.

Normy prawne regulujące kwestie pieczy nad dzieckiem nie pozostającym pod władzą rodzicielską zmieniały się pod wpływem nowych zjawisk społecznych i ekonomicznych. W sferze prawnej zmiany w tym zakresie były spowodowane przede wszystkim ratyfikowaniem przez Polskę międzynarodowych aktów prawnych chroniących prawa człowieka, w szczególności Konwencji Praw Dziecka. Jednym z fundamentów polskiego systemu prawnego stała się koncepcja praw dziecka, w tym prawo do życia w rodzinie, do kontaktów z bliskimi, do pieczy zastępczej, do poszanowania godności, ochrony przed przemocą oraz prawo rodziny do prywatności. Międzynarodowe standardy znalazły swe odzwierciedlenie w zapisach m.in. art. 47 i 48 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej, nakazujących instytucjom publicznym poszanowanie autonomii rodziny względem wpływów państwa, a także uznanie prymatu rodziców w wychowaniu dzieci.³⁰

Ewolucja funkcji i organizacji pieczy zastępczej w Polsce jest odzwierciedleniem relacji państwa do obywateli znajdujących się w trudnej sytuacji. Pierwotnie piecza zastępcza koncentrowała się na wypełnianiu funkcji ratowania dziecka poprzez zabranie go z zagrażającego środowiska rodzinnego i umieszczenie w bezpiecznym środowisku poza rodziną. Aktualnie jest formą pomocy rodzinie poprzez czasowe umieszczenie dziecka poza rodziną i zgodnie z zasadą pomocniczości poprzez pracę z rodzicami dziecka na rzecz poprawy ich funkcjonowania i powrotu dziecka pod ich opiekę.³¹

Reforma pieczy zastępczej wiązała się na z przekazaniem w 1998 roku zadań z sektora oświatowego do obszaru pomocy społecznej. Kolejnym punktem ewolucji uregulowań pieczy zastępczej było uchwalenie Ustawy z 9 czerwca 2011 roku o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej.³² Wejście jej w życie wiązało się z wyłączeniem po 12 latach pieczy zastępczej z systemu pomocy społecznej, powołaniem do życia nowych struktur i nowych zawodów i podkreśleniem przy tym reintegracji rodziny wychowanka jako celu nadrzędnego pieczy zastępczej.

Obowiązujący od stycznia 2012 roku system wspierania rodziny i pieczy zastępczej opiera się na konstytucyjnej zasadzie pomocniczości państwa, poszanowaniu praw dziecka oraz uznawaniu podmiotowości dziecka i rodziny. Dziecko umieszczone w pieczy zastępczej ma m.in. prawo do: wychowania w rodzinnych formach pieczy zastępczej, powrotu do

---

³⁰Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 2 kwietnia 1997 r. (Dz. U. Nr 78, poz. 483 z późn. zm.). <https://sip.lex.pl/#/act/16798613/990986?directHit=true&directHitQuery=konstytucja> (dostęp: 2021-09-29 13:27)

³¹A. Prusinowska-Marek „Praktyka sądowa w zakresie realizacji tymczasowości pieczy zastępczej - raport z badań”, Instytut Wymiaru Sprawiedliwości Warszawa 2018

³²Ustawa z dnia 9 czerwca 2011 r. o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej (t.j. Dz. U. z 2020 r. poz. 821 z późn. zm.). https://sip.lex.pl/#/act/17720793/2946920/wspieranie-rodziny-i-system-pieczy-zastepczej?keyword=Wspieranie%20rodziny%20i%20system%20pieczy%20zast%20C4%99pczej&unitId=passage_497282 (dostęp: 2021-09-29 13:39)

rodziny, utrzymywania osobistych kontaktów z rodzicami i stabilnego środowiska wychowawczego.

Organizacja, rozwój i wspieranie pieczy zastępczej to zgodnie z ustawą o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej zadanie własne powiatu. Preferowaną, przez ustawodawcę, formą sprawowania pieczy zastępczej są formy rodzinne, tj. rodziny zastępcze spokrewnione, niezawodowe, zawodowe i rodzinne domy dziecka. Natomiast umieszczanie dzieci w formach instytucjonalnych pieczy winno następować dopiero w przypadku braku miejsc w rodzinach zastępczych.

Priorytety te znajdują odzwierciedlenie w rekomendacjach odnoszących się do pieczy zastępczej, a wskazanych i scharakteryzowanych w Strategii Rozwiązywania Problemów Społecznych Miasta Lublin 2021 - 2030, przyjętej uchwałą nr 776/XXIV/2020 Rady Miasta Lublin z dnia 17 grudnia 2020 r. Głównym założeniem wskazanego dokumentu strategicznego jest dalszy rozwój rodzinnej pieczy zastępczej, a w szczególności rodzicielstwa zastępczego zawodowego. Ponadto z uwagi na zwiększającą się liczbę dzieci o szczególnych potrzebach, które wymagają umieszczenia w pieczy zastępczej, zasadne jest pozyskanie rodzin zastępczych zawodowych specjalistycznych, jak również utworzenie placówki opiekuńczo-wychowawczej typu specjalistyczno-terapeutycznego. Strategia zakłada także kontynuację działań zmierzających do udzielenia możliwie szerokiego wsparcia istniejącym rodzinom zastępczym i dzieciom w nich umieszczonym, utrzymanie wysokiego standardu opieki w placówkach opiekuńczo-wychowawczych, jak również udzielanie osobom usamodzielnianym wsparcia adekwatnego do ich potrzeb.

3.2. Diagnoza, w tym zasoby Miasta Lublin w zakresie pieczy zastępczej

Ustawa o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej z dnia 9 czerwca 2011 r. (Dz.U. z 2020 poz. 821 oraz z 2021 poz. 159) określa zasady i formy sprawowania pieczy zastępczej oraz zasady i formy wspierania rodziny biologicznej przeżywającej trudności w wypełnianiu swych funkcji opiekuńczo-wychowawczych. Obie te funkcje traktuje jako dopełniające się i wzajemnie powiązane. Do zadań gminy należy praca z rodziną biologiczną i szeroko pojmowana pomoc rodzinie w opiece i wychowaniu dziecka, natomiast do zadań powiatu należy rodzinna i instytucjonalna piecza zastępcza.

Każde dziecko ma prawo do opieki i wychowywania w prawidłowo funkcjonującej rodzinie. Nie zawsze jednak rodziny potrafią lub są w stanie zapewnić potrzebną dzieciom opiekę – nawet jeśli otrzymują od państwa odpowiednie wsparcie. Jeśli wystąpi konieczność wychowania dziecka poza rodziną naturalną, ma ono prawo do opieki i wychowania w pieczy zastępczej. Umieszczenie dziecka w pieczy zastępczej winno następować po wyczerpaniu wszystkich gwarantowanych przepisami możliwości wsparcia rodziny. W sytuacji, kiedy mimo podejmowanych wielostronnych, interdyscyplinarnych działań profilaktycznych i wspierających, rodzina nie jest w stanie zapewnić odpowiednich warunków dla rozwoju dziecka, to system polityki społecznej powinien zapewniać dzieciom prawo do opieki zastępczej. Zasady i formy sprawowania pieczy zastępczej określa ustawa z dnia 9 czerwca 2011 r. o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej. Zgodnie z zapisami tej ustawy, na mocy postanowienia sądu, dziecko może zostać umieszczone w jednej z dwóch form pieczy zastępczej: rodzinnej lub instytucjonalnej.

Założenia ustawy o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej wypełniają zalecenia zawarte w *Ogólnoeuropejskich wytycznych dotyczących przejścia od opieki*

instytucjonalnej do opieki świadczonej na poziomie lokalnych społeczności, jak również w dokumencie komplementarnym: *Wykorzystanie funduszy Unii Europejskiej w celu przejścia od opieki instytucjonalnej do opieki świadczonej na poziomie lokalnych społeczności – zestaw narzędzi*, przygotowanych przez Europejską Grupę Ekspertów ds. Przejścia od Opieki Instytucjonalnej do Opieki Świadczonej na Poziomie Lokalnych Społeczności, działającej przy Komisji Europejskiej³³. Jak wynika z Informacji Rady Ministrów o realizacji w roku 2020 ustawy z dnia 9 czerwca 2011 r. o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej³⁴, w kraju utrzymuje się przewaga formy rodzinnej nad instytucjonalną”

Najczęstsze przyczyny umieszczania dzieci w pieczy zastępczej to: uzależnienia rodziców (w przeważającej mierze uzależnienie od alkoholu), bezradność w sprawach opiekuńczo-wychowawczych, przemoc w rodzinie, niepełnosprawność co najmniej jednego z rodziców, długotrwała lub ciężka choroba co najmniej jednego z rodziców lub pobyt za granicą co najmniej jednego z rodziców. Takie czynniki, jak nieodpowiednie warunki mieszkaniowe, ubóstwo czy bezrobocie nie stanowią przesłanek do odebrania dziecka rodzicom biologicznym.

3.2.1. Rodzinna piecza zastępcza

Intencją i założeniem opieki zastępczej jest jej tymczasowość w związku z czym dziecko powinno przebywać w niej do momentu uregulowania sytuacji życiowej własnej rodziny. Jeżeli praca z rodziną biologiczną nie przynosi oczekiwanych efektów w postaci poprawy jej funkcjonowania decyzję o dalszych jej losach podejmuje Sąd Rodzinny. Postanowieniem Sądu dziecko może pozostać pod opieką rodziny zastępczej lub rodzinnego domu dziecka do momentu osiągnięcia pełnoletności lub usamodzielnienia.

Tabela 21 Rodzinna piecza zastępcza na terenie kraju i Miasta Lublin w latach 2018-2020

Kategoria informacji	2018 rok		2019 rok		2020 rok	
	Polska	Miasto Lublin	Polska	Miasto Lublin	Polska	Miasto Lublin
liczba dzieci w rodzinnych formach pieczy zastępczej	55 152	508	55 458	499	55 486	499
w tym z orzeczoną niepełnosprawnością	6017	34	6 027	43	6 195	43
liczba dzieci umieszczonych w danym roku w rodzinnej pieczy zastępczej	8 048	69	8 717	52	8 376	53
liczba dzieci do 18 roku życia, które opuściły rodzinną pieczę zastępczą	5 970	41	5 850	36	5 958	34

Źródło: Opracowanie własne MOPR na podstawie: dane dotyczące Lublina - Sprawozdań z realizacji zadań z zakresu wspierania rodziny i systemu pieczy zastępczej na terenie Miasta Lublin za lata 2016 – 2020 oraz na podstawie danych Głównego Urzędu Statystycznego- Rodzinna piecza zastępcza lata 2016-2020

³³//www.kapitalludzki.gov.pl/gfx/kapitalludzki/userfiles/93/17_wytyczne_dot_przejscia_od_opieki_instytucjonalnej_do_opieki_swadczonej_na_poziomie_lokalnych_spolcznosci.pdf [dostęp: 10.06.2020].

³⁴ <https://www.gov.pl/web/rodzina/informacja-rady-ministrow-o-realizacji-w-roku-2020-ustawy-z-dnia-9-czerwca-2011-r-o-wspieraniu-rodziny-i-systemie-pieczy-zastepczej> (dostęp 08.10.2021r.)

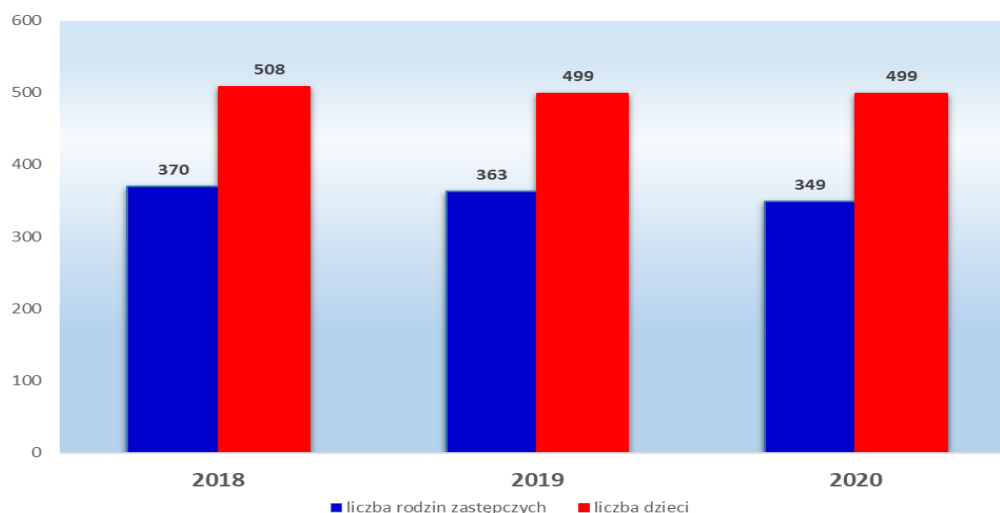
Zgodnie z Informacją Rady Ministrów o realizacji w roku 2020 ustawy z dnia 9 czerwca 2011 r. o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej, w rodzinnej pieczy zastępczej przebywało 55 772 dzieci umieszczonych w 36 838 podmiotach rodzinnej pieczy zastępczej³⁵.

„Liczba rodzin zastępczych w 2020 r. wyniosła 36 137. Zatem zaobserwować można nieznaczny spadek liczby rodzin (o 27 rodzin) w stosunku do roku 2019. Największy spadek w 2020 r. w stosunku do roku poprzedniego (tj. o 0,8%) dotyczył liczby rodzin zastępczych niezawodowych. Natomiast liczba rodzin zastępczych zawodowych spadła o 0,4% w stosunku do 2019 r. Rodziny zastępcze stanowiły 98% ogólnej liczby podmiotów rodzinnej pieczy zastępczej, a pozostałe 2%, w liczbie 702, to rodzinne domy dziecka, których liczba w stosunku do 2019 r. wzrosła o 5%”³⁶.

Jak wskazują dane Urzędu Statystycznego w Lublinie³⁷ w dniu 31 grudnia 2020 r. w województwie lubelskim istniało **1 695** rodzinnych form pieczy zastępczej (odpowiednio: 1 110 rodzin spokrewnionych, 471 rodzin niezawodowych, 71 rodzin zawodowych, 5 zawodowych specjalistycznych, 17 rodzin zawodowych pełniących funkcję pogotowia rodzinnego oraz 21 rodzinnych domów dziecka. W porównaniu z rokiem poprzednim liczba rodzin zastępczych zmniejszyła się o 1,2%, a rodzinnych domów dziecka pozostała na niezmiennym poziomie. Rodziny zastępcze spokrewnione z dzieckiem stanowiły 66,3% wszystkich rodzin zastępczych w województwie, rodziny zastępcze niezawodowe – 28,1%, rodziny zastępcze zawodowe – 5,6%. W ww. formach rodzinnej pieczy zastępczej przebywało **2 597 dzieci**, z czego 499 pochodziło z Miasta Lublin.

Na Wykresie 17. przedstawiono liczbę rodzin zastępczych i dzieci w nich przebywających w Mieście Lublin w latach 2018 – 2020.

Wykres 17. Liczba rodzin zastępczych i dzieci pozostających pod ich opieką w Mieście Lublin w latach 2018 – 2020

Źródło: Opracowanie MOPR, na podstawie danych własnych

³⁵ Tj. rodziny zastępcze spokrewnione, rodziny zastępcze niezawodowe, rodziny zastępcze zawodowe, rodzinne domy dziecka.

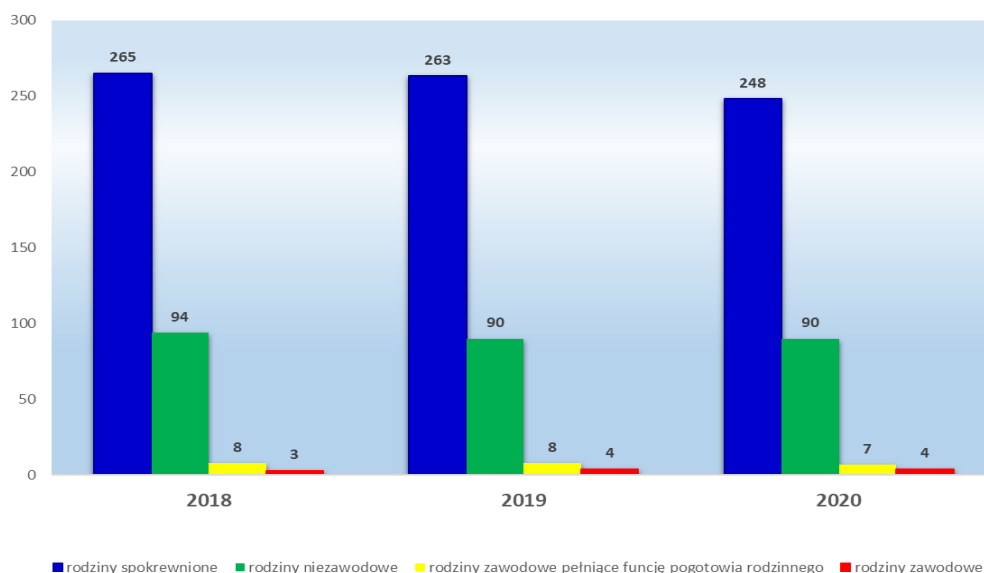
³⁶ <https://www.gov.pl/web/rodzina/informacja-rady-ministrow-o-realizacji-w-roku-2020-ustawy-z-dnia-9-czerwca-2011-r-o-wspieraniu-rodziny-i-systemie-pieczy-zastepczej> (dostęp 08.10.2021r.)

³⁷ Rodzinna piecza zastępcza w województwie lubelskim w 2020 r.

<https://lublin.stat.gov.pl/opracowania-biezace/opracowania-sygnalne/inne-opracowania/rodzinna-piecz-zastepcza-w-województwie-lubelskim-w-2020-r-,22,2.html>

W okresie tym liczba rodzin zastępczych nieznacznie zmniejszyła się z 370 w 2018 r. do 349³⁸ w roku 2020. W odniesieniu do liczby dzieci umieszczonych w rodzinach zastępczych w latach 2018 – 2020, także odnotowano nieznaczny spadek z 508 dzieci w 2018 r. do 499 w 2019 r i 2020 r. Można przyjąć, że liczba rodzin i dzieci w nich przebywających pozostawała na przestrzeni lat 2018 - 2020 na stabilnym poziomie i nie ulegała znaczącym wahaniom.

Wykres 18. Liczba rodzin zastępczych z podziałem na typ w Mieście Lublin w latach 2018-2020³⁹

Źródło: Opracowanie MOPR, na podstawie danych własnych

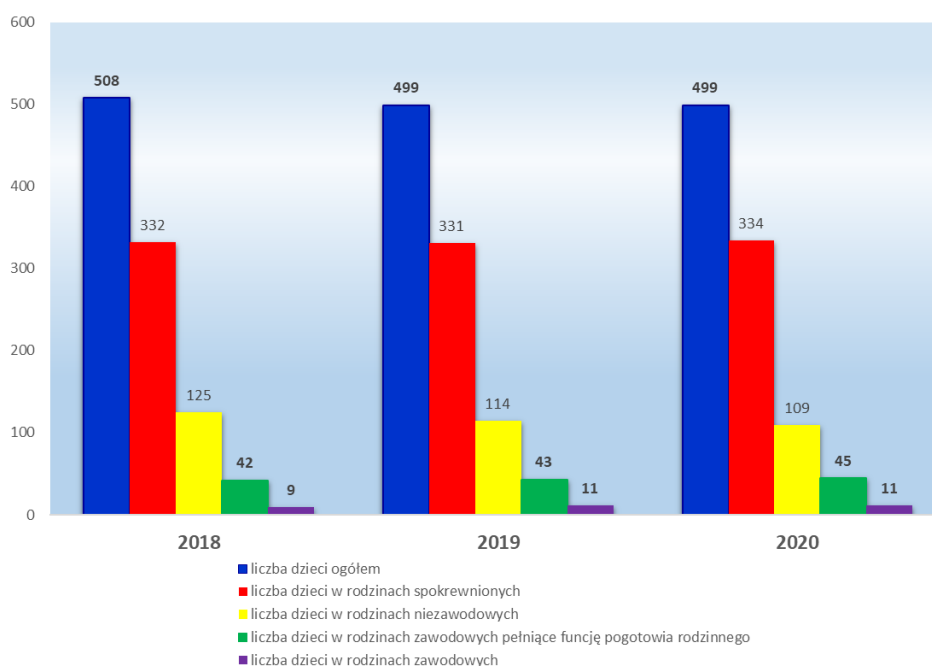
W Lublinie, podobnie jak ma to miejsce w całym kraju, najliczniejszą grupę wśród rodzin zastępczych stanowią rodziny zastępcze spokrewnione. Rodzinę taką tworzą małżonkowie lub osoba samotna, o których mowa w art. 41 ust 1 ustawy, będący wstępnymi lub rodzeństwem dziecka (najczęściej dziadkowie, rzadziej siostry lub bracia). Jak wynika z danych ich odsetek w latach 2018 – 2020 wynosił od 71,6% (w 2018 r.) do 72,4% (w 2019 r.) wszystkich rodzin zastępczych funkcjonujących w Lublinie. W 2020 roku odsetek rodzin zastępczych spokrewnionych nieznacznie zmniejszył się i wynosił ponownie 71%. Odsetek rodzin zastępczych niezawodowych w omawianym okresie oscylował w granicach 25,4% (w 2018 r.) do maksymalnie 25,7% (w 2020 r.), natomiast rodzin zastępczych zawodowych od 2,9% (w 2018 r.) do 3,1% (w 2020 r.).

W latach 2018 - 2020 w rodzinie zastępczej przebywało statystycznie ok 1,4 dziecka. Warto natomiast zwrócić uwagę na znaczące różnice w liczbie dzieci przypadających średnio na rodzinę zastępczą z uwagi na jej typ.

³⁸Dwie rodziny pełnią jednocześnie funkcję rodziny zastępczej spokrewnionej i niezawodowej.

³⁹ W całym analizowanym okresie jedna rodzina pełniła jednocześnie funkcję rodziny zastępczej spokrewnionej i rodziny zastępczej niezawodowej, dlatego w ogólnej liczbie rodzin zastępczych wykazuje się o 1 rodzinę mniej, niż wynika z rachunku matematycznego

Wykres 19. Liczba dzieci umieszczonych w rodzinach zastępczych w Mieście Lublin z podziałem na typ w latach 2018 – 2020

Źródło: Opracowanie MOPR, na podstawie danych własnych

W rodzinach spokrewnionych i niezawodowych wskaźnik ten wahał się między 1,2 a 1,3 dziecka na rodzinę. W rodzinach zawodowych wynosił już od 4 do 5 dzieci na rodzinę. Najwięcej dzieci przypadało na jedną rodzinę zastępczą zawodową pełniącą funkcję pogotowia rodzinnego, w tym przypadku wskaźnik ten wynosił (w zależności od roku) od 5 do 6 dzieci na rodzinę. Wynika to, że specyfiki rodzin zastępczych zawodowych o charakterze pogotowia rodzinnego.

Na terenie Miasta Lublin głównym problemem rozwoju rodzinnej pieczy zastępczej jest niedobór kandydatów na rodziny zastępcze niezawodowe i zawodowe, w tym o charakterze pogotowia rodzinnego i specjalistyczne. Należy zaznaczyć, że w mieście nie ma obecnie zawodowej specjalistycznej rodziny zastępczej, nie funkcjonuje również żaden rodzinny dom dziecka. Pomimo podejmowanych licznych działań, są bardzo duże trudności w pozyskaniu odpowiednich kandydatów, spełniających wszystkie ustawowe wymagania. Wśród rodzin istnieje ponadto obawa przed przyjęciem „cudzych” dzieci z problemami wychowawczymi oraz przed tymczasowością opieki nad dzieckiem, które może wrócić do rodziny biologicznej. Z dotychczasowych doświadczeń wynika, że zarówno dla istniejących rodzin zastępczych, jak i potencjalnych kandydatów, poważną trudność stanowią kontakty z rodzinami biologicznymi dzieci, charakteryzującymi się niekiedy dużą konfliktowością. Przyczyną trudności w pozyskaniu rodzin zastępczych zawodowych może być również wynagrodzenie, które jest niskie w porównaniu do płac, jakie można otrzymać w innych zawodach.

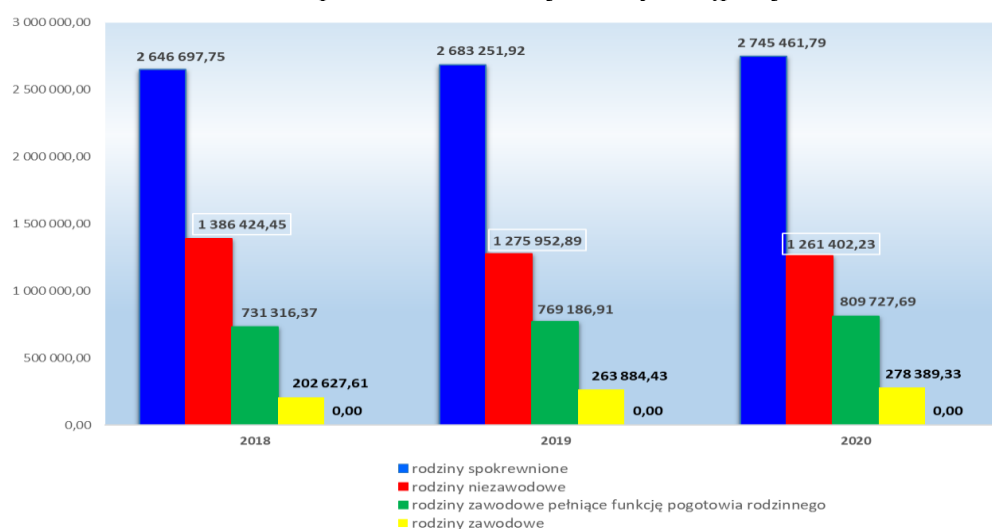
Zabezpieczenie potrzeb wychowanków pieczy zastępczej wymaga właściwego wsparcia rodzin zastępczych w zakresie materialnym, jak również pozafinansowym. Finansowe formy wsparcia rodzin zastępczych, obejmują świadczenia obligatoryjne i fakultatywne. Zgodnie ustawą o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej z dnia 9 czerwca 2011 r. (Dz. U. z 2020 r. poz. 821, z 2021 r. poz. 159, 1006) oraz Obwieszczeniem

Ministra Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej z dnia 10 marca 2021 r. w sprawie wysokości kwot świadczeń przysługujących rodzinie zastępczej i prowadzącemu rodzinny dom dziecka oraz wysokości pomocy dla osoby usamodzielnianej, rodzinom zastępczym przysługują następujące świadczenia obligatoryjne: świadczenie na pokrycie kosztów utrzymania dziecka w rodzinie zastępczej (1 052,00 zł miesięcznie – do dnia 31 maja 2021 r., 1 131,00 zł miesięcznie – od dnia 1 czerwca 2021 r. - na dziecko umieszczone w rodzinie zastępczej niezawodowej i rodzinie zastępczej zawodowej; świadczenie na pokrycie kosztów utrzymania dziecka w rodzinie zastępczej spokrewnionej 694,00 zł miesięcznie – do dnia 31 maja 2021 r., 746,00 zł miesięcznie od dnia 1 czerwca 2021 r., dodatek na dziecko legitymujące się orzeczeniem o niepełnosprawności w kwocie do dnia 31 maja 2021 r. - 211,00 zł miesięcznie, od dnia 1 czerwca 2021 r. - 227,00 zł miesięcznie, dodatek na dziecko umieszczone na podstawie ustawy o postępowaniu w sprawach nieletnich w wysokości - do dnia 31 maja 2021 r. - 211,00 zł miesięcznie, od dnia 1 czerwca 2021 r. - 227,00 zł miesięcznie, środki finansowe na utrzymanie lokalu mieszkalnego lub domu jednorodzinnego dla rodziny zastępczej niezawodowej i zawodowej (w przypadku pobytu w rodzinie zastępczej powyżej 3 dzieci).

Rodziny zastępcze mogą otrzymać również następujące świadczenia fakultatywne: dofinansowanie do wypoczynku poza miejscem zamieszkania dziecka – raz w roku, świadczenie na pokrycie niezbędnych kosztów związanych z potrzebami przyjmowanego dziecka – jednorazowo, świadczenie na pokrycie kosztów związanych z wystąpieniem zdarzeń losowych lub innych zdarzeń mających wpływ na jakość sprawowanej opieki - jednorazowo lub okresowo, jak również świadczenie na pokrycie kosztów związanych z przeprowadzeniem niezbędnego remontu lokalu mieszkalnego lub domu jednorodzinnego (w przypadku rodzin zawodowych).

W latach 2018-2020 wydatki oscylowały między 4,9 mln zł w roku 2018 do ponad 5 mln zł w roku 2020. Obserwowany jest ich stały wzrost.

Wykres 20. Wydatki na rodziny zastępcze funkcjonujące na terenie Miasta Lublin w latach 2018–2020 z podziałem na rodzaj rodziny zastępczej

Źródło: Opracowanie własne MOPR na podstawie Sprawozdań z realizacji zadań z zakresu wspierania rodziny i systemu pieczy zastępczej na terenie Miasta Lublin za lata 2018 – 2020

Najwyższe wydatki ponoszone są na rzecz rodzin zastępczych spokrewnionych, sięgają one od 53,2% do 53,8% łącznych wydatków na rodziny zastępcze. W latach 2018 -

2020 wydatki na świadczenia dla rodzin zastępczych niezawodowych wynosiły od 24,7% do 27,9% łącznych wydatków. Na rodziny zawodowe pełniące funkcję pogotowia rodzinnego przypadało od 14,7% do 16,2% natomiast na pozostałe rodziny zastępcze zawodowe od 4,1% do 5,4% wydatków.

Tabela. 22 Wydatki ⁴⁰ na rodziny zastępcze funkcjonujące na terenie Miasta Lublin w latach 2018– 2020 z podziałem na rodzaj rodziny zastępczej

Rok	2018	2019	2020
Łączny koszt	4 967 066,18	4 992 276,15	5 094 981,04
rodziny zastępcze spokrewnione z dzieckiem	2 646 697,75	2 683 251,92	2 745 461,79
rodziny zastępcze niezawodowe	1 386 424,45	1 275 952,89	1 261 402,23
rodziny zastępcze zawodowe	202 627,61	263 884,43	278 389,33
rodziny zastępcze zawodowe pełniące funkcję pogotowia rodzinnego	731 316,37	769 186,91	809 727,69
rodziny zastępcze specjalistyczne	0	0	0

Źródło: Opracowanie własne MOPR na podstawie Sprawozdań z realizacji zadań z zakresu wspierania rodziny i systemu pieczy zastępczej na terenie Miasta Lublin za lata 2018 – 2020

Zgodnie z art. 80 ust. 1a ustawy o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej, rodzinie zastępczej oraz prowadzącemu rodzinny dom dziecka, na każde umieszczone dziecko do ukończenia 18 roku życia, przysługuje **dodatek w wysokości świadczenia wychowawczego** określonego w przepisach ustawy z dnia 11 lutego 2016 r. o pomocy państwa w wychowywaniu dzieci, zwany dalej „**dodatkiem wychowawczym**”. Zgodnie z art. 87 ust. 1 i 1a ustawy, dodatek wychowawczy przyznaje się od dnia faktycznego umieszczenia dziecka w rodzinie zastępczej do dnia faktycznego opuszczenia przez dziecko rodziny zastępczej, nie dłużej jednak niż do ukończenia 18 roku życia. Prawo do dodatku wychowawczego ustala się na okres 12 miesięcy.

Tabela 23. Realizacja dodatku wychowawczego dla dzieci w rodzinach zastępczych na terenie Miasta Lublin w latach 2018 - 2020

Rok	Liczba dzieci	Liczba świadczeń	Wyplacona kwota
2018	427	4 464	2 208 039,34 zł
2019	428	4 422	2 178 329,97 zł
2020	429	4 496	2 219 546,02 zł

Źródło: Opracowanie własne MOPR na podstawie Sprawozdań z realizacji zadań z zakresu wspierania rodziny i systemu pieczy zastępczej na terenie Miasta Lublin za lata 2018 – 2020

⁴⁰ Wydatki ujmują świadczenia na dzieci pochodzące z Lublina i dzieci pochodzące z innych powiatów umieszczonych w lubelskich rodzinach zastępczych, wynagrodzenia rodzin zastępczych zawodowych.

Zgodnie z § 4 ust. 1 pkt 1 i 2 Rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 30 maja 2018 r. w sprawie szczegółowych warunków realizacji rządowego programu „Dobry Start” (Dz. U. z 2018 r. poz. 1061), świadczenie dobry start przysługuje rodzicom, opiekunom faktycznym, rodzinom zastępczym, osobom prowadzącym rodzinny dom dziecka, dyrektorom placówek opiekuńczo–wychowawczych, dyrektorom regionalnych placówek opiekuńczo–terapeutycznych – raz w roku na dziecko, osobom uczącym się – raz w roku. Na podstawie § 4 ust. 2 pkt 1 i 2 rozporządzenia, świadczenie dobry start przysługuje w związku z rozpoczęciem roku szkolnego do ukończenia: przez dziecko lub osobę uczącą się 20. roku życia oraz do ukończenia przez dziecko lub osobę uczącą się 24. roku życia – w przypadku dzieci lub osób uczących się i legitymujących się orzeczeniem o niepełnosprawności. Według § 5 ust. 1 rozporządzenia, świadczenie dobry start przysługuje osobom, o których mowa w § 4 ust. 1, w wysokości 300,00 zł.

Tabela 24. Realizacja świadczenia „Dobry start” dla dzieci umieszczonych w rodzinach zastępczych na terenie Miasta Lublin w latach 2018 - 2020

Rok	Liczba rodzin	Liczba uczniów i osób uprawnionych do świadczenia	Liczba świadczeń	Wydatek
2018	255	317	317	95 100,00 zł
2019	244	310	305 ⁴¹	91 500,00 zł
2020	243	311	310 ⁴²	93 000,00 zł

Źródło: Opracowanie własne MOPR w Lublinie

Rok 2021 przyniósł zmiany w programie „Dobry start”, do 30 czerwca 2021 roku świadczenie „Dobry Start” wypłacały gminy lub powiatowe centra pomocy rodzinie. Zgodnie z rozporządzeniem Rady Ministrów z dnia 15 czerwca 2021 r. w sprawie szczegółowych warunków realizacji rządowego programu „Dobry start”, począwszy od roku szkolnego 2021/2022 świadczenie, będzie przyznawał i wypłacał Zakład Ubezpieczeń Społecznych.

Według nowych zasad, wnioski o świadczenie dobry start można składać do ZUS wyłącznie drogą elektroniczną przez portal informacyjno-usługowy Emp@tia, bankowość elektroniczną lub portal PUE ZUS.

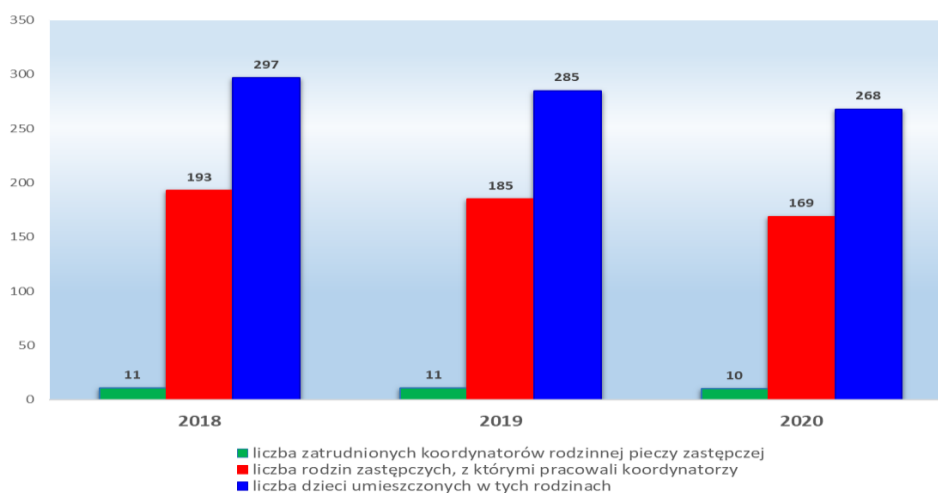
3.2.2. Pozafinansowe formy wsparcia rodzin zastępczych

Poza wsparciem finansowym, wynikającym z przepisów ustawy o pieczy zastępczej, rodziny zastępcze mogą skorzystać z **niefinansowych form pomocy**. Miejski Ośrodek Pomocy Rodzinie, jako organizator pieczy zastępczej w Mieście Lublin, obejmuje rodziny zastępcze pomocą w różnych obszarach ich funkcjonowania. Jedną z wiodących form jest **wsparcie rodziny przez koordynatora rodzinnej pieczy zastępczej**.

⁴¹ Wydano dwie decyzje odmawiające prawa do świadczenia „dobry start”. W przypadku 3 dzieci świadczenia zostały wypłacone w miesiącu styczniu 2020 r.

⁴² W przypadku 3 dzieci wypłacono w styczniu 2020 r. trzy świadczenia za 2019 r. w kwocie 900,00 zł, w przypadku 2 dzieci świadczenia przyznane w 2020 r. zostały wypłacone w miesiącu styczniu 2021 r.

Wykres 21. Liczba koordynatorów rodzinnej pieczy zastępczej zatrudnionych na terenie Miasta Lublin, liczba rodzin i dzieci objętych wsparciem koordynatorów w latach 2018 – 2020

Źródło: Opracowanie własne MOPR w Lublinie

Jak wynika z danych przedstawionych na Wykresie 21. liczba zatrudnionych w Miejskim Ośrodku Pomocy Rodzinie w Lublinie koordynatorów utrzymywała się na podobnym poziomie, w roku 2018 i 2019 zatrudnionych było 11 koordynatorów rodzinnej pieczy zastępczej, natomiast w 2020 - 10 koordynatorów. Liczba rodzin zastępczych z którymi pracowali koordynatorzy rodzinnej pieczy zastępczej zmniejszyła się ze 193 w 2018 do 169 w 2020 roku. Z uwagi na ogłoszony na terenie Polski w dniu 20 marca 2020 roku stan epidemii i obostrzenia związane z ograniczeniem kontaktów bezpośrednich koordynatorzy pracowali z rodzinami wykorzystując, m.in. metody i techniki porozumiewania się na odległość. Z uwagi na złożone problemy w rodzinach zastępczych oraz interwencje, w większości przypadków koordynatorzy pozostawali w stałym, osobistym kontakcie z opiekunami zastępczymi oraz dziećmi umieszczonymi w rodzinach zastępczych.

Inną formą wsparcia, umożliwiającą opiekunom zastępczym, m.in. korzystanie z urlopow są **rodziny pomocowe**. Zgodnie z art. 73 ustawy, w przypadku czasowego niesprawowania opieki nad dzieckiem przez rodzinę zastępczą lub prowadzącego rodzinny dom dziecka, piecza zastępcza nad dzieckiem może zostać powierzona rodzinie pomocowej. Może to mieć miejsce, w szczególności w okresie:

- czasowego niesprawowania opieki nad dzieckiem przez rodzinę zastępczą lub prowadzącego rodzinny dom dziecka w związku z wypoczynkiem, o którym mowa w art. 69, udziałem w szkoleniach lub pobytem w szpitalu;
- wystąpienia nieprzewidzianych trudności lub zdarzeń losowych w rodzinie zastępczej lub rodzinnym domu dziecka.

Rodzina zastępcza zawodowa, rodzina zastępcza niezawodowa lub prowadzący rodzinny dom dziecka może przyjąć dziecko, jako rodzina pomocowa, bez względu na liczbę dzieci pozostających pod ich opieką. Pomoc ta ma charakter tymczasowy (pobyt dziecka w rodzinie pomocowej nie może przekroczyć 2 miesięcy), a podstawą umieszczenia dziecka w rodzinie pomocowej jest umowa zawarta między starostą a rodziną pomocową.

Tabela 25. Liczba rodzin pomocowych na terenie Miasta Lublin, liczba podpisanych umów o pełnienie funkcji rodziny pomocowej oraz liczba dzieci umieszczonych w tych rodzinach w latach 2018 – 2020

Rok	Liczba umów	Liczba rodzin	Liczba dzieci
2018	7	6	10
2019	5	3	9
2020	6	5	11

Źródło: Opracowanie własne MOPR w Lublinie

Jak wynika z danych zawartych w Tabeli 25. w 2020 roku zawarto o 2 umowy mniej niż w roku 2018. Należy jednak zaznaczyć, że wszystkie wnioski rodzin zastępczych o umieszczenie podopiecznych na określony czas w rodzinie pomocowej zostały rozpatrzone pozytywnie.

Wszystkie rodziny zastępcze miały też możliwość skorzystania z bezpłatnego poradnictwa pedagogicznego udzielanego przez specjalistów w Dziale ds. rodzinnej pieczy zastępczej i asysty rodzinnej Miejskiego Ośrodka Pomocy Rodzinie.

Lubelskie rodziny zastępcze korzystały również z wsparcia w formie zatrudnienia **osoby do pomocy przy sprawowaniu opieki nad dziećmi i przy pracach gospodarskich**. Zgodnie z art. 57 ust 1a ustawy w przypadku, gdy w rodzinie zastępczej zawodowej lub rodzinie zastępczej niezawodowej przebywa więcej niż 3 dzieci, na wniosek rodziny zastępczej, zatrudnia się osobę do pomocy przy sprawowaniu opieki nad dziećmi i przy pracach gospodarskich. W latach 2018-2020 zawierano corocznie od 7 do 9 umów o świadczenie tego typu usług.

Jednym z bardzo istotnych elementów systemu pieczy zastępczej jest **postępowanie diagnostyczno-konsultacyjne w celu pozyskiwania, szkolenia i kwalifikowania osób do pełnienia funkcji rodziny zastępczej**. Szczególnie trudnym zadaniem jest pozyskanie kandydatów odpowiednio zmotywowanych i spełniających kryteria wskazane w ustawie o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej. W tym celu corocznie realizowane są działania promujące rodzicielstwo zastępcze, akcje i kampanie promocyjne (przede wszystkim obchody Dnia rodzicielstwa zastępczego, rozpowszechnianie plakatów i ulotek, publikacje prasowe, internetowe, materiały radiowe i telewizyjne). Informacje dotyczące poszukiwania kandydatów rozpowszechniane są także za pośrednictwem strony internetowej Ośrodka oraz lokalnych mediów. W 2020 roku działania te były utrudnione. Z uwagi na ogłoszony stan epidemii COVID-19 w 2020 i 2021 roku nie odbyły się imprezy z okazji obchodów Dnia Rodzicielstwa Zastępczego.

W 2020 roku do siedziby Działu ds. rodzinnej pieczy zastępczej i asysty rodzinnej zgłosiło się **16 rodzin** zamierzających podjąć starania o ustanowienie ich rodzinami zastępczymi, z którymi przeprowadzono **38 spotkań informacyjnych** na temat warunków, jakie muszą spełniać kandydaci do pełnienia funkcji rodziny zastępczej. Efektem spotkań było przeszkolenie 4 rodzin do pełnienia funkcji rodziny zastępczej, 2 rodziny zostały ustanowione rodzinami zastępczymi, a 10 rodzin zostało zapoznanych z procedurą kwalifikacyjną.

W celu prowadzenia badań psychologicznych osób będących kandydatami na rodziny zastępcze lub osób ustanowionych rodzinami zastępczymi zakupiono w 2017 roku kwestionariusz CIUDA, przeznaczony do diagnozowania kandydatów na rodziców adopcyjnych, opiekunów zastępczych, opiekunów prawnych i mediatorów. Narzędzie

to pozwala na ocenę zmiennych osobowościowych, stylów wychowania i zdolności danej osoby do zapewnienia odpowiedniej opieki dziecku biologicznemu, adoptowanemu, w rodzinie zastępczej, w placówce opiekuńczej, a także osobie starszej czy niepełnosprawnej. W latach 2018-2020 w sumie wydano 169 opinii dotyczących motywacji i predyspozycji do pełnienia funkcji rodziny zastępczej.

Rodzinna piecza zastępcza powinna być sprawowana przez osoby, które nie tylko mają odpowiednie predyspozycje osobowościowe, ale także zostały przeszkolone do wykonywania tego zadania. **Szkolenie rodzin zastępczych**, przede wszystkim zawodowych, jest ważnym elementem systemu rodzinnej pieczy zastępczej. Szkolenia są prowadzone na podstawie programów szkoleniowych dla kandydatów do sprawowania pieczy zastępczej, zatwierdzonych decyzją Ministra Rodziny Pracy i Polityki Społecznej.

Właściwy dobór kandydatów, ich dobre przygotowanie merytoryczne, jak również wspieranie funkcjonujących rodzin zastępczych, to działania szczególnie istotne w kontekście trudności, z jakimi borykają się dzieci umieszczone w rodzinnej pieczy zastępczej. Do najczęściej spotykanych trudności wychowawczych obserwowanych u dzieci przebywających w rodzinach zastępczych należą: zaburzone więzi, stosowanie przemocy jako forma rozwiązywania różnych sytuacji życiowych, brak umiejętności społecznych np. nieznanostwo zasad prawidłowej komunikacji, nieumiejętostwo radzenia sobie z emocjami, zaniżona samoocena, ciągłe obwinianie siebie, uzależnienia, podatnostwo na złe wpływy, porównywanie rodziców zastępczych do biologicznych (idealizowanie swojej przeszłości), nieprzystosowanie do życia w świecie zasad i norm, niezrozumienie i brak akceptacji struktury rodziny, wzajemnych relacji, praw i obowiązków, kłamstwa, ucieczki, kradzieże, poważne zaległostci edukacyjne, problemy zdrowotne (uzależnienia), niediagnozowane w porę problemy fizyczne i psychiczne, nadpobudliwostwo, alkoholowy zespół płodowy – FAS.

Wydając postanowienie o ustanowieniu rodziny zastępczej, sąd kieruje się przesłanką więzów krwi i, o ile jest to możliwe umieszcza dziecko w najbliższym mu środowisku czyli ustanawia rodzinę zastępczą spokrewnioną w osobach dziadków (najczęstciej) lub rodzeństwa. Należy podkreślić, że są to głównie osoby w podeszłym wieku lub przeciwnie – w bardzo młodym wieku (rodzeństwo). Zaawansowany lub bardzo młody wiek może rzutować na poziom wydolności opiekuńczo-wychowawczej. Analizy danych wynikających z doświadczeń koordynatorów rodzinnej pieczy zastępczej i pracowników socjalnych pracujących z rodzinami zastępczymi wskazują, że dzieci umieszczone w spokrewnionych rodzinach zastępczych często mają zdiagnozowane zaburzenia zachowania i emocji, sprawiają różnego rodzaju trudności wychowawcze, mają problemy z uczeniem się. Problemy jakie sprawiają często przerastają kompetencje opiekunów zastępczych.

Projekt „**Wsparcie rodziny i systemu pieczy zastępczej na terenie Miasta Lublin**”, współfinansowany ze środków Europejskiego Funduszu Społecznego (umowa nr 47/RPLU.11.02.00-06-0046/17-00 o dofinansowanie została podpisana dniu 22 maja 2018 r), którego realizatorem jest Miejski Ośrodek Pomocy Rodzinie w Lublinie, stanowi odpowiedź na występujące problemy. Działania podejmowane w ramach projektu mają na celu wzrost umiejętności wychowawczych rodziców zastępczych, wzrost kompetencji psychoedukacyjnych dzieci umieszczonych w pieczy zastępczej oraz wzrost liczby kandydatów na rodziny zastępcze. Do uczestnictwa w projekcie zrekrutowano 20 rodzin

zastępczych, 30 dzieci przebywających w rodzinach zastępczych oraz 24 osoby dorosłe/opiekunowie zastępczy/kandydaci na opiekunów zastępczych.

W ramach projektu prowadzono dwie grupy wsparcia (dla rodzin zastępczych spokrewnionych i niezawodowych, przeprowadzono szkolenie dla kandydatów na rodzinę zastępczą niezawodową i dla ustanowionych rodzin zastępczych niezawodowych wg Programu PRIDE Rodzinna Piecza Zastępcza (12 osób) i szkolenie Trening umiejętności wychowawczych. Celem treningu umiejętności wychowawczych było nabycie przez opiekunów zastępczych umiejętności aktywnego, wspierającego słuchania, nawiązania współpracy z dzieckiem, modyfikowanie niepożądanych lub nieodpowiednich zachowań, wyrażania oczekiwań, rozpoznawania, wyrażania i akceptowania uczuć. W ramach ww. projektu zrealizowano także zadania: „Wsparcie psychologiczne”, które polegało na organizacji i realizacji wsparcia psychologicznego skierowanego do 20 opiekunów zastępczych, „Wsparcie dla dzieci przebywających w rodzinnej formie pieczy zastępczej”, które polegało na organizacji i realizacji 5 bloków tematycznych skierowanych do 30 dzieci:

1. „Broker edukacyjny”,
2. „Zajęcia wyrównujące wiedzę z wybranych przedmiotów szkolnych”, (z matematyki, z języka angielskiego),
3. „Warsztaty rozwijające umiejętności radzenia sobie w okresie dojrzewania,
4. „Zajęcia socjoterapeutyczne dla dzieci z zaburzeniami zachowania”,
5. „Zajęcia w ramach wczesnego wspomaganie rozwoju”.

W roku 2020 w ramach projektu realizowano Zadanie Nr 1 „Wzmocnienie kompetencji i kwalifikacji opiekunów zastępczych oraz kandydatów na rodziny zastępcze”, dzięki któremu **12 osób** ukończyło „Szkolenie dla kandydatów na rodzinę zastępczą niezawodową i ustanowionych rodzin zastępczych niezawodowych wg programu PRIDE Rodzinna Piecza Zastępcza”.

Ponadto w 2020 roku realizowano **Projekt „Wsparcie dzieci umieszczonych w pieczy zastępczej w okresie epidemii COVID-19”**. W dniu 27 sierpnia 2020 r. została podpisana umowa Nr 1123 w ramach Programu Operacyjnego Wiedza Edukacja Rozwój lata 2014-2020 – Działanie 2.8. Rozwój usług społecznych świadczonych w środowisku lokalnych, PI 9iv: Ułatwienie dostępu do przystępnych cenowo, trwałych oraz wysokiej jakości usług, w tym opieki zdrowotnej i usług socjalnych świadczonych w interesie ogólnym, pomiędzy Wojewodą Lubelskim a Miastem Lublin.

W ramach projektu objęto wsparciem **310 rodzin zastępczych w zakresie zwalczania** lub przeciwdziałania skutkom pandemii COVID-19 (z czego 226 rodzin zastępczych spokrewnionych, 73 rodziny zastępcze niezawodowe i 11 rodzin zastępczych zawodowych). Zakupiono rodzinom zastępczym i przekazano łącznie:

- 93 sztuki sprzętu komputerowego dla dzieci umieszczonych w rodzinach zastępczych (w celu realizacji nauki zdalnej),
- 8 290 sztuk maseczek, 42 400 sztuk rękawiczek, 843 litrów środków dezynfekcyjnych,
- wyposażono 7 miejsc kwarantanny/izolacji.

W celu utrzymania więzi emocjonalnych, w siedzibie Działu ds. rodzinnej pieczy zastępczej i asysty rodzinnej oraz na terenach przyjaznym dzieciom i rodzinie (np. place zabaw, parki rozrywki) organizowane są **spotkania rodzin naturalnych** (rodziców,

rodzeństwa, dziadków, osób bliskich dziecku) z dziećmi umieszczonymi w rodzinnej pieczy zastępczej. Do spotkań tych uczestnicy przygotowywani byli przez specjalistów (pedagoga, psychologa), koordynatora rodzinnej pieczy zastępczej lub asystenta rodziny. W 2018 roku odbyło się 65 takich spotkań, w 2019 zorganizowano 67 spotkań, w czasie których rodziny naturalne mogły skorzystać z porad specjalistów. Z uwagi na stan epidemii, a tym samym na konieczność ochrony przed wirusem SARS-COV-2 w ciągu całego 2020 roku zorganizowano 32 takie spotkania (o 35 spotkań mniej w stosunku do roku 2019). Spotkania odbywały się z zachowaniem reżimu sanitarnego.

3.2.3. Instytucjonalna piecza zastępcza

W przypadku braku możliwości umieszczenia dziecka w rodzinnych formach pieczy zastępczej, opieka i wychowanie zapewniane są w **formie instytucjonalnej**. Placówki opiekuńczo-wychowawcze świadczą całodobową opiekę, wychowanie oraz zaspokajanie potrzeb bytowych i rozwojowych dzieci. Zapisy Ustawy stopniowo ograniczają rolę instytucji w opiece nad małoletnimi pozbawionymi opieki rodziców biologicznych. Wskazane zostały terminy zmniejszania liczby wychowanków placówek, które powstały przed dniem 1 stycznia 2012 r. Placówki te od dnia 1 stycznia 2021 r. uzyskały standard 14-osobowy. Podwyższono także kryterium wieku dzieci umieszczanych w instytucjonalnej pieczy zastępczej, wprowadzając regulacje pozwalające na umieszczanie w nich wyłącznie dzieci powyżej 10. roku życia. Od dnia 1 stycznia 2020 r. wiek dzieci przebywających w placówkach opiekuńczo-wychowawczych nie może być niższy niż 10 lat.

Zgodnie z danymi GUS „W końcu 2020 r. działało w Polsce 1 205 placówek instytucjonalnej pieczy zastępczej, z tego 1 193 placówki opiekuńczo-wychowawcze, 10 regionalnych placówek opiekuńczo-terapeutycznych oraz 2 interwencyjne ośrodki preadopcyjne. Do placówek opiekuńczo-wychowawczych zaliczamy placówki socjalizacyjne (751), rodzinne (223), interwencyjne (43), specjalistyczno-terapeutyczne (22) oraz placówki łączące zadania (154).⁴³

W 2020 roku w placówkach instytucjonalnej pieczy zastępczej było 17 991 miejsc, w tym w placówkach socjalizacyjnych były 11 822 miejsca, w placówkach łączących zadania 3 179, a rodzinnych, interwencyjnych i specjalistyczno-terapeutycznych odpowiednio - 1 682, 675 i 282. Pozostałe placówki posiadały łącznie 351 miejsc.

Na koniec 2020 r. w instytucjonalnej pieczy zastępczej przebywało **16 029 dzieci**. Najliczniejszą grupę stanowili wychowankowie w wieku 14–17 lat (7 196 dzieci). Druga co do wielkości zbiorowość (4 052 osób) to dzieci w wieku 10–13 lat. Najmniej liczna była najmłodsza grupa wiekowa poniżej 1 roku (169 wychowanków). W placówkach instytucjonalnej pieczy zastępczej przebywało również 1 696 pełnoletnich, uczących się wychowanków.⁴⁴

W województwie lubelskim w 2020 r. działało 81 placówek opiekuńczo-wychowawczych, które stanowiły 6,7% wszystkich tego typu placówek w kraju. W porównaniu z rokiem poprzednim liczba placówek zwiększyła się o 2,5%. Zwiększenie to

⁴³ Źródło raport GUS z 13.05.2021 r. „Piecza zastępcza w 2020 r.” https://stat.gov.pl/files/gfx/portalinformacyjny/pl/defaultaktualnosci/6000/1/5/1/pieczza_zastepcza_w_2020_r.pdf, wejście 28.07.2021 .godz. 11.48

⁴⁴ Źródło raport GUS z 13.05.2021 r. „Piecza zastępcza w 2020 r.” https://stat.gov.pl/files/gfx/portalinformacyjny/pl/defaultaktualnosci/6000/1/5/1/pieczza_zastepcza_w_2020_r.pdf, wejście 28.07.2021 .godz. 11.50

wynika z konieczności reorganizacji istniejących placówek poprzez ich podział na mniejsze zgodnie z wymogami ustawy.

Placówki posiadały łącznie 1 099 miejsc. Łączące zadania dysponowały 419 miejscami (38,1% wszystkich miejsc w placówkach instytucjonalnej pieczy zastępczej). Mniej miejsc posiadały placówki socjalizacyjne (35,3%), placówki rodzinne (25,9%) i interwencyjne (0,6%).⁴⁵

W placówkach instytucjonalnej pieczy zastępczej na terenie województwa lubelskiego w 2020 roku łącznie przebywało 936 dzieci. W porównaniu z 2019 r. **było to o 23 dzieci mniej.** Najwięcej wychowanków przebywało w placówkach łączących zadania – 41,7%, a następnie w placówkach socjalizacyjnych – 36,9%, rodzinnych – 20,9% i interwencyjnych – 0,5%. Najliczniejszą grupę podopiecznych instytucjonalnej pieczy zastępczej stanowili wychowankowie w wieku 14–17 lat (40,9% ogółu wychowanków). Druga co do wielkości zbiorowość (23,9%) to dzieci w wieku 10–13 lat. Najmniej liczna (3,3%) była najmłodsza grupa wiekowa 0–3 lata. W placówkach instytucjonalnej pieczy zastępczej przebywało również 14,0% pełnoletnich wychowanków uczących się.⁴⁶

System pieczy zastępczej w Mieście Lublin obejmuje formy instytucjonalne w postaci **placówek opiekuńczo-wychowawczych typu socjalizacyjnego, interwencyjnego i rodzinnego.**

W 2018 roku w Lublinie funkcjonowało **17 placówek opiekuńczo-wychowawczych**, w tym:

- 2 placówki socjalizacyjne (3 placówki socjalizacyjne do 31 marca 2018 roku),
- 4 placówki rodzinne (3 placówki rodzinne do 31 marca 2018 roku),
- 1 interwencyjna
- 10 łączących funkcję placówki socjalizacyjnej i interwencyjnej.

Miasto Lublin prowadziło 13 placówek (1 socjalizacyjną, 1 rodzinną, 10 łączących funkcje socjalizacyjną i interwencyjną oraz 1 interwencyjną). Na podstawie umowy zlecającej podmiotom pozarządowym ich prowadzenie, działały 4 placówki – do 31 marca 2018 r., były to 2 placówki socjalizacyjne i 2 placówki typu rodzinnego. Z dniem 1 kwietnia 2018 roku 1 placówka socjalizacyjna – Dom im. Matki Weroniki została przekształcona w placówkę typu rodzinnego. Zatem w okresie od kwietnia do grudnia działały: 1 placówka socjalizacyjna (Dom Młodzieży SOS) i 3 placówki typu rodzinnego (Dom im. Matki Weroniki, Rodzinny Dom im. św. Dominika, Rodzinny Dom im. Serca Jezusa).

W 2019 r. zostały podjęte działania związane z reorganizacją dwóch placówek prowadzonych przez Miasto Lublin i jednej prowadzonej na zlecenie Miasta Lublin, w celu dostosowania ich do standardów określonych w art. 95 ust. 3. ustawy o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej, zgodnie z którym w placówce opiekuńczo-wychowawczej typu socjalizacyjnego, interwencyjnego lub specjalistyczno-terapeutycznego można umieścić, w tym samym czasie, łącznie nie więcej niż 14 dzieci oraz osób, które osiągnęły

⁴⁵ Źródło raport GUS z 30.06.05.2021 r. „Instytucjonalna piecza zastępcza w województwie lubelskim w 2020 r.” https://stat.gov.pl/files/gfx/portalinformacyjny/pl/defaultaktualnosci/6000/1/5/1/pieczka_zastepcza_w_2020_r.pdf, wejście 28.07.2021 .godz. 11.45

https://stat.gov.pl/files/gfx/portalinformacyjny/pl/defaultaktualnosci/6000/1/5/1/pieczka_zastepcza_w_2020_r.pdf, wejście 28.07.2021 .godz. 11.50

⁴⁶ Źródło raport GUS z 30.06.05.2021 r. „Instytucjonalna piecza zastępcza w województwie lubelskim w 2020 r.” https://stat.gov.pl/files/gfx/portalinformacyjny/pl/defaultaktualnosci/6000/1/5/1/pieczka_zastepcza_w_2020_r.pdf, wejście 28.07.2021 .godz. 11.45

pełnoletność przebywając w pieczy zastępczej, o których mowa w art. 37. W dotychczasowym kształcie placówki te mogły funkcjonować do dnia 1 stycznia 2021 r.

Z dniem 1 września 2020 roku reorganizacji uległa, działająca na zlecenie Miasta Lublin placówka opiekuńczo-wychowawcza Dom Młodzieży SOS dysponująca 30 miejscami, w wyniku której powstały 2 placówki opiekuńczo-wychowawcze - Dom Młodzieży SOS nr 1 i Dom Młodzieży SOS nr 2. Każda z nich po reorganizacji dysponuje 14 miejscami.

W dniu 15 października 2020 roku Rada Miasta Lublin przyjęła uchwałę nr 721/XXII/2020 w sprawie reorganizacji Pogotowia Opiekuńczego w Lublinie oraz nadania statutów placówkom opiekuńczo-wychowawczym: Interwencyjnej Placówce Opieki nad Dzieckiem w Lublinie i Domowi dla Dzieci „Przyłądek” w Lublinie oraz uchwałę nr 722/XXII/2020 Rady Miasta Lublin w sprawie reorganizacji Domu Dziecka im. Janusza Korczaka w Lublinie oraz nadania statutów placówkom opiekuńczo-wychowawczym: Dom Dziecka im. Janusza Korczaka nr 1 w Lublinie i Dom Dziecka im. Janusza Korczaka nr 2 w Lublinie. Uzyskano zezwolenia Wojewody Lubelskiego z dnia 30.12.2020 roku na prowadzenie tych placówek.

Obecnie na terenie Miasta Lublin działa 20 placówek opiekuńczo-wychowawczych:

- 3 placówki socjalizacyjne,
- 4 placówki rodzinne,
- 1 interwencyjna.
- 12 łączących funkcję placówki socjalizacyjnej i interwencyjnej.

Miasto Lublin prowadzi 15 placówek opiekuńczo-wychowawczych (12 łączących zadania placówek interwencyjnych i socjalizacyjnych, 1 placówkę interwencyjną 1 placówkę socjalizacyjną i 1 placówkę rodzinną), a 5 placówek opiekuńczo-wychowawczych prowadzonych jest przez podmioty pozarządowe na zlecenie Miasta Lublin (2 placówki socjalizacyjne, 3 placówki rodzinne).

Tabela 26. Placówki opiekuńczo-wychowawcze na terenie Miasta Lublin w 2020 roku

Placówki opiekuńczo – wychowawcze			Prowadzone przez Miasto Lublin				Działające na zlecenie Miasta Lublin		
			Liczba miejsc 31.12.2020		Liczba dzieci korzystających w 2020		Liczba miejsc 31.12. 2020 r.	Liczba dzieci korzystających w 2020 roku	
			ogółem	W tym: intern.	ogółem	w tym spoza Lublina		ogółem	w tym spoza Lublina
opiekuńczo – wychowawcze	socjalizacyjne	Dom Dziecka im. Janusza Korczaka	30		34	9			
		Dom Młodzieży SOS nr 1 i nr 2					28	26	21
	rodzinne	Rodzinny Dom Dziecka	8		10				
		Dom im. Matki Weroniki					8	10	2
		Rodzinny Dom im. Serca Jezusa					6	6	4
		Rodzinny Dom im. św. Dominika					8	9	4
interwencyjne	Placówka Opiekuńczo -Wychowawcza - Rodzinka I	158	47	200	51				

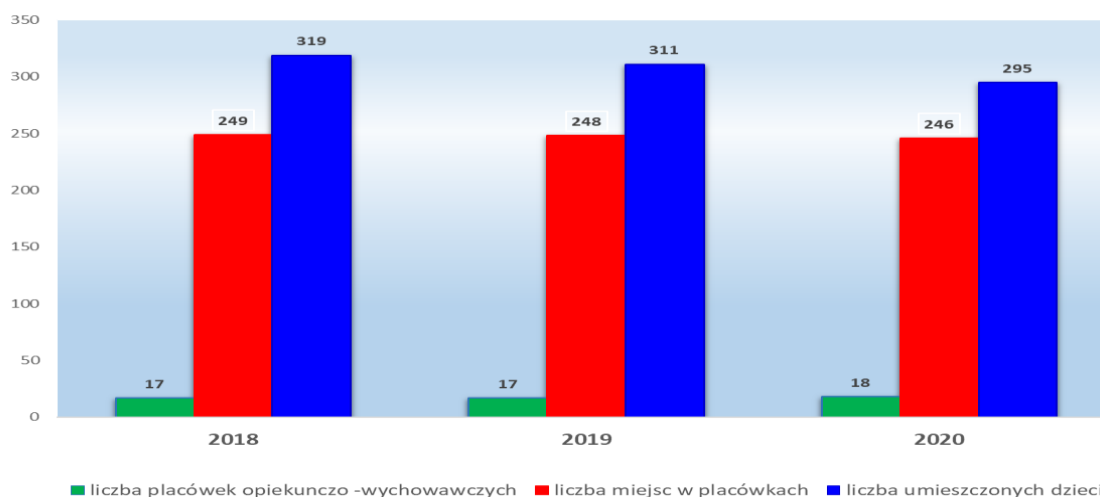

Placówka Opiekuńczo -Wychowawcza - Rodzinka II							
Placówka Opiekuńczo -Wychowawcza - Rodzinka III							
Placówka Opiekuńczo -Wychowawcza - Rodzinka IV							
Placówka Opiekuńczo -Wychowawcza - Rodzinka V							
Placówka Opiekuńczo -Wychowawcza - Rodzinka VI							
Dom Rodzinny Nr 1							
Dom Rodzinny Nr 2							
Dom Rodzinny Nr 3							
Dom Rodzinny Nr 4							
Pogotowie Opiekuńcze							
Razem placówki opiekuńczo - wychowawcze	196	47	244	60	50	51	31

Źródło: Opracowanie własne MOPR w Lublinie

Na Wykresie 22. przedstawiono, jak w latach 2018 - 2020 kształtowała się liczba placówek opiekuńczo-wychowawczych, miejsc w placówkach oraz liczba umieszczonych w nich dzieci na terenie Miasta Lublin.

Wykres.22. Liczba placówek opiekuńczo-wychowawczych, miejsc w placówkach oraz liczba umieszczonych w nich dzieci na terenie Miasta Lublin w latach 2018 – 2020

Źródło: Opracowanie własne MOPR w Lublinie

W okresie od 2018 r. do 2020 r. liczba miejsc w placówkach utrzymywała się na podobnym poziomie i w 2020 roku wynosiła 246 miejsc (169 miejsc socjalizacyjnych, 47 miejsc interwencyjnych oraz 30 miejsc w placówkach typu rodzinnego).

Zauważalny jest niewielki spadek liczby dzieci umieszczanych w placówkach opiekuńczo-wychowawczych. W 2018 roku w placówkach umieszczonych było 319 dzieci, w 2020 roku liczba ta wynosiła 295 dzieci. Należy natomiast wskazać, iż obecna liczba miejsc w placówkach typu socjalizacyjnego zaspokaja potrzeby w tym zakresie. Z uwagi na to, że dzieci poniżej 10. roku życia mogą być kierowane wyłącznie do rodzinnej pieczy zastępczej lub placówek opiekuńczo-wychowawczych typu rodzinnego, tę formę należałoby w przyszłości rozwijać, ponieważ umieszczenie w rodzinie zastępczej, choć jest rozwiązaniem preferowanym, jednak nie zawsze możliwym do realizacji.

Zgodnie z art. 115 ust. 2a, na każde dziecko umieszczone w placówce opiekuńczo-wychowawczej typu rodzinnego do ukończenia 18 roku życia przysługuje dodatek w wysokości świadczenia wychowawczego (500 zł miesięcznie) przyznawany w formie dodatku do zryczałtowanej kwoty na utrzymanie dziecka w placówce. Zgodnie z art. 113a ustawy o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej, wprowadzonym od 1 lipca 2019 roku na mocy ustawy zmieniającej ustawę o pomocy państwa w wychowaniu dzieci, na każde dziecko umieszczone w placówce typu socjalizacyjnego i interwencyjnego do ukończenia 18 roku życia przysługuje dodatek w wysokości świadczenia wychowawczego (500 zł miesięcznie). Finansowane z budżetu państwa dodatki są udzielane na wniosek dyrektorów placówek.

W 2020 roku wydatki na dodatek wychowawczy w formie dodatku do zryczałtowanej kwoty na utrzymanie dziecka w placówce typu rodzinnego i dodatek w wysokości świadczenia wychowawczego w placówce typu socjalizacyjnego i interwencyjnego wyniosły łącznie **1 013 876,47 zł**. Wyplacono **2 054** świadczenia na **208** dzieci.

Zgodnie z rozporządzeniem Rady Ministrów z dnia 30 maja 2018 roku w sprawie szczegółowych warunków realizacji rządowego programu „Dobry start” zmienionego rozporządzeniem Rady Ministrów z dnia 9 lipca 2019 r. (Dz.U. z 2018 r. poz. 1061 i z 2019 r. poz. 1343), świadczenie dobry start (300 zł) przysługuje raz w roku w związku z rozpoczęciem roku szkolnego do ukończenia przez dziecko lub osobę uczącą się 20 roku życia; lub przez dziecko lub osobę uczącą się 24 roku życia w przypadku dzieci lub osób uczących się legitymujących się orzeczeniem o niepełnosprawności.

Ustalenie prawa do świadczenia dobry start oraz jego wypłata następują na wniosek dyrektora placówki opiekuńczo-wychowawczej. W 2020 roku na realizację świadczenia „Dobry start” dla dzieci przebywających w placówkach opiekuńczo-wychowawczych w Lublinie wydano 54 600 zł. W 2020 roku wypłacono 182 świadczenia (w tym 2 świadczenia za 2019 rok).

Zgodnie z rozporządzeniem Rady Ministrów z dnia 15 czerwca 2021 r. w sprawie szczegółowych warunków realizacji rządowego programu „Dobry start”, od 1 lipca 2021 roku obsługa Programu przechodzi do Zakładu Ubezpieczeń Społecznych, który, będzie przyznawał i wypłacał świadczenia z tego tytułu. Według nowych zasad, wnioski o świadczenie dobry start można składać do ZUS wyłącznie drogą elektroniczną przez portal informacyjno-usługowy Emp@tia, bankowość elektroniczną lub portal PUE ZUS.

W związku sytuacją epidemiologiczną panującą w kraju w 2020 prowadzono **Projekt „Wsparcie dzieci umieszczonych w pieczy zastępczej w okresie epidemii COVID-19”**. W dniu 27 sierpnia 2020 r. została podpisana umowa Nr 1123 w ramach Programu Operacyjnego Wiedza Edukacja Rozwój lata 2014-2020 – Działanie 2.8. Rozwój

usług społecznych świadczonych w środowisku lokalnych, PI 9iv: Ułatwienie dostępu do przystępnych cenowo, trwałych oraz wysokiej jakości usług, w tym opieki zdrowotnej i usług socjalnych świadczonych w interesie ogólnym pomiędzy Wojewodą Lubelskim a Miastem Lublin. W ramach projektu objęto wsparciem **18 placówek opiekuńczo-wychowawczych** w zakresie zwalczania lub przeciwdziałania skutkom pandemii COVID-19 (w tym 4 placówki typu rodzinnego, 3 placówki typu socjalizacyjnego oraz 11 placówek łączących funkcje socjalizacyjną i interwencyjną). W ramach projektu zakupiono dla pracowników i wychowanków placówek opiekuńczo-wychowawczych i przekazano łącznie:

- 84 sztuki sprzętu komputerowego z oprogramowaniem dla dzieci przebywających w placówkach opiekuńczo-wychowawczych,
- 102 sztuki sprzętu multimedialnego dla dzieci przebywających w placówkach opiekuńczo-wychowawczych,
- 4070 sztuk maseczek, 18 350 sztuk rękawiczek, 317 litrów środków dezynfekcyjnych,
- wyposażono 11 miejsc kwarantanny/izolacji.

3.3. Usamodzielnienia

Integralnym elementem systemu pieczy zastępczej jest pomoc w **usamodzielnianiu osobom opuszczającym rodziny zastępcze i placówki opiekuńczo-wychowawcze**. Od skuteczności tej pomocy w dużym stopniu zależy, czy młodzież opuszczająca pieczę zastępczą podejmie i będzie właściwie realizować role społeczne i zawodowe, czy też zaistnieje zagrożenie ekskluzji tej grupy.

Zgodnie z art. 140 ust. 1 ustawy o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej, osobie opuszczającej, po osiągnięciu pełnoletności, rodzinę zastępczą, rodzinny dom dziecka, placówkę opiekuńczo-wychowawczą lub regionalną placówkę opiekuńczo-terapeutyczną, zwanej dalej „osobą usamodzielnianą”, w przypadku gdy umieszczenie w pieczy zastępczej nastąpiło na podstawie orzeczenia sądu, przyznaje się pomoc pieniężną w postaci świadczeń na:

- kontynuowanie nauki,
- usamodzielnienie,
- zagospodarowanie.

Ponadto udziela się pomocy niepieniężnej – w uzyskaniu odpowiednich warunków mieszkaniowych i zatrudnienia. Takimi samymi formami wsparcia zostają objęte osoby pełnoletnie opuszczające placówki, o których mowa w art. 88 ust. 1 ustawy z dnia 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej (dom pomocy społecznej dla dzieci i młodzieży niepełnosprawnych intelektualnie, dom dla matek z małoletnimi dziećmi i kobiet w ciąży oraz schronisko dla nieletnich, zakład poprawczy, specjalny ośrodek szkolno-wychowawczy, specjalny ośrodek wychowawczy, młodzieżowy ośrodek socjoterapii zapewniający całodobową opiekę i młodzieżowy ośrodek wychowawczy).

Jak wynika z „Informacji Rady Ministrów o realizacji w 2020 r. ustawy o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej” W 2020 r. udzielono łącznie 129 119 świadczeń dla osób pełnoletnich. Liczba ta nie obejmuje pomocy prawnej i psychologicznej. Liczba świadczeń (pieniężnych i niepieniężnych) przyznanych w 2020 r. osobom usamodzielniającym się spadła w stosunku do 2019 r. o 12,73% (147 956 świadczeń w 2019

roku). Analiza struktury form pomocy udzielanej osobom usamodzielnianym w skali kraju wskazuje na zdecydowaną przewagę pomocy na kontynuowanie nauki nad innymi formami.

Formy pomocy pieniężnej dla osób usamodzielnianych, dla których powiatem właściwym do ich udzielenia jest Miasto Lublin, przedstawiają się następująco:

1. Przeciętna wartość wsparcia dla wychowanka z tytułu kontynuowania nauki wyniosła w 2020 r. – 4 215,09 zł, co oznacza spadek o 7,77% w stosunku do roku ubiegłego. Wartość ta dla 2019 r. wyniosła 4 569,96 zł, co oznacza wzrost o 5,8% w stosunku do roku 2018 r., gdzie przeciętna wartość wsparcia dla wychowanka z tytułu kontynuowania nauki wyniosła 4 319,33 zł.
2. Analiza wydatków i liczby świadczeń na usamodzielnienie wskazuje na wzrost wartości przeciętnego świadczenia w przypadku usamodzielnienia w 2020 r. na kwotę 5 468,97 zł, co oznacza wzrost o 6,17% w stosunku do roku ubiegłego. Wartość ta dla 2019 r. wyniosła 5 151,19 zł co oznacza spadek o 9,21% w stosunku do roku 2018, kiedy wartość przeciętnego świadczenia wynosiła 5 673,86 zł.
3. Analiza wydatków i liczby świadczeń na zagospodarowanie wskazuje na wzrost wartości przeciętnego świadczenia w przypadku usamodzielnienia w 2020 r. do kwoty 1 911,55 zł (wzrost o 3,91%) w stosunku roku ubiegłego. Wartość ta w roku 2019 wynosiła 1 839,54 zł co oznacza wzrost o 4,2% w stosunku do roku 2018, kiedy wartość przeciętnego świadczenia wynosiła 1 764,45 zł.

Dane w liczbach bezwzględnych wskazują na spadek liczby świadczeń udzielanych osobom usamodzielniającym się na kontynuowanie nauki, usamodzielnienie i zagospodarowanie. Spadki te wynikają z faktu pozostawania w pieczy zastępczej pełnoletnich wychowanków do czasu ukończenia nauki. Spadek liczby przypadków pomocy w uzyskaniu zatrudnienia oraz pomocy w uzyskaniu odpowiednich warunków mieszkaniowych w 2020 roku wynika natomiast z ograniczeń w kontaktach wywołanych pandemią.

Tabela 27. Liczba osób usamodzielnianych korzystających z pomocy w uzyskaniu zatrudnienia i warunków mieszkaniowych w latach 2018 - 2020

Rodzaj wsparcia	Osoby usamodzielniane					
	Liczba osób z rodzinnej pieczy zastępczej			Liczba osób z placówek		
	Rok 2018	Rok 2019	Rok 2020	Rok 2018	Rok 2019	Rok 2020
Pomoc w uzyskaniu zatrudnienia	9	15	6	8	14	7
Pomoc w uzyskaniu warunków mieszkaniowych	24	39	23	25	36	18

Źródło: Opracowanie własne MOPR w Lublinie

Warunkiem przyznania pomocy w usamodzielnieniu jest opracowanie przez osobę usamodzielnianą wspólnie z opiekunem usamodzielnienia indywidualnego programu usamodzielnienia, który określa w szczególności:

- 1) zakres współdziałania osoby usamodzielnianej z opiekunem usamodzielnienia,

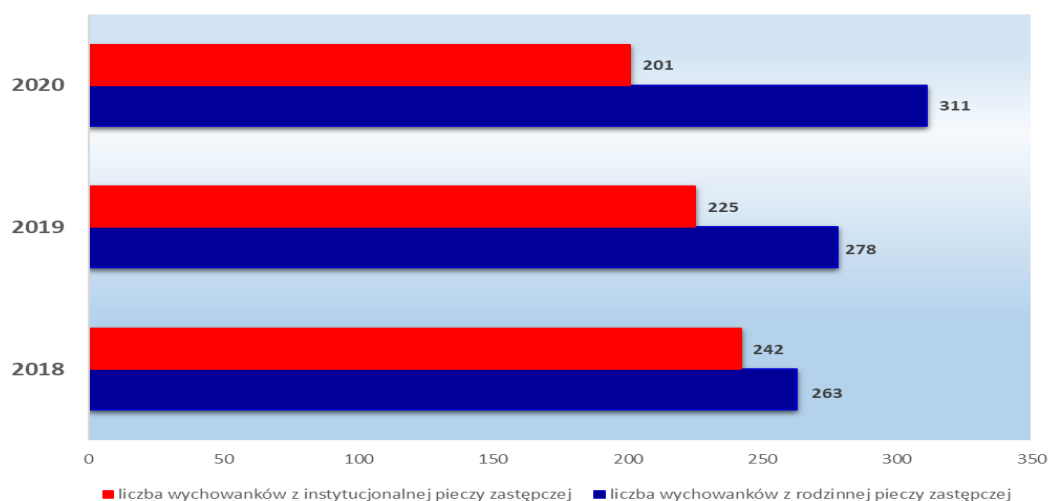
- 2) sposób uzyskania przez osobę usamodzielnianą wykształcenia lub kwalifikacji zawodowych, pomocy w uzyskaniu odpowiednich warunków mieszkaniowych oraz w podjęciu przez osobę usamodzielnianą zatrudnienia.

Indywidualny program usamodzielnienia jest opracowywany, co najmniej na miesiąc przed osiągnięciem przez osobę usamodzielnianą pełnoletności, a następnie jest zatwierdzany przez kierownika powiatowego centrum pomocy rodzinie właściwego do ponoszenia wydatków na finansowanie pomocy na kontynuowanie nauki i usamodzielnienie (zgodnie z art. 145 ust. 4 ustawy o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej).

Liczba usamodzielnianych wychowanków pozostających pod opieką Miejskiego Ośrodka Pomocy Rodzinie w Lublinie w latach 2018-2020 kształtowała się następująco:

- 2018 rok – 505 usamodzielnianych wychowanków,
- 2019 rok – 503 usamodzielnianych wychowanków,
- 2020 rok – 512 usamodzielnianych wychowanków.

Wykres 23. Liczba usamodzielnianych wychowanków w latach 2018 – 2020 z podziałem na rodzaj pieczy zastępczej

Źródło: Opracowanie własne MOPR w Lublinie

Głównym celem procesu usamodzielnienia jest nabycie przez osobę opuszczającą pieczę zastępczą umiejętności samodzielnego radzenia sobie i życia w społeczeństwie. Służyć temu ma, przede wszystkim, uzyskanie wykształcenia i kwalifikacji zawodowych zgodnych z aspiracjami, możliwościami oraz adekwatnych do potrzeb rynku pracy. W ramach pomocy w uzyskaniu zakładanych celów procesu usamodzielnienia, pracownicy Sekcji ds. pomocy osobom usamodzielnianym Miejskiego Ośrodka Pomocy Rodzinie udzielają wsparcia w szczególności poprzez pomoc w opracowaniu i realizacji indywidualnych programów usamodzielnienia, pomoc w pozyskaniu mieszkania, w uzyskaniu porady prawnej, psychologicznej i w zakresie doradztwa zawodowego. Osoby usamodzielniane są motywowane do kontynuowania nauki i kierowane do skorzystania ze szkoleń w ramach projektów. Aktywizowanie młodzieży w kierunku zdobycia lub podniesienia kwalifikacji (nabycia nowych umiejętności) jest istotnym działaniem prowadzonym przez Miejski Ośrodek Pomocy Rodzinie w Lublinie w ramach tworzonego sprawnego systemu usamodzielnienia i integracji ze środowiskiem.

Wielu wychowanków potrafi samodzielnie określić preferencje edukacyjne i zawodowe kierując się własnymi potrzebami i możliwościami jakie zapewniają szkoły.

Problemem jest rozpoczęcie edukacji zawodowej dla osób, które ukończyły 18 rok życia. Pełnoletni wychowanek, który opuszcza placówkę lub rodzinę zastępczą często porzuca również naukę szkolną. Osoby pełnoletnie nie mogą rozpocząć nauki w szkole dla młodzieży. Chcąc zdobyć zawód mogą ukończyć kwalifikacyjny kurs zawodowy albo liceum ogólnokształcące i dopiero po uzyskaniu średniego wykształcenia rozpocząć naukę w szkole policealnej lub wyższej. Brak wytrwałości, a także konieczność podejmowania zatrudnienia często powoduje zakończenie edukacji na etapie szkoły podstawowej.

W latach 2018 - 2019 wychowankowie opuszczający rodzinną pieczę zastępczą oraz placówki byli informowani o projektach realizowanych na terenie Lublina. Wszystkie projekty były skierowane do osób, które nie uczyły się w systemie dziennym, nie były zatrudnione oraz opuściły placówkę lub rodzinę zastępczą nie dawniej niż 12 miesięcy przed przystąpieniem do projektu. Osoby usamodzielniane w ramach projektów realizowanych przez organizacje pozarządowe, miały możliwość uczestnictwa w poradnictwie zawodowym, ukończenia różnego rodzaju kursów oraz szkoleń, a także skorzystania ze stażu zawodowego. Ww. formy wsparcia oferuje, m.in. Miejski Urząd Pracy w Lublinie dla osób bezrobotnych lub poszukujących pracy „Aktywizacja osób młodych pozostających bez pracy w Mieście Lublin”. Wychowankowie mieli możliwość uczestnictwa w projektach „Praca dla Młodych” oraz „Włączenie” (projekt przeznaczony dla osób z niepełnosprawnością) realizowanych przez Consultor sp. z o.o. Wszystkie osoby, które spełniały kryteria uczestnictwa były kierowane przez pracowników Sekcji ds. pomocy osobom usamodzielnianym do organizatorów. W 2018 i 2019 Polska Fundacja Ośrodków Wspomagania Rozwoju Gospodarczego OIC Poland realizowała projekt „Mobilność: Fabryka szans na przyszłość”. W projekcie wzięło udział 27 osób (nie wszystkie były wychowankami opuszczającymi pieczę zastępczą). W ramach projektu uczestnicy skorzystali ze wsparcia psychologicznego, szkolenia w zakresie kompetencji społecznych oraz przygotowania językowego i kulturowego. Po tym etapie uczestnicy na 2 miesiące wyjechali na Cypr, gdzie odbywali staż w hotelach (na różnych stanowiskach). Po powrocie ze stażu zostali objęci programem aktywizacji zawodowej, pod kątem wejścia na rynek pracy. Po zakończeniu projektu wychowankowie podjęli zatrudnienie na terenie Lublina.

W 2020 roku w związku z epidemią COVID-19 wychowankowie mieli utrudnioną możliwość realizacji zadań w ramach aktywizacji, indywidualnego uczestnictwa w kursach oraz innych formach doszkalania i podnoszenia swoich kwalifikacji. Wszystkie kontakty zarówno z pracownikami Miejskiego Ośrodka Pomocy Rodzinie w Lublinie jak i Specjalistycznej Poradni Zawodowej w Lublinie odbywały się z zachowaniem reżimu sanitarnego (lub zdalnie). W sytuacjach, które wymagały bezpośredniego kontaktu pracownicy spotykali się w wyznaczonym punkcie w MOPR (po uprzednim ustaleniu telefonicznym daty wizyty).

Efekty prowadzonych w latach 2018-2020 działań aktywizujących:

- wzrost kompetencji społecznych usamodzielnianych wychowanków,
- uzyskanie przez wychowanków nowych kwalifikacji i zwiększenie ich szans na rynku pracy,
- podejmowanie zatrudnienia przez usamodzielnianych wychowanków,
- pełne usamodzielnienie i wyjście z systemu pomocy społecznej osób, które zrealizowały indywidualne programy usamodzielnienia.

W 2020 r. w Lublinie spośród 512 osób, w stosunku do których wszczęto proces usamodzielniania 202 osoby pozostawały pod opieką rodziny zastępczej lub placówki (stan na dzień 31 grudnia 2020 r.), a 310 osób opuściło rodzinę zastępczą lub placówkę. W tymże roku **148 osobom** usamodzielnianym (47,74% ogółu usamodzielnianych, które opuściły rodziny zastępcze lub placówki) przyznano decyzją przynajmniej jedno świadczenie w ramach pomocy w usamodzielnieniu, z tego:

- 90 osobom z rodzin zastępczych (56,60% ogółu usamodzielnianych wychowanków, którzy opuścili rodziny zastępcze),
- 58 osobom z placówek (38,41% ogółu usamodzielnianych wychowanków, którzy opuścili placówki).

Spółród 148 osób, które otrzymały pomoc pieniężną związaną z usamodzielnieniem w 2020 r. - 119 skorzystało z pomocy na kontynuowanie nauki, 33 z pomocy na usamodzielnienie i 38 z pomocy na zagospodarowanie. Wskaźniki te w latach ubiegłych przedstawiały się następująco:

- 2019 r. - 165 osób skorzystało z przynajmniej 1 świadczenia (w tym 136 skorzystało z pomocy na kontynuowanie nauki, 36 z pomocy na usamodzielnienie i 41 z pomocy na zagospodarowanie),
- 2018 r. - 188 osób skorzystało z przynajmniej 1 świadczenia (w tym 149 otrzymywało pomoc na kontynuowanie nauki, 49 na usamodzielnienie, 55 na zagospodarowanie).

Powyższe dane wskazują na tendencję spadkową, jeśli chodzi o liczbę osób usamodzielnianych korzystających z pomocy na kontynuowanie nauki. Powodem takiego stanu rzeczy jest pozostawanie wychowanków w rodzinach zastępczych do ukończenia nauki. Coraz mniej wychowanków opuszcza rodzinę zastępczą po ukończeniu jednego z etapów kształcenia i korzysta z pomocy na kontynuowanie nauki (wychowanek może pozostać w pieczy zastępczej do ukończenia 25 roku życia pod warunkiem kontynuowania nauki). Głównym powodem takiego stanu rzeczy jest fakt, że wysokość pomocy na częściowe pokrycie kosztów utrzymania wychowanka w rodzinie zastępczej jest wyższa niż pomocy na kontynuowanie nauki dla osoby usamodzielnianej. Wysokość świadczenia na kontynuowanie nauki dla wychowanków opuszczających pieczę zastępczą od dnia 1 czerwca 2021 r. wynosi 566,00 zł miesięcznie (do 31 maja 2021 r. wynosiła 526,00 zł miesięcznie), a minimalne świadczenie na częściowe pokrycie kosztów utrzymania dziecka w rodzinie zastępczej wynosi 746 zł (na dziecko w rodzinie spokrewnionej, do 31 maja 2021 r. - 694,00 zł) i 1 131 zł (na dziecko w rodzinie niezawodowej lub zawodowej, do 31 maja 2021 r. - 1 052 zł). W sytuacji kiedy większość wychowanków spokrewnionych rodzin zastępczych po ukończeniu 18. roku życia mieszka nadal z rodziną zastępczą korzystniejsze finansowo jest, aby świadczenie pieniężne nadal otrzymywała rodzina zastępcza.

Zgodnie z obwieszczeniem Ministra Rodziny i Polityki społecznej z dnia 10 marca 2021 roku w sprawie wysokości kwot świadczeń przysługujących rodzinie zastępczej i prowadzącemu rodzinny dom dziecka oraz wysokości pomocy dla osoby usamodzielnianej (Dz. U. z 10 marca 2021 r. poz. 282) od 1 czerwca 2021 zmianie ulegają wysokości świadczeń. Po zmianie świadczenia wynoszą:

1. Pomoc na kontynuowanie nauki nie mniej niż 566 zł,
2. Pomoc na usamodzielnienie:

- w przypadku osoby usamodzielnianej opuszczającej rodzinę zastępczą spokrewnioną nie mniej niż 3 730 zł, jeżeli przebywała w pieczy zastępczej przez okres co najmniej 3 lat;
  - w przypadku osoby usamodzielnianej opuszczającej rodzinę zastępczą niezawodową, rodzinę zastępczą zawodową, rodzinny dom dziecka, placówkę opiekuńczo-wychowawczą lub regionalną placówkę opiekuńczo-wychowawczą:
    - a) nie mniej niż 7 458 zł — jeżeli przebywała w pieczy zastępczej przez okres powyżej 3 lat,
    - b) nie mniej niż 3 730 zł — jeżeli przebywała w pieczy zastępczej przez okres od 2 do 3 lat,
    - c) nie mniej niż 1 865 zł — jeżeli przebywała w pieczy zastępczej przez okres poniżej 2 lat, nie krócej jednak niż przez okres roku.
3. pomoc na zagospodarowanie, w wysokości nie niższej niż 1 695,00 zł, a w przypadku osoby legitymującej się orzeczeniem o umiarkowanym albo znacznym stopniu niepełnosprawności w wysokości nie niższej niż 3 390 zł.

Wysokość świadczeń dla osób, które usamodzielniają się na podstawie ustawy o pomocy społecznej (dot. osób opuszczających placówki typu zakład poprawczy, młodzieżowy ośrodek wychowawczy, młodzieżowy ośrodek socjoterapii) jest ustalana zgodnie z rozporządzeniem Rady Ministrów z dnia 11 lipca 2018 r. w sprawie zweryfikowanych kryteriów dochodowych oraz kwot świadczeń pieniężnych z pomocy społecznej (Dz. U. z 2018 r. poz. 1358). Od 1 października 2018 r. podstawa ustalenia wysokości pomocy pieniężnej na usamodzielnienie, na kontynuowanie nauki oraz na zagospodarowanie w formie rzeczowej wynosi 1 763 zł. Od dnia 1 stycznia 2022 r., zgodnie z rozporządzeniem Rady Ministrów z dnia 14 lipca 2021 r. w sprawie zweryfikowanych kryteriów dochodowych oraz kwot świadczeń pieniężnych z pomocy społecznej (Dz. U. z 2021 r. poz. 1296) ww. podstawa ustalenia będzie wynosiła 1 837 zł.

Wysokość pomocy na kontynuowanie nauki w latach 2018 - 2020 wahała się od 509,97 do 528,90 zł miesięcznie (dla osób opuszczających placówki, o których mowa w art. 88 ust. 1 ustawy o pomocy społecznej). Średnia wysokość świadczenia na kontynuowanie nauki wypłaconego w poszczególnych latach przedstawia się następująco:

- 2018 r. – 509,97 zł,
- 2019 r. – 522,72 zł,
- 2020 r. - 519,79 zł.

Tabela 28. Średnia wysokość świadczenia na kontynuowanie nauki wypłaconego w latach 2018-2020

ROK	Średnia wysokość świadczenia w zł
2018 r.	509,97 zł,
2019 r.	522,72 zł
2020 r.	519,79 zł

Źródło: Opracowanie własne MOPR w Lublinie

Liczba osób, które w danym roku skorzystały z pomocy na usamodzielnienie waha się od 33 do 49. Wysokość pomocy na usamodzielnienie jest uzależniona od okresu pobytu w rodzinie zastępczej lub placówce oraz rodzaju rodziny zastępczej i placówki. Średnia wysokość pomocy na usamodzielnienie w poszczególnych latach:

- 2018 r. – 5 673,86 zł,
- 2019 r. – 5 151,19 zł,
- 2020 r. – 5 468,98 zł.

Tabela 29. Średnia wysokość świadczenia na usamodzielnienie wypłaconego w latach 2018-2020

ROK	Średnia wysokość świadczenia na usamodzielnienie w zł
2018 r.	5 673,86 zł
2019 r.	5 151,19 zł.
2020 r.	5 468,98 zł

Źródło: Opracowanie własne MOPR w Lublinie

Jak pokazuje powyższe zestawienie średnia wysokość pomocy na usamodzielnienie wynosiła w 2020 r. 5 468,98 zł i zwiększyła w stosunku do roku poprzedniego. Wartość ta w 2019 r. wynosiła 5 151,19 zł i była niższa niż w roku 2018 kiedy wynosiła 5 673,86 zł.

Pomoc na usamodzielnienie od dnia 1 czerwca 2021 r. może być udzielona w wysokości od 1 865 zł do 7 458 zł (do dnia 31 maja 2021 r. od 1 735,00 zł do 6 939,00 zł). Wyższa wysokość wypłaconych świadczeń w 2020 r. wskazuje na to, iż osoby korzystające z pomocy przebywały w pieczy zastępczej powyżej 3 lat (wysokość pomocy na usamodzielnienie jest wyższa w przypadku dłuższego okresu pobytu w pieczy zastępczej). Ponadto większość osób z rodzinnej pieczy zastępczej, które skorzystały z pomocy na usamodzielnienie przebywało w rodzinach zastępczych spokrewnionych, dla których pomoc na usamodzielnienie jest niższa niż dla wychowanków z rodzin zastępczych niezawodowych czy z placówek. Pomimo, iż liczba osób, które skorzystały z pomocy na usamodzielnienie z rodzin zastępczych i placówek jest podobna (16 z rodzin zastępczych, 17 z placówek) łączna kwota wypłat jest wyższa dla wychowanków placówek.

Liczba osób, które skorzystały z pomocy na zagospodarowanie waha się od 38 do 55. Średnia wysokość pomocy na zagospodarowanie w poszczególnych latach:

- 2018 r. – 1 764,45 zł,
- 2019 r. – 1 839,54 zł,
- 2020 r. – 1 911,55 zł.

Tabela 30. Średnia wysokość świadczenia na zagospodarowanie wypłaconego w latach 2018-2020

ROK	Średnia wysokość pomocy na zagospodarowanie w zł
2018 r.	1 764,45 zł
2019 r.	1 839,54 zł.
2020 r.	1 911,55 zł

Źródło: Opracowanie własne MOPR w Lublinie

Średnia wysokość pomocy na zagospodarowanie w latach 2018 - 2020 nieznacznie wzrosła. W 2020 roku wynosiła 1 911,55 zł i w stosunku do roku 2019 wzrosła o 72,01 zł. (3,91%). W porównaniu do roku 2018 średnia wysokość pomocy na zagospodarowanie wzrosła o 147,10 zł, co daje 8,34%. Wzrost ten wynika z wypłaty świadczeń dla osób z orzeczoną niepełnosprawnością, jak również ze zmiany wysokości pomocy na zagospodarowanie w 2018 roku (do 31 maja 2018 roku wysokość pomocy na zagospodarowanie dla wychowanka opuszczającego pieczę zastępczą wynosiła 1 500 zł

i 3 000 zł dla osób z niepełnosprawnością, od 1 czerwca 2018 roku pomoc ta wynosi odpowiednio 1 577 zł i 3 154 zł). W roku 2020 i 2018 wypłacono 5 świadczeń na zagospodarowanie dla osób z orzeczoną niepełnosprawnością, a w roku 2019 – 4 świadczenia. Ponadto w 2018 roku zmieniła się również wysokość świadczeń dla osób usamodzielniających się na podstawie ustawy o pomocy społecznej.

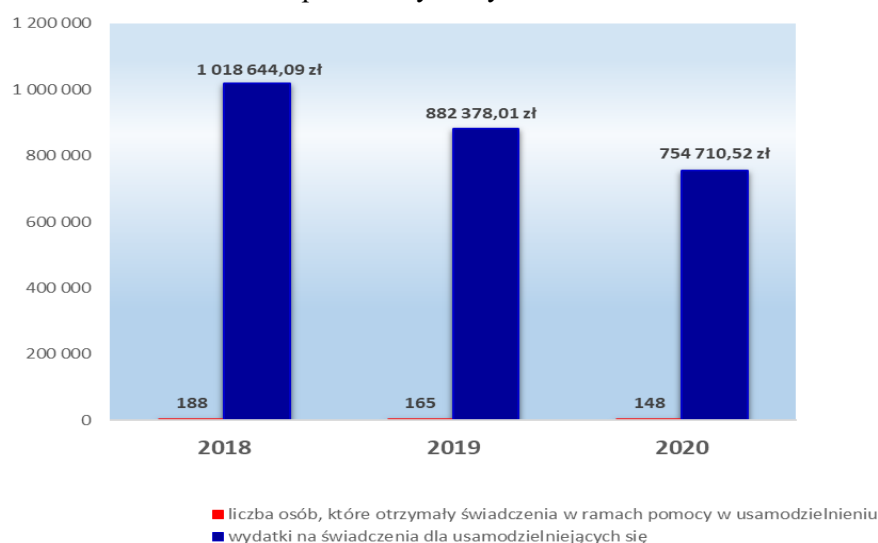
Wysokość świadczenia na zagospodarowanie w formie rzeczowej dla osób usamodzielniających się na podstawie ustawy o pomocy społecznej (dot. osób opuszczających placówki typu zakład poprawczy, młodzieżowy ośrodek wychowawczy, młodzieżowy ośrodek socjoterapii) wynosiła do dnia 30 września 2018 r. maksymalnie 4 941 zł (300% podstawy), w przypadku usamodzielnianych wychowanków niepełnosprawnych w stopniu umiarkowanym lub znacznym pomoc ta zawsze była równa kwocie 4 941 zł, od dnia 1 października 2018 r. - 5 289 zł.

Zgodnie z art. 150 ustawy o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej od dnia 1 czerwca 2021 r. pomoc na zagospodarowanie była wypłacana w wysokości nie niższej niż 1 695 zł, a w przypadku osób legitymujących się orzeczeniem o umiarkowanym lub znacznym stopniu niepełnosprawności w wysokości nie niższej niż 3 390 zł (do 31 maja 2021 r. odpowiednio 1 577,00 zł i 3 154 zł).

Wysokość tych świadczeń jest niższa niż określona w ustawie o pomocy społecznej. Wychowankowie usamodzielniający się na podstawie ustawy o pomocy społecznej mają prawo do świadczenia w wysokości do 300% podstawy (do 30 września 2018 r. podstawa wynosiła 1 647,00 zł, od 1 października 2018 r. podstawa wynosi 1 763,00 zł, od 1 stycznia 2022 r. - 1 837 zł). Ponadto osoby, które opuściły pieczę zastępczą przed dniem 1 stycznia 2012 r. usamodzielniają się na podstawie ustawy o pomocy społecznej i rozporządzenia wykonawczego do ustawy.

Ostatnie świadczenie na zagospodarowanie dla osoby, która opuściła pieczę zastępczą przed 1 stycznia 2012 r. zostało wypłacone w 2018 r.

Wykres 24. Liczba osób, którym przyznano świadczenia w ramach pomocy w usamodzielnieniu oraz kwota poniesionych wydatków w latach 2018 - 2020

Źródło: Opracowanie MOPR na podstawie danych pochodzących z zasobów własnych.

Bardzo ważną formą wsparcia w usamodzielnieniu wychowanków są mieszkania chronione. Mieszkanie chronione treningowe jest formą pomocy społecznej przygotowującą

osoby usamodzielniane, pod opieką specjalistów, do prowadzenia samodzielnego życia oraz integracji ze społecznością lokalną. Zgodnie z art. 53 ust. 1 ustawy o pomocy społecznej, osobie pełnoletniej, opuszczającej pieczę zastępczą w rozumieniu przepisów o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej, młodzieżowy ośrodek wychowawczy, zakład dla nieletnich, może być przyznane wsparcie w mieszkaniu chronionym. W mieszkaniu chronionym treningowym zapewnia się usługi bytowe oraz naukę, rozwijanie lub utrwalanie samodzielności, sprawności w zakresie samoobsługi, pełnienia ról społecznych w integracji ze społecznością lokalną, w celu umożliwienia prowadzenia samodzielnego życia. Na terenie Miasta Lublin funkcjonuje 7 mieszkań chronionych przeznaczonych dla 25 osób usamodzielnianych. W okresie ostatnich 3 lat liczba osób korzystających z tej formy pomocy utrzymywała się na podobnym poziomie i wahała się między od 22 do 23 osób. Potrzeby w tym zakresie są w pełni zabezpieczone.

Od dnia 30 maja 2019 r. obowiązuje nowy Regulamin mieszkań chronionych prowadzonych przez MOPR w Lublinie wprowadzony zarządzeniem Dyrektora MOPR w Lublinie Nr 61/2019 z dnia 30 maja 2019 r. We wcześniejszym Regulaminie o przyznaniu wsparcia w formie pobytu w mieszkaniu chronionym decydowała Komisja kwalifikacyjna. W świetle nowego Regulaminu wnioski są rozpatrywane przez pracownika Sekcji ds. pomocy osobom usamodzielnianym, jedynie w sytuacji gdy o wsparcie ubiega się więcej osób niż jest wolnych miejsc lub wątpliwości co do zasadności przyznania pobytu o przyznaniu wsparcia decyduje Zespół zadaniowy powołany zarządzeniem Dyrektora MOPR w Lublinie Nr 71/2019 z dnia 18 czerwca 2019 r.

Osoby opuszczające pieczę zastępczą mogą ubiegać się o lokal z zasobów Miasta Lublin. Zgodnie z uchwałą Nr 228/VIII/2015 Rady Miasta Lublin z dnia 25 czerwca 2015 r. w sprawie zasad wynajmowania lokali wchodzących w skład mieszkaniowego zasobu Miasta Lublin w roku 2017 oraz 2019 był tworzony wykaz wychowanków domów dziecka, rodzinnych domów dziecka i rodzin zastępczych zakwalifikowanych do zawarcia umowy najmu lokalu. Zgodnie z informacją z Wydziału Spraw Mieszkaniowych Urzędu Miasta Lublin z dnia 29 października 2019 r. 40 osób zawarło umowy najmu i ma zapewnione właściwe warunki mieszkaniowe. W 2020 r. umowę najmu lokalu zawarło 5 wychowanków (od 2017 r. - 57 osób zawarło umowy najmu lokalu).

Dodatkowo osoby usamodzielniane, które opuściły rodzinną lub instytucjonalną pieczę zastępczą i spełniały kryteria zawarte w rozporządzeniu Rady Ministrów z dnia 30 maja 2018 r. w sprawie szczegółowych warunków realizacji rządowego programu „Dobry start” otrzymały ww. świadczenie. W 2018 r. z tej formy pomocy skorzystało 18 osób (13 z rodzin zastępczych i 5 z placówek) na łączną kwotę 5 400 zł. W 2019 r. skorzystały 33 osoby (21 opuszczających rodziny zastępcze i 12 opuszczających placówki opiekuńczo-wychowawcze) na łączną kwotę 9 900,00 zł. W 2020 r. świadczenie „Dobry Start” otrzymało 13 osób (7 opuszczających rodziny zastępcze i 6 opuszczających placówki opiekuńczo-wychowawcze) na łączną kwotę 3 900,00 zł.

Reasumując należy podkreślić, że usamodzielnienie to długotrwały proces, który wymaga postrzegania osoby usamodzielniającej się w bardzo szerokim spektrum jej indywidualnych potrzeb i sytuacji życiowej. Wielu wychowanków ma problemy z funkcjonowaniem w sferze rodzinnej i społecznej. Są to głównie problemy natury emocjonalnej, w tym trudności w nawiązywaniu relacji społecznych i podtrzymywaniu więzi. Decyzje osób usamodzielnianych zarówno, co do wyboru poziomu kształcenia, jak

i kierunku kształcenia niejednokrotnie są podejmowane bez uwzględnienia własnych mocnych i słabych stron, zainteresowań, preferencji i predyspozycji zawodowych oraz sytuacji na rynku pracy. Dlatego też niezbędne są działania przyczyniające się do rozwoju kompetencji społecznych. Istnieje potrzeba edukacji w zakresie odkrywania przez młodych ludzi własnego potencjału, rozwijania zainteresowań oraz warunków do ich rozwoju. Pojawia się również potrzeba uzyskania wsparcia w zakresie pogłębiania wiedzy na temat rynku pracy, zawodoznawstwa, zdobycia pierwszych doświadczeń zawodowych (uczestnictwo w targach edukacyjnych, targach pracy, udział w różnego rodzaju szkoleniach zawodowych, warsztatach aktywnego poszukiwania pracy, praktykach, stażach). Bardzo ważnym zadaniem jest pomoc w uzyskaniu stabilizacji mieszkaniowej, która w znacznym stopniu warunkuje uzyskanie samodzielności. Celowym jest zintensyfikowanie podejmowanych działań wspierających proces usamodzielnienia, aby mógł on przebiegać w sposób jak najbardziej efektywny, umożliwiając młodym ludziom dobry start w dorosłość.

3.4. Obszary problemowe. Rekomendacje

Analiza danych zawartych w Informacji Rady Ministrów o realizacji w 2020 roku ustawy z dnia 9 czerwca 2011 roku o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej (Dz. U. z 2020 r. poz. 82) dotyczących całego kraju, jak również danych statystycznych opracowanych przez Miejski Ośrodek Pomocy Rodzinie w Lublinie, wskazuje na powolny proces deinstytucjonalizacji pieczy zastępczej. Sytuacja odnosząca się do rodzin zastępczych jest dość stabilna. Należy spodziewać się niewielkich wahań w zakresie tak liczby rodzin zastępczych, jak i liczby dzieci w nich umieszczonych. W nadchodzących latach nadal utrzymywać się będzie znaczna przewaga rodzin zastępczych spokrewnionych nad pozostałymi typami rodzin zastępczych. W kontekście istniejących potrzeb wskazane jest rozwijanie systemu poprzez ustanawianie rodzin zastępczych zawodowych.

Od lat obserwuje się zwiększone zapotrzebowanie na miejsca w placówkach opiekuńczo-wychowawczych typu rodzinnego, co jest związane z ustawowym zakazem przyjmowania do placówek innego typu, dzieci poniżej 10 roku życia. W związku z rosnącą liczbą dzieci o szczególnych potrzebach, istnieje także potrzeba tworzenia miejsc w placówkach typu specjalistyczno-terapeutycznego i rodzinach zastępczych zawodowych specjalistycznych.

Przeprowadzona analiza sytuacji w mieście Lublin, ocena zasobów i diagnoza potrzeb stanowią podstawę dla sformułowania rekomendacji dla Programu Wspierania Rodziny i Rozwoju Systemu Pieczy Zastępczej na Terenie Miasta Lublin w Latach 2022-2024. Rekomenduje się systematyczne, w miarę możliwości finansowych Miasta:

- zwiększenie liczby rodzin zastępczych niezawodowych i zawodowych, w tym zawodowych o charakterze pogotowia rodzinnego oraz rozważenie utworzenia rodzinnego domu dziecka.
- utworzenie rodziny zastępczej zawodowej specjalistycznej,
- udzielanie pomocy finansowej oraz pozafinansowej rodzinom zastępczym w celu zapewnienia im właściwych warunków do sprawowania należytej opieki nad powierzonymi dziećmi,
- podnoszenie kwalifikacji i umiejętności rodzin zastępczych poprzez szkolenia,

- stałe utrzymywanie wysokich standardów opieki i wychowania w placówkach opiekuńczo-wychowawczych,
- utworzenie placówki opiekuńczo-wychowawczej typu specjalistyczno-terapeutycznego,
- utrzymanie dotychczasowego wsparcia osób usamodzielnianych.

Realizacja tych postulatów wiąże się z potrzebą zabezpieczenia w budżecie środków na świadczenia obligatoryjne i fakultatywne dla form rodzinnej pieczy zastępczej, m.in.: wynagrodzenia dla rodzin zastępczych zawodowych, utrzymanie lokalu mieszkalnego w budynku wielorodzinnym lub domu jednorodzinnym, pokrycie niezbędnych kosztów związanych z remontem lub ze zmianą lokalu mieszkalnego w budynku wielorodzinnym lub domu jednorodzinnego, (w przypadku rodzinnego domu dziecka) oraz pokrycie innych niezbędnych i nieprzewidzianych kosztów związanych z opieką i wychowaniem dziecka. Niezbędne jest także zabezpieczenie środków finansowych na pokrycie kosztów związanych z zawieraniem umów z osobami zatrudnionymi do pomocy przy sprawowaniu opieki nad dziećmi i przy pracach gospodarskich, w przypadku, gdy w rodzinie zastępczej zawodowej przebywa więcej niż 3 dzieci.

Ustalając limit rodzin zastępczych zawodowych należy brać pod uwagę fakt, że zwiększenie ich liczby wymaga pozyskania odpowiednich kandydatów do pełnienia tej funkcji. Celowi temu służą zintensyfikowane działania promujące rodzicielstwo zastępcze w formach wizualnej i medialnej, działania informacyjne, poradnictwo, ale także, w miarę możliwości, tworzenie oferty świadczeń fakultatywnych dla istniejących i nowo powstających rodzin zastępczych. Miasto Lublin od wielu lat podejmuje działania mające na celu promowanie idei rodzicielstwa zastępczego wśród mieszkańców. Akcje promocyjne mają na celu pozyskiwanie kandydatów do pełnienia funkcji rodziny zastępczej oraz zwiększenie liczby rodzin zastępczych niezawodowych i zawodowych. W ramach promocji rodzicielstwa zastępczego Miejski Ośrodek Pomocy Rodzinie w Lublinie rokrocznie organizuje obchody Dnia Rodzicielstwa Zastępczego. Impreza ta ma na celu integrację środowiska rodzin zastępczych, a także propagowanie ruchu rodzicielstwa zastępczego poprzez udzielanie rzetelnej informacji na temat psychologiczno-pedagogicznych i prawnych aspektów opieki zastępczej.

Należy podkreślić, że stale prowadzone są działania skierowane na pozyskiwanie kandydatów do pełnienia funkcji rodzin zastępczych zawodowych. Przepisy ustawy regulują kwestię warunków, jakie muszą spełnić osoby kandydujące, a ściśle i skrupulatne przestrzeganie tych warunków jest obowiązkiem dającym gwarancję właściwego doboru kandydatów na opiekunów zastępczych. Kierując się tymi przesłankami, jak również biorąc pod uwagę możliwości finansowe Miasta Lublin, ustalono limity rodzin zastępczych zawodowych na kolejne lata obowiązywania niniejszego Programu.

Tabela 31. Limit rodzin zastępczych zawodowych w Mieście Lublin na lata 2022– 2024

2022	2023	2024
11	12	12

Źródło: Opracowanie własne MOPR w Lublinie

Rozwój systemu pieczy zastępczej wymaga kontynuowania działań zmierzających do kwalifikowania kandydatów do pełnienia funkcji opiekunów zastępczych i osób

prowadzących rodzinne domy dziecka oraz ich szkolenia. Szkolenia takie były organizowane przez Miejski Ośrodek Pomocy Rodzinie w Lublinie w ubiegłych latach. W 2022 r. dzięki środkom z budżetu Miasta Lublin pracownik zatrudniony w Dziale ds. rodzinnej pieczy zastępczej i asysty rodzinnej uzyska uprawnienia trenera PRIDE, co umożliwi efektywne szkolenia kandydatów w ramach zasobów kadrowych Ośrodka.

Pożądane jest także dalsze rozwijanie form czasowej opieki nad dziećmi, świadczonej przez rodziny pomocowe. Rodziny zastępcze korzystają z tej formy wsparcia, m. in. w okresie urlopu, pobytu w szpitalu opiekuna/dziecka umieszczonego w rodzinie lub w przypadku innych nieprzewidzianych trudności, czy też zdarzeń losowych.

Bardzo istotną sprawą jest też doskonalenie pomocy specjalistycznej – pedagogiczno-psychologicznej dla opiekunów zastępczych i pozostających pod ich opieką dzieci – w postaci konsultacji, poradnictwa i grup wsparcia. Szczególną uwagę należy zwrócić na problemy, w tym problemy wychowawcze, występujące w rodzinach spokrewnionych, tworzonych przez dziadków. Osoby starsze, jak wskazują wyniki badań, znajdują się w relatywnie gorszej sytuacji materialnej. Podeszły wiek opiekunów nie tylko zmniejsza możliwości zarobkowania, ale jest też przyczyną niedyspozycji zdrowotnych i niższej wydolności psychofizycznej, co w sumie nierzadko prowadzi do nieprawidłowości w wypełnianiu zadań związanych z opieką i wychowaniem. Należy też pamiętać, że dzieci wychowujące się w rodzinach spokrewnionych bardzo często nadal przebywają w obrębie niewłaściwych wpływów środowiskowych. Dzieci te wymagają pomocy w wyrównaniu zaniedbań edukacyjnych, których doświadczały w rodzinach biologicznych. Stąd potrzeba umożliwienia zajęć wyrównawczych (korepetycji).

Biorąc zatem pod uwagę zapisy art. 180 pkt 6 ustawy o wpieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej, które nakładają na powiat obowiązek organizowania szkoleń dla rodzin zastępczych, jak również zgłaszane przez rodziny zastępcze zapotrzebowanie na konkretne szkolenia zaplanowano ich realizację w kolejnych latach w miarę możliwości kadrowych, lokalowych i finansowych Miasta Lublin.

Wszechstronna pomoc rodzinom zastępczym wymaga zatrudnienia odpowiedniej liczby koordynatorów rodzinnej pieczy zastępczej oraz podnoszenia przez nich kwalifikacji. Obecnie zatrudnieni mogą objąć wsparciem maksymalnie 150 rodzin zastępczych, czyli mniej niż połowę funkcjonujących w Mieście Lublin. Wskazane wydaje się, zatem utrzymanie, a z czasem zwiększenie liczby zatrudnionych koordynatorów rodzinnej pieczy zastępczej w kolejnych latach. Należy również podkreślić, że koordynatorzy rodzinnej pieczy zastępczej prowadzą bezpośrednią systematyczną pracę z rodzinami, w których występują trudności. W tym celu należy pozyskiwać środki finansowe na ich zatrudnienie i szkolenia, ze szczególnym uwzględnieniem programów rządowych, tak jak to miało miejsce dotychczas.

Zgodnie z art. 95 ust. 3 w związku z art. 230 ustawy, od 1 stycznia 2021 roku w każdej placówce opiekuńczo-wychowawczej można umieścić nie więcej niż 14 dzieci. W związku z tym wymogiem, w 2020 r. dwie placówki prowadzone przez Miasto Lublin (Dom Dziecka im. Janusza Korczaka i Pogotowie Opiekuńcze) oraz jedna prowadzona na zlecenie Miasta Lublin (Dom Młodzieży SOS) zostały poddane reorganizacji. Reorganizacja polegała na podziale każdej placówki na dwie mniejsze, z liczbą miejsc nieprzekraczającą 14. Obecnie wszystkie lubelskie placówki opiekuńczo-wychowawcze spełniają wymagane ustawowo standardy opieki i wychowania.

Bardzo istotną potrzebą w kontekście wzrastającej liczby dzieci przejawiających specyficzne trudności i wymagających w związku z tym specjalistycznych oddziaływań, jest utworzenie placówki opiekuńczo-wychowawczej specjalistyczno-terapeutycznej. Placówka taka zapewnia opiekę nad dziećmi powyżej 10 roku życia o indywidualnych potrzebach w tym: legitymujących się orzeczeniem o niepełnosprawności lub umiarkowanym i znacznym stopniu niepełnosprawności; wymagających stosowania specjalnych metod wychowawczych i specjalistycznej terapii oraz wymagających wyrównywania opóźnień rozwojowych i edukacyjnych. Rekomendowane i rozważane jest zorganizowanie w Lublinie placówki opiekuńczo-wychowawczej tego typu, co wymagać będzie zabezpieczenia środków finansowych w budżecie miasta.

Przy budowaniu sprawnego systemu pieczy zastępczej nie można pominąć kwestii usamodzielniania osób wychowujących się w pieczy zastępczej i wkraczających w dorosłość. Wymaga to zapewnienia środków finansowych na realizację świadczeń dla usamodzielniających się wychowanków i utrzymania na poziomie lat poprzednich liczby mieszkań chronionych (7 mieszkań dla 25 mieszkańców) z uwzględnieniem środków finansowych na ich funkcjonowanie (w tym bieżące remonty oraz wyposażenie). Należy rozważyć przeznaczenie większej liczby mieszkań z zasobów Miasta Lublin, na potrzeby osób opuszczających pieczę zastępczą w celu zawarcia umowy najmu.

Istotne są także pozafinansowe formy wsparcia, jak: zapewnienie pomocy psychologicznej i pedagogicznej mającej na celu kompensację deficytów w zakresie rozwoju emocjonalnego, czy społecznego w sferach dotyczących relacji rodzinnych, prawnej, umożliwiającej wspomaganie w zakresie problemów mieszkaniowych i rodzinnych, a także poradnictwa zawodowego w związku z problemami z wyborem ścieżki kształcenia i planowaniem kariery zawodowej. Działania takie były intensywnie realizowane w latach ubiegłych i będą kontynuowane i rozwijane.

3.5. Cele i zadania

Cel 1	Rozwijanie systemu rodzinnej pieczy zastępczej
Zadania do realizacji	1. Propagowanie idei rodzicielstwa zastępczego na rzecz zwiększenia liczby zawodowych i niezawodowych rodzin zastępczych w Mieście Lublin. 2. Kwalifikowanie kandydatów do pełnienia funkcji rodzin zastępczych oraz kandydatów do prowadzenia rodzinnych domów dziecka i umożliwienie im szkoleń. 3. Sporządzanie diagnoz psychofizycznych dzieci, dokonywanie okresowych ocen sytuacji dzieci umieszczonych w rodzinach zastępczych i ocen rodzin zastępczych oraz zapewnienie rodzinom zastępczym dostępu do specjalistycznego poradnictwa. 4. Zapewnienie rodzinom zastępczym wsparcia koordynatorów rodzinnej pieczy zastępczej oraz/lub pracowników socjalnych. 5. Prowadzenia grup wsparcia dla rodzin zastępczych. 6. Wspieranie rodzin zastępczych poprzez rodziny pomocowe i osoby do pomocy w sprawowaniu opieki nad dziećmi i pracach gospodarskich. 7. Wspieranie rodzin zastępczych poprzez realizację świadczeń pieniężnych.
Wskaźniki realizacji	Wskaźniki Zadanie 1. – zrealizowanie minimum 2 działań promocyjnych rocznie, – liczba ulotek i plakatów promujących ideę rodzicielstwa zastępczego - nie mniej niż 500 ulotek i nie mniej niż 200 plakatów rocznie. Wskaźniki Zadanie 2. – liczba osób/rodzin, które zostały zakwalifikowane na szkolenie do pełnienia funkcji rodziny zastępczej niezawodowej, zawodowej lub rodzinnego domu dziecka, nie mniej niż 8 osób/4 rodziny rocznie, – liczba osób/rodzin, które odbyły szkolenie dla kandydatów do pełnienia funkcji rodziny zastępczej niezawodowej, zawodowej lub rodzinnego domu dziecka, - nie mniej niż 8 osób/4 rodziny rocznie, – odsetek osób, które z pozytywnym wynikiem ukończyły szkolenie. Wskaźniki Zadanie 3. – sporządzenie diagnoz psychofizycznych dla wszystkich dzieci, które trafiły do rodzinnej pieczy zastępczej, – liczba okresowych ocen sytuacji dzieci umieszczonych w rodzinach zastępczych rocznie, – liczba dokonanych ocen rodzin zastępczych, – liczba porad psychologicznych/pedagogicznych dla

	rodzin zastępczych, – nie mniej niż 60 porad rocznie, – liczba rodzin zastępczych, które skorzystały z porad psychologicznych/pedagogicznych - nie mniej niż 20 rodzin zastępczych rocznie. Wskaźniki Zadanie 4. – liczba zatrudnionych koordynatorów rodzinnej pieczy zastępczej, nie mniej niż 10 koordynatorów rodzinnej pieczy zastępczej, – liczba rodzin zastępczych objętych wsparciem koordynatora rodzinnej pieczy zastępczej, nie mniej niż 150 rodzin zastępczych rocznie, – objęcie szkoleniami minimum 20% zatrudnionych koordynatorów rodzinnej pieczy zastępczej rocznie, – liczba zatrudnionych pracowników socjalnych, – nie mniej niż 5 pracowników socjalnych, – liczba rodzin zastępczych objętych wsparciem pracownika socjalnego, nie mniej niż 150 rodzin zastępczych rocznie. Wskaźniki Zadanie 5. – udział w spotkaniach grupy wsparcia minimum 6 rodzin zastępczych rocznie (pod warunkiem ustabilizowania się sytuacji epidemicznej), – zorganizowanie minimum 6 spotkań grupy wsparcia rocznie (pod warunkiem ustabilizowania się sytuacji epidemicznej). Wskaźniki Zadanie 6. – objęcie rodzin zastępczych, które spełniają wymogi formalne i złożyły wniosek, wsparciem rodzin pomocowych, – objęcie rodzin zastępczych, które spełniają wymogi formalne i złożyły wniosek, wsparciem osoby do pomocy w sprawowaniu opieki nad dziećmi i przy pracach gospodarskich. Wskaźniki Zadanie 7. – liczba rodzin zastępczych ubiegających się o przyznanie świadczeń na podstawie ustawy o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej, – liczba rodzin pobierających świadczenia, – liczba dzieci, na które wypłacane są świadczenia, – liczba wypłacanych świadczeń, – odsetek terminowo rozpatrzonych wniosków o przyznanie świadczeń.
Realizatorzy	Miejski Ośrodek Pomocy Rodzinie w Lublinie, placówki poradnictwa specjalistycznego.
Cel 2	Optimalizacja sytemu instytucjonalnej pieczy zastępczej

Zadania do realizacji	1. Sporządzanie diagnoz psychofizycznych wychowanków placówek opiekuńczo – wychowawczych i dokonywanie okresowych ocen ich sytuacji. 2. Prowadzenie działań przez psychologów, pedagogów, terapeutów na rzecz dzieci umieszczonych w instytucjonalnej pieczy zastępczej. 3. Inicjowanie i wypracowywanie efektywnych form współpracy z rodzinami biologicznymi dzieci przebywających w placówkach opiekuńczo - wychowawczych. 4. Organizowanie innowacyjnych form aktywizacji dzieci przebywających w placówkach opiekuńczo - wychowawczych.
Wskaźniki realizacji	Wskaźniki Zadanie 1. – liczba sporządzonych diagnoz psychofizycznych, zgodnie z liczbą dzieci umieszczonych w placówkach w danym roku, – liczba zespołów ds. okresowej oceny sytuacji dziecka, – liczba sporządzonych okresowych ocen sytuacji dziecka. Wskaźniki Zadanie 2. – liczba wychowanków, którzy zostali objęci wsparciem specjalistów – co najmniej 90% liczby wychowanków placówek w danym roku. Wskaźniki Zadanie 3. – liczba rodzin współpracujących z placówką opiekuńczo-wychowawczą – co najmniej 40% liczby wychowanków, – liczba rodzin biorących udział w zespołach ds. okresowej oceny sytuacji dziecka - co najmniej 30% liczby dzieci (pod warunkiem ustabilizowania się sytuacji epidemicznej). Wskaźniki Zadanie 4. – liczba zorganizowanych form aktywności – nie mniej niż 12 rocznie w każdej placówce (zgodnie z indywidualnymi potrzebami wychowanków), – liczba wychowanków biorących udział w organizowanych zajęciach – co najmniej 90% liczby wychowanków.
Realizatorzy	Miasto Lublin, Miejski Ośrodek Pomocy Rodzinie w Lublinie, placówki opiekuńczo-wychowawcze, organizacje pozarządowe.
Cel 3	Udzielanie osobom usamodzielnianym wsparcia adekwatnego do ich potrzeb

Zadania do realizacji	1. Udzielanie osobom usamodzielnianym świadczeń pieniężnych na kontynuowanie nauki, usamodzielnienie i zagospodarowanie. 2. Wspieranie osób usamodzielnianych w formie niepieniężnej, poprzez udzielanie pomocy w uzyskaniu zatrudnienia, poradnictwo zgodnie z potrzebami, zapewnienie pomocy prawnej i psychologicznej, monitorowanie realizacji indywidualnych programów usamodzielnienia, dystrybucję poradnika dla osób usamodzielnianych (wydanie nowego poradnika w przypadku wyczerpania nakładu). 3. Udzielanie osobom usamodzielnianym pomocy w uzyskaniu odpowiednich warunków mieszkaniowych poprzez wsparcie w mieszkaniu chronionym treningowym, pracę socjalną i pomoc w uzyskaniu mieszkania z zasobów Miasta Lublin. 4. Prowadzenie mieszkań chronionych treningowych dla osób usamodzielnianych na terenie Miasta Lublin.
Wskaźniki realizacji	Wskaźniki Zadanie 1. –liczba osób ubiegających się o świadczenia, –liczba osób pobierających świadczenia, –liczba wypłacanych świadczeń, –odsetek terminowo rozpatrzonych wniosków o przyznanie świadczeń. Wskaźniki Zadanie 2. – udzielanie pomocy w uzyskaniu zatrudnienia - nie mniej niż 10 osobom rocznie, – liczba wychowanków objętych indywidualnymi programami usamodzielnienia - nie mniej niż 400 w każdym roku (w tym liczba programów zrealizowanych – nie mniej niż 10 rocznie), – liczba osób skierowanych do skorzystania z pomocy prawnej i psychologicznej – nie mniej niż 20 osób rocznie, – liczba udzielonych osobom usamodzielnianym porad w zakresie określenia ścieżki edukacyjno-zawodowej - nie mniej niż 20 rocznie, – liczba osób usamodzielnianych, które zdobyły lub podwyższyły kwalifikacje zawodowe – nie mniej niż 10 rocznie, – wydanie 250 egzemplarzy poradnika w okresie obowiązywania Programu. Wskaźniki Zadanie 3. – liczba osób usamodzielnianych, które skorzystały z możliwości wsparcia w postaci pobytu w mieszkaniu

	chronionym – nie mniej niż 20 rocznie, – udzielanie pomocy w uzyskaniu właściwych warunków mieszkaniowych - nie mniej niż 20 rocznie, – liczba wizyt w mieszkaniach chronionych pracownika socjalnego odpowiedzialnego za ich prawidłowe funkcjonowanie – nie mniej niż 336 wizyt rocznie. Wskaźniki Zadanie 4. – liczba prowadzonych mieszkań chronionych treningowych dla osób usamodzielnianych – nie mniej niż 7 dla 25 mieszkańców.
Realizatorzy	Miejski Ośrodek Pomocy Rodzinie w Lublinie, placówki opiekuńczo-wychowawcze.

4. Źródła finansowania

Zakres realizacji działań w programie niewynikających bezpośrednio z przepisów ustawy, uzależniony będzie zarówno od wielkości posiadanych środków finansowych Miasta Lublin, jak również środków pochodzących od organizacji pozarządowych i innych podmiotów zaangażowanych w działania na rzecz wspierania rodziny i rozwoju systemu pieczy zastępczej.

Zadania zawarte w programie wspierania rodziny i systemu pieczy zastępczej w latach 2022–2024 roku będą finansowane z następujących źródeł:

- 1) środki z budżetu Miasta Lublin,
- 2) środki z budżetu państwa,
- 3) środki własne podmiotów zaangażowanych w realizację Programu,
- 4) środki pozyskane z funduszy europejskich,
- 5) sponsorzy,
- 6) inne.

5. Monitoring

Monitoring realizacji zadań w ramach Programu prowadzony będzie przez Miejski Ośrodek Pomocy Rodzinie w Lublinie. Wskaźniki przypisane do poszczególnych zadań odnoszą się do oczekiwanych efektów działania. Poziom realizacji wskaźnika będzie wskazywał na stopień, w jakim efekt został osiągnięty. Narzędziem monitorowania będą coroczne sprawozdania z realizacji zadań, sporządzane na podstawie danych przekazanych przez właściwe komórki organizacyjne Miejskiego Ośrodka Pomocy Rodzinie w Lublinie oraz inne podmioty zaangażowane w działania obejmujące wspieranie rodziny i system pieczy zastępczej.

6. Ewaluacja

Ewaluacja Programu posłuży sprawdzeniu, czy w wyniku podejmowanych działań w ramach wdrażania Programu uzyskano przewidywane rezultaty oraz czy rezultaty przełożyły się na osiągnięcie założonych celów programu.

Spis tabel:

Tabela 1. Struktura wiekowa mieszkańców Miasta Lublin w latach 2018 – 2020	7
Tabela 2. Liczba gospodarstw domowych w 2011 roku w Lublinie z podziałem na liczbę osób	8
Tabela 3. Rodziny z dziećmi według liczby dzieci do lat 24 pozostających na utrzymaniu	9
Tabela 4. Liczba zawartych małżeństw oraz prawomocnie orzeczonych rozwodów w skali miasta, województwa i kraju, w wybranych latach	11
Tabela 5. Liczba dzieci urodzonych w Lublinie w latach 2018 - 2020	12
Tabela 6. Dzieci urodzone w latach 2018 – 2020 w skali miasta, województwa i kraju	12
Tabela 7. Średnie zarobki brutto w największych miastach Polski (wykazanych wg liczby mieszkańców) w 2020 r. oraz ich relacja do średnich zarobków w kraju	15
Tabela 8. Wydatki na świadczenia wychowawcze	21
Tabela 9. Liczba urodzeń na terenie Miasta Lublin w latach 2018-2020	26
Tabela 10. Prognoza urodzeń na terenie Miasta Lublin na lata 2021-2030	26
Tabela 11. Liczba miejsc opieki nad dziećmi w wieku do lat 3 w publicznych żłobkach w latach 2018 - 2020	27
Tabela 12. Liczba niepublicznych żłobków, klubów dziecięcych i dziennego opiekuna wraz z liczbą miejsc opieki w latach 2014-2020	27
Tabela 13. Zestawienie kwot wydatkowanych na wypłatę dotacji w latach 2018-2020 – żłobki niepubliczne	28
Tabela 14. Zestawienie kwot wydatkowanych na wypłatę dotacji w latach 2018-2020 – kluby dziecięce	28
Tabela 15. Wzrost liczby miejsc w przedszkolach samorządowych od 2018 r. do 2020 r.	29
Tabela 16. Zestawienie liczby miejsc w niepublicznych oraz publicznych przedszkolach oraz w innych formach wychowania przedszkolnego, prowadzonych przez osoby fizyczne lub prawne inne niż jst.	29
Tabela 17. Zestawienie kwot wydatkowanych na wypłatę dotacji w latach 2018-2020 – oddziały przedszkolne w szkołach podstawowych	29
Tabela 18. Liczba rodzin objętych wsparciem Specjalistycznej Poradni dla Rodzin w latach 2018-2020	30
Tabela 19. Liczba osób objętych wsparciem Specjalistycznej Poradni dla Rodzin w latach 2018 – 2020 z podziałem na rodzaj wsparcia	30
Tabela 20. Placówki wsparcia dziennego działające na zlecenie Miasta Lublin w latach 2018-2020	33
Tabela 21. Rodzinna piecza zastępcza na terenie kraju i Miasta Lublin w latach 2018-2020	58
Tabela. 22 Wydatki na rodziny zastępcze funkcjonujące na terenie Miasta Lublin w latach 2018– 2020 z podziałem na rodzaj rodziny zastępczej	63
Tabela 23. Realizacja dodatku wychowawczego dla dzieci w rodzinach zastępczych na terenie Miasta Lublin w latach 2018 - 2020	63
Tabela 24. Realizacja świadczenia „Dobry start” dla dzieci umieszczonych w rodzinach zastępczych na terenie Miasta Lublin w latach 2018 - 2020	63
Tabela 25. Liczba rodzin pomocowych na terenie Miasta Lublin, liczba podpisanych umów o pełnienie funkcji rodziny pomocowej oraz liczba dzieci umieszczonych w tych rodzinach w latach 2018 – 2020	66
Tabela 26. Placówki opiekuńczo–wychowawcze na terenie Miasta Lublin w 2020 roku	71
Tabela 28. Średnia wysokość świadczenia na kontynuowanie nauki wypłaconego w latach 2018-2020	79
Tabela 30. Średnia wysokość świadczenia na zagospodarowanie wypłaconego w latach 2018-2020	80
Tabela 31. Limit rodzin zastępczych zawodowych w Mieście Lublin na lata 2022– 2024	84

Spis wykresów:

Wykres 1. Liczba mieszkańców Miasta Lublin w poszczególnych grupach wiekowych w 2020 roku	7
Wykres 2. Prognozowana liczba mieszkańców Miasta Lublin w latach 2021-2050.....	8
Wykres 3. Gospodarstwa domowe z podziałem na liczbę osób	9
Wykres 4. Rodziny w Lublinie w 2011 r. według liczby dzieci do 24 roku życia pozostających na utrzymaniu	10
Wykres 5. Liczba zawartych małżeństw oraz prawomocnie orzeczonych rozwodów w Mieście Lublin na przestrzeni lat 1990-2020 (wybrane lata)	11
Wykres 6. Dzieci urodzone w Lublinie w latach 2018 – 2020.....	13
Wykres 7. Przyrost naturalny w Lublinie w latach 2018 – 2020.....	14
Wykres 8. Średnie zarobki brutto w 2020 roku, w miastach na prawach powiatu woj. lubelskiego.....	15
Wykres 9. Liczba rodzin objętych pomocą w postaci świadczenia wychowawczego oraz liczba dzieci, na które wypłacono świadczenia w latach 2018 – 2020.....	21
Wykres 10. Liczba placówek wsparcia dziennego i liczba dzieci z nich korzystających na przestrzeni 2018 – 2020 roku	33
Wykres. 11. Asystentura rodzin w Lublinie w latach 2018 – 2020.....	39
Wykres 12. Struktura rodzin korzystających z pomocy Miejskiego Ośrodka Pomocy Rodzinie w Lublinie 2020 roku	42
Wykres 13. Rodziny ogółem i rodziny z dziećmi korzystające z pomocy MOPR w latach 2018 – 2020.....	43
Wykres 14. Dominujące powody przyznania pomocy przez Miejski Ośrodek Pomocy Rodzinie w Lublinie w latach 2018 -2020	43
Wykres 15. Liczba rodzin korzystających z pomocy z powodu bezradności w sprawach opiekuńczo-wychowawczych a liczba rodzin ogółem objętych pomocą Miejskiego Ośrodka Pomocy Rodzinie	44
Wykres 16. Struktura rodzin lubelskich, korzystających z pomocy z powodu bezradności w sprawach opiekuńczo - wychowawczych w latach 2018 – 2020.....	44
Wykres 17. Liczba rodzin zastępczych i dzieci pozostających pod ich opieką w Mieście Lublin w latach 2018 – 2020.....	59
Wykres 18. Liczba rodzin zastępczych z podziałem na typ w Mieście Lublin w latach 2018-2020.....	60
Wykres 19. Liczba dzieci umieszczonych w rodzinach zastępczych w Mieście Lublin z podziałem na typ w latach 2018 – 2020	61
Wykres 20. Wydatki na rodziny zastępcze funkcjonujące na terenie Miasta Lublin w latach 2018– 2020 z podziałem na rodzaj rodziny zastępczej	62
Wykres 21. Liczba koordynatorów rodzinnej pieczy zastępczej zatrudnionych na terenie Miasta Lublin, liczba rodzin i dzieci objętych wsparciem koordynatorów w lach 2018 – 2020.....	65
Wykres.22. Liczba placówek opiekuńczo-wychowawczych, miejsc w placówkach oraz liczba umieszczonych w nich dzieci na terenie Miasta Lublin w latach 2018 – 2020.	72
Wykres 23. Liczba usamodzielnianych wychowanków w latach 2018 – 2020 z podziałem na rodzaj pieczy zastępczej	76
Wykres 24. Liczba osób, którym przyznano świadczenia w ramach pomocy w usamodzielnieniu oraz kwota poniesionych wydatków w latach 2018 -2020	81